

TÜRKİYE HALK SAĞLIĞI TARİHİNE İZ BIRAKANLAR

PROF. DR. AYŞE AKIN

SÖYLEŞİ

Söyleşi

PROF. DR. AYŞE AKIN

PROF. DR. BÜLENT KILIÇ

Yayın Editörleri:

Ahmet Can Bilgin

Bülent Kılıç

Sözlü Tarih Çalışma Grubu:

Bülent Kılıç

Ahmet Can Bilgin

Alp Ergör

Lütfi Saltuk Demir

Ferruh N. Ayoğlu

Dizgi/Kapak:

Salih Keskin

HASUDER Yayınları

ISBN: 978-625-93709-0-3

HASUDER Yayın No: 2025/2

Sözlü Tarih Serisi Yayın No:2

Aralık 2025 / Ankara

İÇİNDEKİLER

	sayfa
Önsöz	2
Giriş	3
Söyleşi	5
Sonsöz	72
Kaynaklar	74
Özgeçmiş	76
Ekler	80
Ek-1 Kronoloji	80
Ek-2 Söyleşide İsmi Geçen Kişiler	84
Ek-3 Söyleşide İsmi Geçen Kurumlar	92
Ek-4 Söyleşide İsmi Geçen Olaylar	93
Ek-5 Söyleşide İsmi Geçen Mevzuat	94
Ek-6 Söyleşide Geçen Rapor ve Yayınlar	95
Ek-7 Fotoğraflar	96

ÖNSÖZ

Halk Sağlığı Uzmanları Derneği (HASUDER) olarak, 2024 yılında Türkiye’de halk sağlığı bilim ve uygulamalarının gelişimini kaleme alan bir “*Sözlü Tarih*” çalışması başlatma kararı aldık. 2025 yılı Aralık ayı itibarıyla “*Sözlü Tarih*” çalışması serimizin ikinci kitabını halk sağlığı tarihi açısından büyük önemi olan Prof. Dr. Ayşe Akın’la devam ettiriyoruz.

Bu kitap bir yıl önce 2024 yılı Aralık ayında Ankara’da Ulusal Kongremizde Prof. Dr. Ayşe Akın’la yaptığımız söyleşi oturumunun çözümlenmesinden oluşuyor. Yayınlarımıza önümüzdeki aylarda yaptığımız diğer söyleşilerle devam edeceğiz. Bu amaçla oluşturulan beş kişilik araştırma grubuna (*Bülent Kılıç, Ahmet Can Bilgin, Alp Ergör, Lütfi Saltuk Demir, Ferruh N. Ayoğlu*) çalışmalarından ötürü çok teşekkür ediyoruz.

Halk sağlığı tıpta uzmanlık eğitimi, ilk kez 1958 yılında Hıfzıssıhha Okulu’nda okul müdürü Prof. Dr. Nusret Fişek tarafından başlatılmış olup yaklaşık 70 yıllık bir geçmişe sahiptir. Ancak kuşkusuz bu eğitimler o dönem için önemli bir adım olmakla birlikte, genç Türkiye Cumhuriyeti’nde bundan sonra da çok sayıda çalışma bulunmaktadır. İşte bu sözlü tarih dizisi, Türkiye’de yapılan tüm bu uygulamaları ele almak ve tarihe bir not düşmek amacını taşımaktadır.

Sözlü Tarih çalışmaları, sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan “*anlatı*” türü niteliksel bir araştırma çeşidi olup, bir kurum, birey ya da uygulamanın tarihini bilimsel olarak ortaya koymak amacını taşır. Bu çalışmada derinlemesine görüşme yöntemiyle veriler toplanmış, tüm görüşmeler kamera ile kayıt altına alınmıştır. Bu kitapta yer alan söyleşi metni ayrıca tematik içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Bu çalışmayla genç kuşaklara Türkiye’de halk sağlığının kuruluşunu en doğru biçimde ve ilk ağızlardan aktarmayı umuyoruz.

HASUDER yalnızca bir meslek örgütü değil; aynı zamanda ilke ve dayanışma ekseninde büyüyen ve etkinliğini hızla artıran bir örgüttür. Bu seride yer alan çalışmalar yalnızca bir bellek ve sözlü tarih çalışması değil; aynı zamanda geçmişe bir selam ve geleceğe de bir çağrıdır. Hocalarımıza duyduğumuz vefa ve anlatılarıyla tanık olduğumuz geçmişleri aynı zamanda bize düşen görevin de büyüklüğünü göstermektedir.

Bu amaçla en kısa zamanda “*Sözlü Tarih*” serimizin sonraki kitaplarında buluşmak üzere, saygılarımızla...

HASUDER Yönetim Kurulu

Aralık 2025

GİRİŞ

Genç Türkiye Cumhuriyetinin ilk dönemi yeni bir devlet kurmak ve yeni bir insan tipolojisi yaratmak üzerine yoğunlaştı. Bu çerçevede sağlık insan gücüne yoğun bir yatırım yapıldı. Türkiye sağlık sistemi “Numune Sağlık Merkezleri”, “Numune Hastaneleri” ve “Dispanserler” üzerinden yeniden yapılandırıldı. Mevzuat elden geçirildi, eksikleri tamamlandı. Öncelikli sağlık sorunları olan sıtma, tüberküloz, trahom gibi sorunlar çözüldü. Bu aşamada dönemi en iyi ifade eden felsefi yaklaşım ilerleyen satırlarda Ayşe Akın hocamızın da ifade ettiği gibi “**Önce Ülken, Sonra Ailen, Sonra Sen**” yaklaşımıydı.

Sağlık hizmetlerinin ülkenin doğusuna ve kırsal alanına yeteri kadar götürülememesi 1960’lı yıllarda “*Sosyalleştirme*” uygulaması ve “*mecburi hizmeti*” getirdi. O dönemde pek çok genç idealist hekim, halk sağlığı hizmetleriyle mecburi hizmette çalıştığı “*sağlık ocakları*”nda tanıştı. Sosyalleştirme koşulları 1960’lı yılların bir vahasıydı. Ayşe Akın hocamızın da ifade ettiği gibi bu kuşak birinci basamak ekibinin önemi ama daha da önemlisi Cumhuriyetin önemini anladı. Atatürk’ün kadınlara verdiği hakların ne kadar önemli olduğunu gördü. Toplumsal cinsiyetle belki de ilk defa mecburi hizmette halkın hekim algısı üzerinden ve kadın hekime yaklaşımı üzerinden karşılaştı, fark etti.

Ayşe Akın, daha sonra Hacettepe Üniversitesinde ihtisas yaparken ülkemizde halk sağlığının kurucusu olan Nusret Fişek hocamızın sağlık ocaklarından sonra yarattığı bir başka modelle “*toplum yönelimli tıp eğitimi*” ve halk sağlığı uzmanlığına verilen önemin bir başka göstergesiyle; “*çift uzmanlık uygulaması*” ile karşılaştı. Halk sağlığı yaklaşımının temeli ile birlikte klinik yaklaşımın da ne kadar önemli olduğunu gördü. Ayşe Akın hocamız Nusret Hoca’nın önemi ve eğitim sistemini özellikle Etimesgut ve Çubuk Sağlık Eğitim Araştırma Bölgelerinde çalışırken bir kez daha anladı, tanık oldu. Yurt dışı eğitimleri, Dünya Sağlık Örgütü deneyimi, Dünya Sağlık Asamblesindeki yeri, Sağlık Bakanlığında yaptığı üst düzey yöneticilikler ülkemiz için büyük bir kazanç oldu. Özellikle 1983 yılında çıkartılan Nüfus Planlaması kanunuyla aile planlaması çalışmalarında devrim niteliğinde bir değişim yarattı ve yeni bir dönemin başlamasına yol açtı.

Ancak 1980 sonrası dönemde, sağlık politikalarında ters yönde bir değişim oluştu ve ülkemizde neoliberal sağlık politikaları hızla uygulanmaya başlandı. Bu çerçevede 2010 yılında sosyalleştirme kaldırıldı ve tüm ülkede aile hekimliği sistemine geçildi. Sağlık Eğitim Araştırma Bölgeleri kapatıldı. Kadının statüsü özellikle son 15-20 yılda daha da geriledi. Kadına yönelik şiddet ve kadın cinayetleri arttı.

Ayşe Akın, önce Hacettepe Üniversitesinde HÜKSAM, daha sonra Başkent Üniversitesinde BÜKÇAM üzerinden kadın sağlığı çalışmalarını inatla devam ettirdi. Aynı zamanda HASUDER’de Toplumsal Cinsiyet Kadın ve Üreme Sağlığı çalışma grubu içinde önemli çalışmalar yaptı.

Bir yandan Türkiye’de halk sağlığının izini sürerken diğer yandan da bu kitapta yanıtını aradığımız üç temel soru var:

i)1923 sonrasında, genç Türkiye Cumhuriyeti’nde halk sağlığı hizmetleri ve eğitimleri nasıl gelişti?

ii)Özellikle 1960 sonrası dönemde hangi ulusal-uluslararası dinamikler halk sağlığı hizmetlerine etki etti. 2000’li yıllardaki dönüşüm nasıl yorumlanmalı?

iii)Hocamızın genç kuşaklara önerileri ve gençlerden beklentileri neler?

Son yıllarda meydana gelen önemli politika değişiklikleriyle, toplum ve özellikle de kadınlar-çocuklar başta olmak üzere dezavantajlı gruplar sağlık alanında en doğal haklarını kullanamamakta ve özellikle toplumsal cinsiyet eşitsizliğine bağlı olarak giderek artan eşitsizlikler çok ciddi bir sorun olarak önümüzde durmaktadır. Bütün bu sorunların her biri artık halk sağlığı uzmanlarından ve HASUDER’den yeni stratejiler, yeni yaklaşımlar bekliyor.

İşte halk sağlığı uzmanlarının önemi de burada ortaya çıkıyor. Dünyanın her yerinde ve ülkemizde sağlık sistemlerini ve politikalarını analiz edebilecek, afetlere ve salgınlara karşı dirençli bir hale getirebilecek, düzenli olarak sağlık verilerini analiz edebilecek ve bütünsel bir yaklaşıma sahip, uzmanlara gereksinim var.

Halk sağlığı hizmetlerinin gelişmesi için yapmamız gereken çok şey var. Öncelikle önümüzdeki yıllarda hem Sağlık Eğitim ve Araştırma bölgelerimizi günün gereksinimlerine uygun olarak yeniden canlandırmak hem de saha temelli ve toplum yönelimli modelleri güncelleyerek güçlendirmek zorundayız. Uzmanlarımızın hem sağlık yönetiminde hem sağlık verilerinin analizinde daha iyi olmaları için bu bölgeler şart.

Değerli okurlarımız, şimdi sözü Cumhuriyetin bu idealist halk sağlığı hocasına bırakıyoruz. İyi okumalar.

Türkiye Halk Sağlığı Tarihine
İz Bırakanlar:
Prof Dr Ayşe Akın

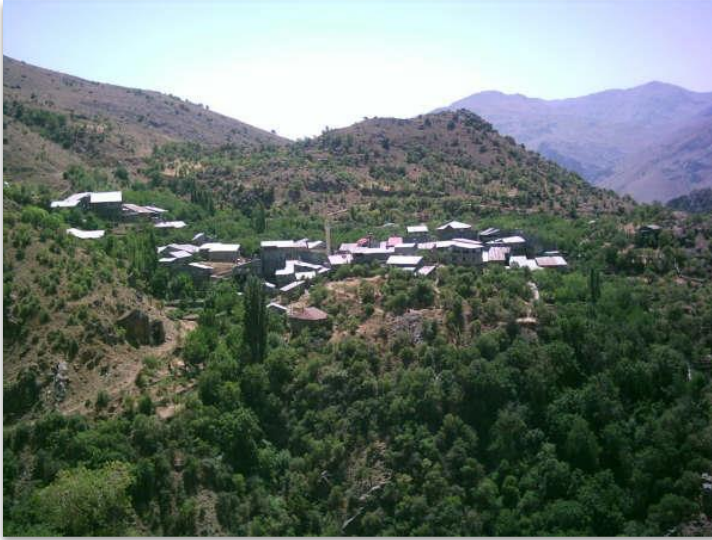
SÖYLEŞİ

Ayşe Hocam bize kısaca yaşam öykünüzü anlatabilir misiniz?

Başlarken hemen belirtmeliyim ki böyle bir program yaptığınız için ben gerçekten çok mutlu oldum. Hele kaybettiğimiz hocalarımızı düşününce bu gerçek anlamda tarihe bir not düşmek oluyor. Bu bağlamda HASUDER ekibine çok teşekkür ediyorum.

Yaşam öyküme gelince; Erzincan Kemaliye'nin, adı Yeşilyamaç olan dağ başında bir köyünde doğmuşum. Ben yedi yaşıma kadar da o köyde yaşadım, hatta ilk okul birinci sınıfı o köyde okudum... Annemi çok küçükken - iki yaşında kaybettiğim için babam İstanbul'a çalışmaya gitmiş. Yedi yaşındaydım bana, "baban seni İstanbul'a alacak" dediler. İki kardeşlik, bir de ablam var. Önce ben, küçük kardeş olarak İstanbul'a yedi yaşında temelli gittim. O zaman İstanbul'un nüfusu iki milyon kadardı. Evimiz Suadiye'deydi. Dolayısıyla ben Erenköy İlkokulunu, Erenköy Ortaokulunu ve Erenköy Kız Lisesini bitirdim ve çok iyi bir temel eğitim almışız bunu şimdi daha iyi değerlendirebiliyorum. Hele bugünkü eğitim sistemi ile kıyaslayınca, esasen kıyaslanamaz bile.

Doğduğu Köy: Erzincan Kemaliye Yeşilyamaç Köyü

Ayşe Akın 7 yaşında

Erzincan Kemaliye Yeşilyamaç Köyünden Fıratın kolu Karasu nehrinin görünümü

Lisedeyken, aklımda doktor olmak gibi bir meslek yoktu. Hatta jet pilotu olmak istiyordum. O dönemde, işte Atatürk'ün döneminde doğmamışım ama hemen sonrasında, çok eşitlikçi, uygar bir Türkiye'de olduğumuzu düşünün. O yıllarda toplumsal cinsiyet ayrımcılığını zaten duymamıştım hiç yaşamadığımı şimdi anlıyorum; 1940'lardan bahsediyoruz. Dolayısıyla pilot olacağım dediğim vakit kimse yadırgamadı. Yalnız Erenköy Kız lisesi Fen bölümünden çok iyi bir puanla mezun olduğum için ben o ara fikir değiştirdim ve tıba gitmeliyim diye düşündüm ve kayıt yaptıracağım sabah karar verdim. Kimseye de danışmadım. Gittim, İstanbul Tıp Fakültesine kaydoldum. Çünkü o zamanlar başvurunca, puanınıza göre alıyorlardı. Böylece İstanbul Tıp Fakültesinde okudum. Benim dönemimde İstanbul Tıp Fakültesi bir taneydi. Sonra Çapa, Cerrahpaşa diye ikiye ayrıldı. Tıp fakültesi eğitimim de çok iyi geçti. Halk sağlığını biz İstanbul Tıpta "hijyen" dersi olarak okuduk. Halk sağlığı veya toplum sağlığı gibi tanımları, hiç o lafları duymadım ben. Okulda ders olarak okuduğumuz hijyenin içinde de bir suyu bir de havayı hatırlıyorum. Hijyen dersimizin, toplumla falan alakası yoktu. Ancak hekim olup topluma hizmet vermeye başladığımda anladım ki klinik eğitimlerimizde biz hocalarımızdan koruyucu hekimlik nosyonu almışız; Tabii ki bu da o zamanki hocalarımızın niteliğini gösteriyor. Özetle, tıp fakültesinde ben halk sağlığı tanımı ya da kavramı ile hiç karşılaşmadım ama sonra değerlendirdiğim vakit pek çok alanda koruyucu hekimlik nosyonunu tıp fakültesi

eğitiminde almış olduğumu görüyorum. Erken tanı ve taramalar vb. Bunlar o dönemde bize hocalarımızın anlattığı yaklaşımlardı. Tıp fakültesinde bir de hatırladığım, belki o da tarihe not düşmek için iyi olabilir, kimya, zooloji gibi bir iki dersi bize yabancı hocalar anlatmıştı. Demek ki o zaman Türkiye’de o dersleri anlatacak hocalar azdı. Türkiye’ye gelen Almanya kökenli hocalar vardı. Biz hiç anlamıyorduk ama simultane olmasada arka arkaya tercüme ediliyordu. Kısacası o dönemde çok iyi eğitildiğimizi, İstanbul Üniversitesinin eğitiminin de çok yerleşik – nitelikli olduğunu düşünüyorum.

Peki o tıp eğitiminde halk sağlığına gönül verme ya da o dönemki konular anlamında öyle bir şey oldu mu yoksa halk sağlığına olan eğiliminiz sonradan mı gelişti?

Bizim dönemimizde hocalar ve ailemiz şöyle bir sıralama yapardı, kuşkusuz bu görüşler bizi şekillendirdi. Sıralama şu şekilde idi: Önce vatanın, yani birinci sırada Türkiye gelecek. “Türkiye doktora, hekime muhtaç” yani burada da yeni jenerasyonlar, size çok iş düşüyor denilmek isteniyordu. Babamın ve de hocalarımızın bize bu fikri sürekli vurguladığını hatırlıyorum. Önce ülken, sonra ailen, sonra sen. Dolayısıyla böyle üçlü bir sıralamada ülkemiz yani Türkiye en öndeydi. Bugünkü kadar tabii duruma hakim değildim ama Türkiye'nin nereden nereye geldiğini, Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşlarının ülkeyi ne felaketlerden kurtardığını bunları yaparlarken de halkın yaptığı özverilerini vb. Bunların tümünü iyi biliyorduk; Tüm bilinçli ve olumlu gelişmelere rağmen Ankara’dan ötesi sağlık yönünden daha sorunlu bunu da biliyorduk ama, bu ölçüde sorunlu olduğunu bilmiyordum. Tıp Fakültesinde okurken ben şöyle diyordum: Ben doktor olacağım, pratisyen hekim olarak kalacağım, uzmanlık falan da istemiyorum. Çünkü ülkenin pratisyen hekime ihtiyacı var. Kısacası Ülkede, bizde bu bilinci yaratan bir temel eğitim ve tıp eğitimi vardı. Bu belirttiklerim, dönemin son derece önemli bir o kadar da “doğal” özellikleriydi.

Evet, halk sağlığı okumadık; Dolayısıyla benim gerçek anlamda halk ve onun sağlığıyla tanışmam mecburi hizmette oldu. Mecburi hizmetin başlangıcından da söz etmek isterim. Aslında Mecburi hizmet bugün olduğu gibi rutinde yoktu, yalnız burs aldıysanız mecburi hizmetiniz vardı. Bana burs aldırın da 2. sınıfta almak zorunda olduğumuz “Sobotta Anatomi atlası” oldu. Babamla Beyazıtta iyi bilinen Sahaflara gittik orada bulduk ama Atlas çok pahalıydı... babam ona öyle bir miktar para ödedi ki o an içimden dedim ki “hayır ben burs almalıyım, aileme bu kadar yük olamam” ve daha kitapçıdan çıkmadan Sağlık

Bakanlığından burs almaya karar verdim. Zaten Ankara'nın ötesine gitme kararım vardı dolayısı ile burs da beni oralara gitmeye mecbur ederdi. 2. Sınıfta olduğum için Sağlık Bakanlığı (SB) dilekçeme hemen yanıt verdi bursum da başladı. Maddi manevi gayet iyi bir ortamda çok keyifli bir tıp eğitim dönemim geçti. Sinema tiyatroyu, yakan top voleybol ve yüzmeyi de ihmal etmeden yıllar geçti. 1960 askeri müdahalesini o dönemde yaşadık. Olan biteni tam olarak anlamasam da ülkede bir şeylerin ters gidiyor olduğunu dinlediğimiz radyo haberlerinden duyuyor ve de hissediyorduk.

Burada unutamadığım bir anım: Sınıf arkadaşım Nurhanla birlikte İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin Beyazıt'ta bahçe içindeki esas binasının önündeyik, aniden bir jip geldi içinden polisler indi. İçlerinden biri sanırım başkomiser idi, elinde bir tabanca öğrencilere doğru yani bize ateş ediyordu. Yanımdaki arkadaşım Nurhan "Ayşe gel kaçalım- içeri girelim bu adam ateş ediyor", dediyse de o dönem polisin insanlara ateş edebileceğini düşünemeyecek kadar saf ve kötülüklerden uzakmışız, ben itiraz etim. "Öyle şey olur mu onlar gerçek mermi değildir korkma" diyordum ki binanın tahta kapısını kurşunun delip geçtiğini gördüm ve o zaman anladım ki görevi bizleri korumak olması gereken "devletin polisi" öğrencilere bu kadar hunharca davranabiliyor... Tabii günümüzde bu tür olaylar ne yazık ki sıradanlaştı...Biz Nurhan'la binaya girdik. Üst katlara çıkıyoruz bu kez gaz bombası atmaya başladılar. Gaz üst katlara daha fazla çıkıyor. Boğulmamak için hemen alt kata inip arka bahçeden kaçmayı düşündük. Asker tel örgülerin dışında ve tüm üniversiteyi çoktan sarmıştı. Bizim ikimizin de ailelerinin eğer eve gitmezsek mahvolacaklarını biliyorduk ve arka tarafta tel örgüye yakın olan askeri ikna ettik. O da sanırım bu 2 kız çocuğu yazık diye düşündü, tamam tel örgüye tırmanın ben alırım oradan sizi gidersiniz dedi. Biz de öyle yaptık. O askerin omuzuna basarak yere atladık ve arkamıza bakmadan koşar adım uzaklaştık. Ben sonrasında tam bir hafta gece kabuslar gördüğümü hatırlıyorum. Günümüzde bu olaylar o kadar olağanlaştı ki o zamanki bizim yaşlarımızda olan öğrencilere karşı nedenini biz büyüklerin bile anlayamadığı "hunharlık karşısında" bu gencecik ve ülkemizin geleceği olan gençlere ne büyük kötülük "her türlü travmanın" yaşatıldığını düşündüğümde o günleri hatırlamamam mümkün değil. O dönem Rektörümüz Prof.Dr. Sıddık Sami Onar idi ve çok onurlu bir duruş göstermişti, yaralanmıştı hatta İsmet Paşanın onu üniversitede ziyaret ettiğini birilikte balkondan bizi selamladıklarını hatırlıyorum. Sözünü ettiğim dönemde 147 öğretim üyesi ne yazık ki üniversiteden uzaklaştırıldı. İçlerinde ordinarius olanlar vardı. Ülkede çok şey değişti. Bizim sınav tarihlerimiz biraz altüst oldu ise de eğitim kısa sürede oldukça normale döndü.

Esas konumuza döneyim. Bu dönemin sonunda 2-3 aylık bir uzamadan sonra mezun olduk. Okul bitti, zorunlu hizmetim var. Babamla tayin için Ankara'ya geldik., Tabii ilk diplomanızı aldığınız vakit kendinizi çok yukarılarda hissediyorsunuz. Ne var ki çok yukarılarda olmadığının ilk dersini tayin için başvuru yaptığım Sağlık Bakanlığında aldım. O zaman Genel Müdüre (Zatışleri Genel Müdürü denirdi o zaman Personel İşleri Genel Müdürüne) yeni mezun olduğumu ve zorunlu hizmetimin olduğunu belirttiğimde; Bana şöyle bir baktı, sert bir ses tonuyla “sosyalizasyona gideceksin” dedi. Dedim ki “Niye tehdit eder gibi sosyalizasyona gideceksin diyorsunuz. Ben zaten oraya gideceğim”. Biraz yüzüme ters baktı. Sonra önündeki dosyaya baktı ve “İki yer boş dedi: Birisi Erzurum Çat, öbürü Erzincan Kuruçay”. Tabii biz Erzincanlı olduğumuz için babamın gönlü Erzincan'daydı ama ben, Genel müdüre biraz düşüneyim, öyle gelelim dedim. Biz bir kitapçıya gidip atlas bulduk baktık. Erzurum Çat kocaman yazılı, geniş bir alanı var. Erzincan Kuruçay ise atlasta küçücük yazılı. Seçim de böyle “çok bilinçli” oldu (!).

Kararımızı bildirmek için SB'na döndük ve çok iyi hatırlıyorum Genel müdüre “efendim Çat nasıl bir yer elektiriği vb var mı? diye sorduğumda gayet sert “gider görürsün”dedi buna içimden bayağı kızdım çünkü bu resmi yerlerden çok genç bir hekim olarak biraz şefkat-anlayış bekliyorsunuz huyum icabı sessiz kalamadım “Çok merak ediyorum eğer sizin kızınız Çat'a gidiyor olsaydı ona da mı böyle söyleyecektiniz dedim.....Tabii babam benim eteğimi çekip uarmaya susturmaya çalışıyor Genel Müdür ise yüzüme “lahavle” der gibi baktı... Erzurum Çat'a gittiğim vakit anladım ki öyle atlasta büyük yazılmasının hiçbir önemi yokmuş. Elektrik yok, evlerde su akıyor, kar yağmasa da rüzgar var ise Palandökenden savrulan karlarla bile yollar kapanıyor. Gidip temel ihtiyaçlarınızı alabileceğiniz çarşı ya da dükkan yok...

O yıl Erzurum'da da ilk defa 224 sayılı yasayla sosyalleşme başlamıştı. 1965 mezunuyum. Ben Çat'a üç yıl zorunlu hizmet için gitmiş oldum. O yaşlarda iyimser oluyorsunuz, enerjiniz var tabii, Çat'ta iki yıl canhıraş çalıştım. Eylül ayında yağmurlar başlayınca Sağlık Ocağının jipinin kullanılması söz konusu olamıyordu ve köylere ancak atla gidilebiliyordu. Allah'tan ben biraz ata binmeyi biliyordum, Çat'ta da mecburen ilerlettim.

Dr. Ayşe Akın- Erzurum Çat İlçesi Mecburi Hizmetinde At Sirtında Köy Gezisinde

Unutmadığım bir anım uzak bir köyde acil hasta var diye beni çağırdılar. Kar – kış atla gittim bir de atın önünde yürüyen hasta sahibi vardı. Hastayı gördüm o kadar da acil değildi ama yine de gelmem iyi oldu gereğini yaptım yanımda olan ilaçlardan bıraktım. Mevcut koşullar “*bu reçeteyi gidin eczaneden alın*” denilecek gibi değildi. Hastanın güvende olduğunu düşününce ben Çat’a döneyim dedim ama hava da kararmaya başlamıştı köylüler “*sakın bu saatte yola çıkma geçeceğiniz düzün kurdu meşhurdur*” dedilerse de ben ne demek olduğunu pek anlamadım “*hayır ben dönmek zorundayım*” dedim ben atın üzerinde hasta sahibi yine önde gidiyoruz hava iyice karardı ortalık bembeyaz, yukarıda ay var ve o düzdeki her bir kaya kar tutmayan tarafı koyu renk ve ben onların herbirinin “kurt” olduğunu düşünsem de yapacak bir şey yok yola devam ediyoruz... Bir ara kaşkolumun ağzıma gelen kısmının kaskatı buz tuttuğunu gördüm üstelik atın üzerindeyim, hareketsiz ve de uykum geliyor “*eyvah donuyorum*” diye düşündüm, hasta sahibine ben attan inip yürüyeceğim dedim at arkamızda biz adamlarla yürüyoruz hatta ben biraz koştum da uykum açıldı yani donmayı önlemiş oldum... Kurda da rastlamadık (!)

Hizmet konusunda el yordamı ile de olsa, durmaksızın hizmet verdik. En önemli faktörlerden ilki “birinci basamak ekibim vardı”. Aslında birinci basamak nedir onu da bilmiyorduk ama orada 224 sayılı Sosyalleştirme yasasının kuralları belliydi ve Sağlık Müdürlüğünde olağanüstü iyi bir ekip vardı. Onların bilinçli – liyakatli olduğunu şimdi daha iyi değerlendirdiğim yönetici bir ekip vardı. Daha sonra halk sağlığı doçenti olan Dr. İrfan Özer bizim sağlık müdürümüzdü. Dolayısıyla kendiniz, ekibiniz var ve siz bir ekibin

içindesiniz. Bir de bilinçli hizmetleri gerçek anlamda yöneten yol gösteren bir Sağlık Müdürlüğü ve liyakatli bir ekip var ise - hizmet yıllarının başlangıcında olan bir hekim için acemi de olsa korkacak bir şey yok güvendesiniz. Bir diğer önemli faktör de Müdürlük ekibi içinde ileriki yıllarda tüm Halk Sağlığı camiasının tanıyıp çok sevdiği, Dr Nevzat Eren vardı, bizim çevre sağlığından sorumlu sağlık müdür yardımcısıydı, ocak hekimlerini hep kollar destek olur yol gösterirdi...Bu özellikleri ile o hepimizin Nevzat Ağabeyi idi...

Tam bu noktada, yönetimin – liyakatli yöneticinin, deneyimsiz saha ekibini, hekimleri desteklemesine bir örnek anlatmak isterim; Tüm enerjimiz- iyi niyet ve gücümüzle çalışıyoruz. Tabii bilgi eksikliğinden yanlışlar da yapabiliyoruz. 1966 yılı 6.8 şiddetindeki Varto depremi meydana geldi. Coğrafi yakınlığımız nedeni ile Erzurum da etkilendi. Mesela Çat'ta karşımızda bir tepe vardı deprem sonrası o tepe yok olmuştu. Sağlık Ocağımız-lojmanlar çatladı. Sallantılar günlerce devam etti. Gaz lambasının ses çıkarak titreşmesi hala aklımdadır. İlçede yıkılan evler oldu. Vefat olarak sadece 2 kişiyi kaybettik... Vartoda ise yaklaşık 3 bin kişinin öldüğü ve çok sayıda yaralının olduğu neredeyse tüm yapıların yıkıldığı bilgisi vardı. Depremi ilk şokunu atlattıca ben bir hekim olarak köylere ulaşip durumu görmek ve gereğini yapmak istedim. Tam o ara Kaymakamlıktan biri geldi ve kaymakam bey sizin jipi istiyor dedi. Ben hemen itiraz ettim: "Jip bana lazım köylere kontrole gideceğim veremem" dedim, vermedim... Gelen adam gitti az sonra kaymakamın yazılı imzalı talimatı ile geri geldi, yazıyı okudum. Gelen kişiye, sen bu yazıyı Kaymakam Beye geri ver ben jipi vermiyorum dedim. Şimdi düşündüğümde kaymakamın bunu yapma yetkisi var. Olağanüstü bir durum söz konusu, o da ilçenin en yetkili yöneticisi... Ben bir anlamda haklıysam da yaptığım çok doğru değildi... Belli ki Kaymakam Bey beni hemen müdürlüğe telefonla şikayet etmiş. Az sonra bana, "Müdür Bey telefonda, seni istiyor" dediler. Müdürümüz Dr. İrfan Özer hemen konuya girdi. Aldığım ders buydu... "Ayşe, sen arabayı kaymakam beye ver ben sana şimdi bir araba yolluyorum istediğin süre araba sende kalacak" dedi. Ben ancak teşekkür edebildim... Benim acemiliğimi benim yöneticim beni de hiç ezdirmeyerek, yüzüme bile vurmadan hizmetimi de aksattırmamamı sağlayarak gereğini yapmıştı... Zorunlu hizmetim süresince o kadar çok benzer iyi uygulama örnekleri gördüm ki bunlar bana hep "mesleki hayat dersi" oldu. İleriki yaşamımda ben de yönetici olduğumda hep bu dersleri hatırladım ve elimden geldiğince de uyguladım. Liyakatli-kapasiteli-kompleksi olmayan şefkatli ama bir o kadar da mesafeli yönetici olmak...

Bu noktada biraz Çat'ta yaşadıklarımın diğer öğrendiklerimden, deneyimlediklerimden söz etmek isterim; Örneğin kadın hekim olduğum için elimi sıkmayan bir Belediye Başkanımız vardı; Çat ilk defa kış doktorlu geçiriyordu. Her yeni tayin olan bir yolunu

bulup 2-3 ay içinde gidermiş. Biz tüm gücümüzle çalışıyoruz... İlk 6 ay halk bana sürekli Ebe Hanım dedi. Hiç düzeltmedim, çünkü ebe de benim kıymetini iyi bildiğim bir sağlık personelidir. Altı aydan sonra insanlar beni tanıdılar, sevip hem de saymaya başladılar. Onların davranışlarından bunu anlıyorsunuz, derken özellikle erkekler ve herkes bana “*Doktor Bey*” demeye başladılar. O zaman toplumsal cinsiyet konusunu da bilmiyorum, herhalde sürçülisan dedim ama Dr. Bey hitabı süreklilik kazanınca da sinirlenmeye başladım. Birgün adamın birine çok sert bir şekilde “*pardon bana niye Dr. Bey diyorsunuz erkeğe mi benziyorum?*” dedim. Adamın yanıtı tam da toplumsal cinsiyetin “kitaptaki tanımı” idi, “*Estağfurullah ayıp olmasın diye size Dr. Bey diyoruz*”. Yani Dr. Hanım deseler beni küçültmüş olacaklarını düşünüyorlar. Uyardım hayır bana Dr. Hanım diyeceksiniz, böylece tam olmasa da hitap şekillerini değiştirdim. Bu da benim aldığım ilk derslerden biriydi...Çat, halkın yoksul, eğitimsiz olduğu bir yöre idi. Kadının değeri varla yok arası, kuma olağan, başlık parası, kızı sattım cümlesini sık duyuyorsunuz. Bebek - çocuk ölümleri ve de anne ölümleri çok yüksek, hem de çoğunluğu kolayca önlenebilir nedenlere bağlı. Sayısal tam olarak bilmiyoruz ama görüyoruz yaşıyoruz. Pnömoni, yeni doğan tetanozu en önde gelen bebek ölüm nedenleri idi... Bağışıklama için çaba sarfediliyordu ama soğuk zincir yeterli olmadığı için aşısı yapılan hastalıklara bağlı ölümler de sık görülüyordu... Bebeklerin altına istisnasız toprak konuluyor, her bebeğe Doğuştan Kalça Çıkığına davetiye gibi son derece sıkı kundak yapılıyordu. Anne ölümleri ile ilgili yaşadıklarına gelince; o yıllarda aileler istese bile gebeliği önleyici yöntemler ülkede mevcut değildi, yasal da değildi. Aşırı doğurganlık çok yaygındı kadınların öyküsünde sıklıkla; gebelik sayısı 13, canlı doğum 8, düşük (Sağlıksız) ve yaşayan çocuk sayısını 3 olarak duyardık. Kadın gebeliklerle tükeniyor, doğan da yaşamıyor.

Hiç unutamadığım bir olay bir ay içinde civar köylerden 5 uterus rüptürü geldi. Öğrenciliğimde bile görmediğim korkunç bir olay tabii ki her birini başka ulaşım aracı olmadığı için kamyon içine yatak koyarak Erzurum Merkezdeki – Atatürk Hastanesine yolladım ve sonuçlarını izledim. Ne yazık ki 5 ini de anne ölümü olarak kaybettik. Nedenlerini araştırdığımda bulduğum ortak nokta yöredeki ebelerin, doğum eylemi uzadığı için hızlandırmak amacı ile uterotonik yapmış olduklarını tespit ettim ve önce ebe çantalarından o ilaçları topladım sonra da konu bağlamında eğitim verdim. Oradaki hatırladığım tüm vakaları yazsam bu yazı uzar gider yine de diğer iki örnekten söz etmek isterim. Çat’a atla 1,5 saat ötede bir köyde kadın doğum yapmış plasenta çıkmamış eşi 2 at getirmiş aman diyor “*karım ölüyor yetişin*”, plasentayı hiç elle çıkartmışlığım yok ama kadını da kanamaya terk edemem, yeni mezun bir ebem var onu da alayım belki birlikte

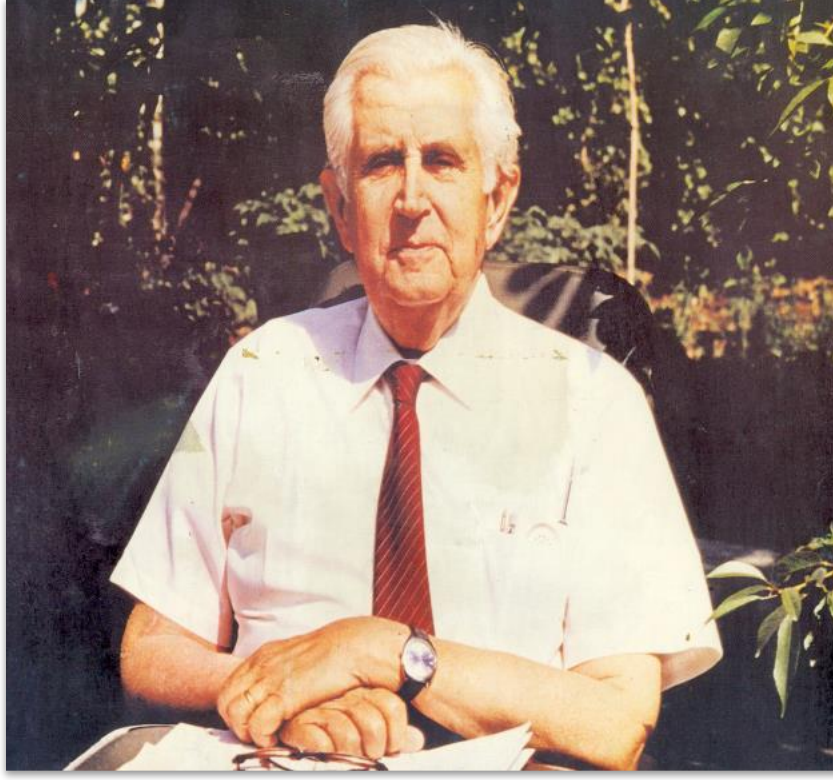
başarıyoruz dedim. Atlara bindik hastanın eşi önümüzde köye gittik garip bir odaya girdik odanın yarısında küçükbaş hayvanlar var, ağır bir koku ve bir sürü insan... Önce insanları dışarı çıkardım anlaşılmamızda da dil sorunu var herkes çıkınca yer yatağında olan hastanın üzerindeki yorganı açtığımda gözlerime inanmadım kadın çok kanamış ama kordonun ucuna bağlanmış kocaman çamurlu bir pabuç... Anlam veremedim ama oradakilerin açıklaması “eş çıkmayınca biz böyle ucuna ağırlık bağlarız”... Mantık bağlamında doğru gibi gelse de daha yanlış bir uygulama olamaz o pozisyonda o pabuç ağırlık görevi görmez... Bu uygulamanın nedenine gelince “çaresizlik”. Nabız alınmıyordu ya da heyecandan alamadık tansiyon da öyle. Ben kitap bilgimi kullanarak “elle halas” (elle plasentayı çıkartmak) yaptım. Uterotonik, antibiyotik yaptık ancak o gece Çat’a dönmemeyi tercih ettik, o köyde kaldık. Gece sabaha kadar kadına kötü birşey olur mu diye endişemizden uyuyamadık da. Sabah erken hastanın olduğu eve gittik... Ortalık toplanmış yerde ne yatak var ne hasta. İçimden “eyvah kadın öldü bize de söylemediler” diye düşünüyordum ki ilerideki sedirde yanakları pembe pembe olmuş bir kadın, bebeğini emziriyor... Hasta nerede deyince onu işaret ettiler... Tabi ebe hanım ve ben çok mutlu olmuştuk bu mutluluk başka hiç bir mutluluğa benzemeyen bir duygudur ve hekimler ve diğer sağlık personeli bunu iyi bilir.

Bir diğer yaşadığım olay: Yine kar-kış uzak köylerden kızakla bir gebe getirdiler 4 gün önce ağrıları başlamış doğum yapamamış bebeğin kolu sarkmış ve mosmor dışarıda belli ki vücut kendini korumuş ve ağrılar durmuş aksi olsa “uterus rüptürü”. Bebek tabii ki ölmüş ama içeride, şimdi anneyi bu durumdan kurtarmamız lazım. Erzuruma sevk edelim desek yollar son 2 haftadır kapalı ve de yol 60 km. yani bizim bu hastaya Sağlık Ocağında müdahale etmemiz lazım ama nasıl? İşte orada hekimlik nosyonunuz tüm bilgi ve beceriniz bir araya geliyor ve mantıklı – doğru bir şey yapabiliyorsunuz. Nitekim ocaktaki tüm makas koher penset vb. Ne varsa kaynatıp sterilize ettik eldivenler 20 dakika iyotlu sıvıda bekletildi. Kadını Jinekolojik masaya –litotomi pozisyonuna aldık... Aklımda tek bir şey var benim çok dikkatle bebeğin başını bulup küçültmem lazım sonra – zaten antibiyotiğini yapmıştık serviks tam açık... Baş küçülünce elle bebeğe versiyon yapıp uterotonik de bana yardımcı olur doğurturum... Öyle de yaptık ve bebeği artık doğurttum diyemiyorum çekip çıkarttım... 2 ebem de yanımda bana yardım ediyorlar. Sonrası kadını o halde kızakla geri yollayamazdık. Ocağa lojmalarımızdan bir karyola getirdik yatak vb... kadın tam bir hafta misafirimiz oldu ve benim personelim tümü kadına 3 öğün yemeği de kendileri yaparak baktılar ama sonunda sağ salım geri yolladık... Anlatırken bile ben o günü sanki bu gün gibi yaşıyorum... Bu vaka, kadın sağlığı bağlamında o yöreler için olağan bir durumdu...

Çat'ta geçirdiğim sürem, yaşadığım olaylar benim meslek yaşamımın son derece özel, önemli, öğretici, değerli bölümü idi bu gün bile öğrencilerimle bu görüşümü inanarak paylaşmaktayım. Bu temel deneyimin üzerine ek eğitimler almak uzun yıllar hekimlik yapmak benim yaptığım “başarılı” aşamalarımın son derece etkili oldu.

Sonuç olarak o ortamda o ekibin içinde halk nedir, sağlık nedir, ihtiyaçları nedir, halkı-toplumu anlamaya başlıyorsunuz. Ben hızlı bir tempoda canhıraş çalışıyorum, Çat'a geleli 2 yıl olmuş, kışlık kömürümü bile almışım çünkü 1 yıl daha mecburi hizmetim vardı... Aniden müdürlükten bana telefon edildi: *“Ankara’ya Toplum Hekimliği İhtisası’na çağrılıyorsun Hacettepe’ye, tebrik ederiz”*. Şaşırdım, çok güzel bir şey dediler. Bense *“Hayır, bir yanlısınız var, benim hiçbir başvurum olmadı. Ben gitmem, gidemem”*. Hani kömürümü bile almışım, bir yıl daha mecburi hizmetim var sanırım bir yanlılık olmuş. Müdürlükteki, benden büyük olan, müdür yardımcısı ve diğerleri *“Saçmalama, bu herkese nasibolacak bir fırsat değil”* dediler. Nedenini sorduğumda açıklamaları: *“Nusret Fişek diye bir Hoca Hacettepede Toplum Hekimliğinin başına geçmiş ve eski müsteşarmış”*. O zaman hiç bilmiyorum tabi Nusret Fişek’in adını bile. Adını bilmiyorduk ama ben aslında ilk defa Nusret Hoca’yı Erzurum’da görmüştüm. Bize bir konferans vermeye gelmişti. Ben durumu anlamaya çalıştım ve itiraz etmeyeyim, gideyim noktasına geldim. Nusret Hoca ilk asistanlarını Türkiye’nin tüm illerinden başarılı sağlık ocağı hekimlerinden seçeceğini demiş. Tüm Türkiye’den yedi kişi seçmişler. Erzurum’dan ben seçilmişim. Bundan güzel bir ödül olamaz tabii.

Ben böylece hiç adını bile duymadığım, Hacettepe’ye toplum hekimliği ihtisasına gittim. O zaman tabii halk sağlığı neymiş bilmiyoruz. Nusret Fişek ile karşılaştık. Benim halk sağlığı ve toplum hekimliği nosyonum, formasyonumun hepsi Nusret Fişek’ten gelir. İhtisas yaparken tez danışmanım da Nusret Hocaydı; Onu kaybedene kadar toplam 25 yıl birlikte çalıştık diyebilirim. Hoca emekli olana kadar bire bir, daha sonrasında da ne o bizleri bıraktı ne de biz onu, dolayısı ile son nefesine dek hep o bizim rehberimiz-rol modelimizdi.

Prof. Dr. Nusret Fişek – Ankara Varlık Mahallesiindeki Evinin Bahçesinde

O zaman oradan devam edelim hocam. Hacettepe'ye geldiniz. Neler yaşadınız, nerelerde çalıştınız?

Nusret Hoca'yı tanıdıkça, gerçekten “Büyük Hoca” kavramının içini dolduruyorsunuz. Altı yıllık Sağlık Bakanlığı müsteşarlığı var, Dünya Sağlık Örgütü'nün danışmanı, orada çok saygın bir yeri var, Türkiye'yi ve dünyayı biliyor. Doktorasını Amerika'da yapmış. Türkiye'ye genel olarak çok hakim. Neyin nasıl yapılacağını nasıl olması gerektiğini biliyor. Türkiye'nin ihtiyacı olan sağlık hizmet sistemi de toplum hekimliği ya da Temel Sağlık Hizmet modeli. Dolayısıyla tüm bu konuları yaklaşımları nedenleri ile birlikte bizlere bire bir O öğretti. Sonradan daha iyi anlıyorum ki bize de başkalarına öğretilim diye çok iyi öğretmiş. Çünkü onun amacı bizim daha sonra gelen asistanları, öğrencileri eğitmemizdi. Dolayısıyla o koskoca hoca istatistik, epidemiyoloji vb., bize her şeyi öğretmek için, nasıl çırpınırdı; Sonra “*Hadi bakalım dedi, şimdi de siz öğiteceksiniz*”. Ben o zaman kendi kendime demek hoca onun için bizi böyle sıkıştırmış. Her birimizin üzerinde tek tek titizlikle kendi dururdu...Sonuç olarak çok keyifli bir uzmanlık eğitim dönemim geçti. Toplum Hekimliği ihtisasımızın 2 yılı teorik eğitimler de alarak sahada Ocak Hekimi olarak

Hocalarımızın rehberliğinde geçti. Şimdi düşünüyorum da her bir Hocamız “efsane” Hocaymış - Cahit Başkök, Orhan Köksal, Muzaffer Akyol, İsmail Topuzoğlu, Ayşe Baysal. Bu belirttiklerimden bazıları bizim resmi anlamda hocamız olmasa da Nusret Hoca onların da Hocası olduğu için onlar da “spontan olarak” bizim eğitimimizde yer aldılar.

Prof. Dr. Nusret Fişek ve Babası Kuvayı Milliyeci Hayrullah Fişek

Ben Ergazi Sağlık Ocağının hekimiydim ve teoride öğretilenleri sahada uyguluyorduk. Ekip çalışmaları, Tıp öğrencilerinin uygulamalı eğitimleri, salgınla mücadele, bağışıklama hizmetleri, kadın, anne - çocuk sağlığı, aile planlaması hizmetleri, saha araştırmaları vb... vb... Sağlık Grup Başkanımız ise daha sonra HÜ'nin çok değerli Hocalarından sonra Prof olacak olan Sn.Dr. Doğan Benli idi... O da Nusret Hocanın seçerek aldığı 7 kişiden bir idi ama o kıdemli ve başarılı Van Sağlık müdürü idi. Doğan Hoca'dan da çok şey öğrendik. O da son derece liyakatli yol gösterici, mevzuata çok hakim hepimize örnek ilkeleri olan ve bu ilkelerinden ödün vermeyen bir büyüğümüz, yöneticimizdi. Etimesgut Sağlık Eğitim Araştırma Bölgesi Hacettepe Üniversitesi ve Sağlık Bakanlığı arasında 1963 lerde imzalanan bir protokole göre yürütülmekte idi. Etimesgut Merkezde 50 yataklı donanımlı; "Dahiliye, Cerrahi, Çocuk ve Kadın-Doğum, Diş, Eczane ve laboratuvar bölümlerinin olduğu" bir hastanemiz vardı ve biz gerekli gördüğümüz vakalarımızı oraya sevkederdik. Hastane Başhekimisi pediatri uzmanı Dr. Ahmet Ajun'u, Dahiliye Uzmanı Dr. Ahmet Korman'ı, Cerrahimiz Dr. Sezai Onarcan ve Kadın Doğumcumuz Dr. Turgut Alsirt ağabeyimizi o dönem bizi de eğiten tüm uzman büyüklerimi şu anda sevgi ve minnetle yadediyorum.

Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi -2000'li Yıllar

Hocam, orada bir de şunu da sormak isterim. Çift ihtisas olayı, yani siz kadın doğum asistanlığı da yaptınız. Kadın doğum asistanlığı ve halk sağlığı asistanlığı nasıl oldu? Birbirinin içine nasıl girdi?

Biz o zaman daha önce belirttiğim gibi gelir gelmez iki yıl sahada eğitildik. Bugün onun aksini görüyoruz. Günümüzde eğitim, ağırlıklı olarak teorik ve dört duvarın arasında, esasen bu durum halk sağlığı eğitiminin ruhuna aykırı bir yöntem. Ancak sağlık sistemindeki dönüşümler, YÖK uygulamaları, Sağlık Bakanlığının politik etkilerden bir türlü uzak duramayışı, esas olarak da dünyanın hiç bir ülkesinde eşi benzeri olmayan ülkenin genel yönetim sistemi ya da systemsizliği vs. eğitimi de bu hale getirdi... Bizim dönemimizde hocalarımız alana gelirdi. Haftada birkaç kere de merkezde eğitim programları olurdu. Bu şekilde devam ederken iki yılımız bitmişti ki “Size ikinci bir ihtisas şansı da tanıyoruz” dediler. Ben aslında hiç ihtisas yapmama kararı olan biriyken ikinci ihtisas gündeme gelmiş oldu. Tabii benim görüşüm de değişmeye başlamıştı. Aklımda bir kadın doğum ihtisası yapmak varmış demek, belki de Çat’ta kadın doğum vakalarında karşı karşıya kaldığım çaresizlikler bana bu kararı verdim. Kadın doğum ihtisası yapmak istiyorum deyince, tabii Nusret Hoca olayı değerlendirdi ve bize dedi ki şu anda toplum hekimliği ihtisası yapanların cerrahi bir branşta uzmanlık eğitimi yapması üniversitenin kuralına uymuyor. Üzüldüm, Sevinç Oral hocamız vardı çok severdik. Tanımlamak gerekirse bir İstanbul Beyefendisi idi. O da beni çocuk ihtisası yapmamam için çok zorladı. Çünkü kendisi çocuk ihtisası yapmıştı. Ben istemedim. Çünkü çocuğun ağzı var, dili yok diye düşündüm. En iyisi ben büyüklere bakayım dedim ve dahiliye ihtisasına karar verdim. Ama gönlüm hala kadın doğumdaydı. Bu konuşmaların ertesi günü Üniversite Merkezine geldik, o gün hangi ihtisasa gidiyorsak o bölüme kaydolacağız ve eğitimimiz başlayacak. Nusret Hoca dedi ki, “merak etmeyin ben Üniversite Senatosunu dün toplattırdım ve karar çıkarttık. Sizler, toplum hekimliği asistanları da hangi ikinci ihtisası istiyorsanız onu yapabileceksiniz.” Dolayısıyla benim kadın doğuma gidişimin böyle bir öyküsü var. Sabah evden Dahiliye diye çıktım, gün içinde Kadın-Doğuma başladım, çok da mutlu oldum. Biz hocalarımızı çok sever sayardık. Onlar da bizi çok sever ve sayarlardı. İhtisas bölümlerimize gideceğimiz sabah hastanede Nusret Hoca’ya rastladım, “Nereye gidiyorsun Ayşe?” dedi. Tam o kararın verildiği gündü. “Hocam kadın doğuma gidiyorum” dedim. “Gel benimle” dedi. O da asansöre bindi. Birlikte çıktık. Ben kadın doğumun yerini bile bilmiyordum. Götürdü, bir kapıyı açtı. “Al Hüsnü eti senin kemiği benim” dedi, beni bıraktı gitti. Teslim edildiğim Hoca, Kadın doğumdaki hocam Hüsnü Kişnişci idi ve o da Hacettepe'nin efsane hocalarındandı. Kadın doğum formasyonumu da tabii ki Hüsnü Bey'e borçluyum. Biz

ikinci ihtisalarımızı bir rotasyon düzeninde ilgili bölümlerde gereken sürelerde çalışarak ve o bölümlerin her tür gereğini yaparak tez... sınav vb... tamamladık.

Prof. Dr. Hüsnü Kişnişçi de ayrıcalıklı bir Hocaydı – pek çok yönü ile rol modelimiz oldu. Kadın-Doğum ihtisasım süresince benim danışmanımdı, Nusret Hocayı çok sevdiği için de beni Kadın-Doğumun koruyucu yönlerine özellikle yönlendirdi, artık Türkiye’de “Birinci Nüfus Planlaması Kanunu” kabul edilmiş olduğu için o konuya özellikle ağırlık veriyorduk. Hüsnü Hoca klinikte ve sahada aile planlaması uygulamalarının yönetiminde bana yetki vermişti. Ücretsiz aile planlaması yöntemleri dağıtıyoruz, danışmanlık programları düzenliyoruz, Ankara’nın köylerine gidiyoruz vb. Bir gün bir bey geldi ve eşinin bizden oral kontraseptif (OKS) aldığını onu almaya geldiğini söyledi. Ben kendisinin değil eşinin gelmesini daha uygun olduğunu belirttim ancak son derece kibar bir şekilde “ama babam Hüsnü Hoca ile konuşmuştum eşim çalışıyor o nedenle benim de alabileceğimi” söylenmişti dedi. Ben biraz kuşkulandım, “babanız kim?” dedim yanıt: “Nusret Fişek”. Ben tabii ki tümü ile fikrimi değiştirdim... “Nusret Fişek mi? Tamam ben de veririm” dedim. Sonra anladım ki o kişi Hocamızın büyük oğlu Prof. Dr. Kurthan Fişekmiş...

Hocam buradan şunu da anlıyoruz. Aslında Nusret Hoca öğrencilerine çok özel bir önem veren, onları destekleyen bir kişiydi. Ben bunu anlıyorum sizin sözlerinizden.

Çok doğru anlıyorsunuz. Ben uzmanlığımı galiba daha yeni almıştım. Kadın doğumdan bir asistana da tez danışmanlığı yapıyordum. O arkadaş geldi bana bir konuda, bugünkü gibi Google yok önümüzde, “bir kaynak arıyorum, şu konuda tez yapacağım, ne yapayım hocam?” dedi. Ben danışmanıyım ya, dedim ki, “bir dakika ben bir hocaya sorayım.” Biz ne olsa hocaya sorardık. Yani öyle mesafesi olan bir hoca değildi. Girdik odasına, dedim ki hocam işte şöyle şöyle izah ettim. “Benimle gelin” dedi, çıktı odasından, biz de peşinden. Bir kat aşağıya gittik, kütüphane vardı orada. Orada da bir kat daha aşağı indik, o önde biz arkasında nereye gittiğimizi bilmiyoruz. Gitti, eliyle koymuş gibi o kaynağı buldu. “Bunu kaydedin ve tez için bundan yararlanırsınız” dedi. Kaynağı bulup benim asistanıma eliyle veren öyle bir hocaydı. Bu hareket benim için “normal” ve Fişek Hocanın tam da yapacağı bir davranıştı ancak benim asistanım şaşırды ve “Abla bu nasıl bir Hoca” daha önce böyle bir Hocaya hiç rastlamadım dedi. O arkadaşım şimdi emekli bir kadın-doğum profesörü... Nusret Hocanın uzmanlığa duyduğu saygı ve tabii size belli etmeden yüreklendirme yöntemine bir örnek: Kadın-Doğum uzmanı olmuştum teknik bir konuyu eve telefon edip “Ayşe sana falan konuyu danışmak istiyorum” derdi. Tabii benim yanıtlım “estağfurullah

efendim buyurun” olurdu... Bu bizim için önemli bir öğreti idi... Bilgi ve bilimde emin olduğun kişinin yaşı düzeyi ne olursa olsun ona danışabilirsin bu danışılana da güven verir. Şimdi düşünüyorum da ben de tüm hocalık dönemimde, kıdemli olduğum ya da yönetici olduğum dönemlerde eğer bilgi ve deneyiminden eminsem her zaman asistanlarıma ya da benden kıdemsiz olan meslektaşlarıma danışmayı usul etmişimdir... Bu uygulamanın/ öğretinin nereden geldiği belli...

Çift ihtisas yapan bizler ihtisaslarımızı rotasyonlu yaptık. Yani iki yıl saha çalışmamızdan sonra, bir yıl klinik daldaki eğitim, sonra halk sağlığına döndük, onu tamamladık. Daha sonra da, tekrar klinik dalımıza dönüp klinik daldaki uzmanlık eğitimimizi tamamladık... Bu uygulama hepimiz için benzer oldu. Kadın Doğum tezimde danışmanım Hüsnü Kişnişçi Hocamdı bana göre çok doyurucu keyifli dalın özelliği nedeni ile de oldukça yoğun bir tempoda geçen bir süre idi... Tabii ki başarı ile tamamladım. İlk bakışta Halk Sağlığı ve Kadın Doğum sanki ikisinin bağdaşması biraz zor gibi gözüküyor. Çünkü kadın doğumda hasta bakıyorsun, ameliyat yapıyorsun vb. ama aslında öyle değil. Yani o kadar güzel bağdaşıyor ki ben bütün geri kalan akademik yaşamımda da genel müdür olarak ya da uluslararası çalışmalarımda da bu iki konunun eğitimimde birleşmesinden çok yararlandım, her iki ihtisas alanım birbirini destekleyici ve tamamlayıcı oldu. Hatta yeri gelmişken başka branşta uzmanlık eğitimi alanlara kendi deneyimime dayanarak şöyle bir önerim var: Tamam, illa halk sağlığı ihtisası yapmak zorunda değilsiniz. Ama en azından o perspektifi kazanmak için “halk sağlığı alanında” bir yüksek lisans yapın, hani doktora da şart değil, bir yüksek lisans yapmalarını öneriyorum. Bir de Nusret Hoca'nın şöyle bir düşüncesi hatta kararı vardı. Bu karar O'nun aklının içindeymiş. Biz o zaman anlamadık. Sonra söyledi bize. Bizi yetiştiriyor ki, biz aslında kadın doğuma gidelim, dahiliyeye gidelim, çocuğa gidelim ve o klinik branşlarının içine halk sağlığı görüşünü yerleştirelim. O olacaktı ama maalesef sonrasında politik atmosfer, politik müdahaleler sağlığın hep politikaya malzeme olması vb gibi durumlar böyle bir uygulamaya imkan vermedi. Bu da aslında ayrı bir hikaye.

Toplum Hekimliği sınav anımı da burada anlatmak isterim: Toplum Hekimliği eğitim sürem bitti sınava girdim. Tüm jüri üyeleri Halk Sağlığının öncü çok değerli “duayen” Hocalarıydı. Benim tez danışmanım da N. Fişek'ti. Hocaların bazılarının ilgi alanlarını daha az bildiğimiz için olacak onlardan çekinirdik... Sınavda sorular peş peşe geliyor... Ben de fena değil hepsine hocaları memnun edecek düzeyde yanıt veriyordum derken Sevgili Hocamız Prof.Dr. İsmail Topuzoğlu sorusunu sordu “Ekoloji nedir?”1970’li yıllar ve ben o kelimeyi hiç duymamışım. Zaten o dönemde dilim de Fransızca, oradan da

çıkaramıyorum... Nusret Hoca tabii ki anladı bilmediğimi, masanın başında oturuyor “jürinin de başkanı” hemen müdahale etti: “İsmail nedir o bir anlat da biz de öğrenelim” Tabii İsmail Hoca bir güzel “Ekoloji dersi anlattı”. Jüri üyelerinde bilmeyen var mıydı bilmem ama ben iyi öğrendim. Aynı sınavda 2 tur soru sorulmuştu... Süre de epey olmuştu... Hepsini Rahmetle anıyorum Sevinç Hoca “Orhan (Köksal) sen beslenme sorusu sormadın Ayşe’ye” dedi. Nusret Hoca ayakta arkası dönüktü hemen döndü “Hadi yahu ona beslenme sormayın bilse zaten kendisi beslenirdi...” dedi. (O yıllarda ben epey zayıftım) Özetle Ekoloji gibi Beslenme sorusundan da Hoca sayesinde kurtuldum ama diğer tüm soruları yeterli yanıtladığımı da belirtmeliyim...

Aslında bu noktada şunu da sormak isterim. Bu çift ihtisas olayı çok iyi bilinen bir şey değil Türkiye’de. Ama aynı zamanda şunu da merak ediyorum. Farklı bir disiplin içinde çalışan halk sağlığı asistanları var. Orada merak ettiğim konu şu; bir halk sağlığı eğitimi ya da halk sağlığına özel bir eğitim var mıydı bu ihtisaslarda?

Şöyle söyleyeyim, Hüsnü Kişnişci, Nusret Hocayı da çok sevip sayan bir hocaydı. Hani bir şey oldu mu, “O benim de hocam” derdi, Hüsnü Kişnişci, aile planlaması dahil jinekoloji ve obstetride koruyucu hizmetlere- erken tanıya önem verirdi. Bu ülkede bu konularda bir çaba varsa, başta Nusret Hoca gelir ama içinde Hüsnü Beyin de çok emeği vardır. Örnek verecek olursam, biz kadın doğum uygulamalarında klinik hizmetle kadın sağlığının koruyucu yönünün kombine edilme yaklaşımını Hüsnü Bey’den öğrendik. Kadın sağlığına Nusret Hoca da çok ağırlık verirdi. Hatta şöyle bir anım var; ben ihtisaslarımı bitirdiğim vakit Nusret Hoca beni çağırdı ve bana dedi ki “*senin bölümde kalmanı istiyorum başka bir planın var mı?*”. Tabii ben gurur duydum. “*Hocam bir planım yok*” ama benim tamamlamam gereken daha 1 yıllık mecburi hizmetim var” dedim. Ona bir şekilde çözüm bulunur dedi. Bulunan çözüm benim o süreyi para olarak ödemem oldu (!)... Nusret Hoca ile olan konuşmamızdan iki hafta sonra Hüsnü Bey beni çağırdı; dedi ki “*Ayşe ben senin bizim bölümde kalmanı istiyorum*” Ben de “*Hocam iki hafta önce Nusret Hoca bana benzer bir soru sordu ve ben de ona olur dedim*”. Hüsnü Hoca “*o zaman tamam*” dedi “*O bizim hepimizin hocası. Sen halk sağlığında kal, biz gene seninle beraber çalışırız*” dedi. Nitekim öyle de oldu. Kadın doğum ihtisasımda hatırladığım bir anım da beni diğer asistanlar “çok vaka yani ameliyat yapıyor” diye şikayet etmişler, bana sonradan iletiler Hüsnü hoca da “*ee ne yapalım testi kırılanla suyu getirenin bu kadar ayrıcalığı olur*” demiş...

Şimdi düşünüyorum da Hacettepe'deki bütün hocalar, klinik hocalar, Nusret Hoca'ya saygı duyardı. Mesela Atalay Yörükoğlu bilirsiniz, psikiyatri hocası ama hocayla neredeyse beraber çalışırlardı. Keza mikrobiyoloji, patoloji hocaları için de banzer durum söz konusuydu. Uzun yıllar Halk Sağlığı, Hacettepe Üniversitesi'nin çok önemli bir bölümüydü. Toplum hekimliği olayı, yani tedavi değil, önce koruma. Hacettepe'nin kuruluşunda bile bu perspektifi / misyonu ağırlıklı olarak ön plandaydı. Biz bunu her zaman kadın doğumda da hissettik.

Hocam, o dönem yani 1960'lı yıllar koruyucu sağlık hizmetlerini, toplum hekimliğini ve bu entegrasyonu önemseyen bir bakış açısı vardı. Fakat zaman içerisinde ters yönde değişim oldu. Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz? Nedenleri neler olabilir?

Eğer şu politika denilen şey bizim sağlığın da içine girmeseydi, biz Cumhuriyet dönemimizde atılan dev adımları; Umumi Hıfzıssıhha Yasası'nı, Hıfzıssıhha Enstitüsü ve Okulu, çıkarılan devrim yasaları vb. Tüm bunları düşünecek olursak, Cumhuriyetin Türkiye'ye sağlık ve diğer alanlarda kazandırdığı değerleri sürdürmeyi başarsaydık çeşitli bahanelerle geri adımlar atılmasaydı sanırım bugün olduğumuz yerin bir 50-100 yıl ötesinde olurduk. Kullandığınız “Ters yöndeki değişim” tespiti çok doğru... Bu değişimin bana göre kök nedeni, pekçok konuda olduğu gibi, ülkede 1950 lerde başlayan giderek hız kazanan pek çok sektörün yavaş yavaş liberalizme, özelleştirmeye kaymaya başlanması. Oysa Cumhuriyet “insan hakkı” olan sağlık, eğitim vb hizmetleri kamu hizmeti olark görmüş, 1960 Anayasasında bile bu konu vurgulanmıştır. Nitekim 1961 yılında Kabul edilen Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesine Dair 224 sayılı Kanun sağlık hizmetinin hak temelli kamu hizmeti olarak görüldüğünün çok somut göstergesidir. Sonraki yıllarda 224'ün ruhundan uzaklaşılma adımları giderek hız kazandı... Biz o sırada eğitimdi ihtisastı, sınavdı çok net hissetmesek de ülkede pek çok şeyin giderek değişmeye başladığını şimdi daha iyi anlıyoruz... Ancak sağlıkta esas yıkıcı geri adımların 1980 de neoliberal politikaların tüm dünyaya hakim olma çabaları ile hız kazandı. Bu konunun etkilerini meslek yaşamımın ileriki dönemlerinde önemini, etkisini daha net görebildim. İleride bu konuya tekrar değineceğim.

Benim için önemli bir kilometre taşı olan bir dönemden söz etmek istiyorum: Hatta bunu bir anektodla anlatayım: Ben Erenköy Kız Lisesinde yabancı dil olarak Fransızca öğrenmişim, o yıllarda popüler olan dil Fransızca idi... Mesleğimin ileri yıllarında durum değişti ve artık İngilizce bilim dilinin olmazsa olmazı oldu... Nusret Hoca bu durumda

olan hepimize bir çare bulmuştur... Bunlardan biri de benim. İki uzmanlığımı da almıştım bir gün beni çağırdı ve “sana burs buldum “social obstetrics” konusunda farklı deneyim kazan istiyorum “dilin nasıl?” dedi. Hocam dil diye İngilizceyi soruyorsanız ben Fransızca biliyorum dedim. Peki İngilizceyi 3 ayda öğrenebilir misin? dedi “nasıl bir dil olduğunu bilmiyorum ama “öğrenemem” dedim peki İngiltere’ye gidip orada öğrenir misin? dedi....cahil cesurdur hesabı “olabilir” dedim... ve tüm düzenlemeler yapıldı tüm giderlerini kendim ödeyerek İngiltere Folkeston – Kent’te çok iyi bir dil okuluna gittim günde en az 12 saat çalışarak hiçbir şey anlamadan saatlerce TV; Radyo dinleyerek toplam 4,5 ay süren iki Kurs bitirdim ve Londra’da “British Council”da sınava girdim... Çok heyecan yaptım ve Hocaya mektup yazdım 12 Eylül 1972 dil sınavına gireceğim başarılı olamaz isem bursum başlamayacak ve geri döneceğim ne yapmalıyım? Hocanın yanıtı “Başarılı olamaz isen üzülme hayatta başarısızlık da olabilir, dünyanın sonu değil onu da öğrenmen, alışman lazım. Eğer maddi durumun uygunsa bir kurs daha alırsın ben izin konusunu hallederim”. İşte bir Hocanın verebileceği cesaret destek budur. Ertesi gün British Council’da önce yazılı sonra sözlü sınava girdim çok iyi geçti, hatta Hoca İngiltereye geldiğinizde ne kadar İngilizce biliyordunuz? dedi ben de “none” dedim Hoca: I do not believe in you” deyince “it is up to you” dedim Hoca ayağa kalktı ve “Yarın senin bursunu başlatıyoruz deyip o gün “avans da verdiler”. Böylece benim Southampton Üniversitesindeki “Toplum Hekimliği ve Kadın Doğum” departmanlarındaki eğitimim başladı bir aylık bir gözlemden sonra kendi kıdemime uygun her yetkiyi verdiler Poliklinik, ameliyat, eğitim, araştırma vb.

İngiltereye geleli 1 yıl olmuştu ki Nusret Hoca Londraya gelmiş ve bana telefon etti “Ayşe Londra’dayım seni ziyarete gelmek istiyorum deyince hocam hemen ben geleyim dedim... Yok yok ben geleceğim hem Hocalarınla da konuşmuş olurum” dedi ve ertesi gün tren istasyonunda karşıladım. O gün poliklinik yapamayacağım için izin amaçlı Kadın Doğum Departman başkanım olan Prof Jhon Dennis’e söyledim. Hiç tereddüt etmedi tabii ki Hocanla ilgilen ancak ben de kendisini ağırlamak isterim dedi. Ona gitmek için taksiye bindik Nusret Hocanın bana ilk sorusu: İngilizcen nasıl? “*Hocam konuşmaları, söylenenleri % 99 anlıyorum ama konuşmam hala fluent - akıcı değil*” ...şöyle bir baktı “*üzme canını senin Türkçen de akıcı değildir !!!*” dedi. Ben hala düşünürüm hoca bana iyi bir şey mi söyledi yoksa bir çeşit gerçeği yansıtan teselli miydi???

Orada nerelerde çalıştınız? Yani halk sağlığı uzmanı olarak mı, kadın doğum uzmanı olarak mı çalıştınız?

İtiraf etmeliyim hala benim, hep dediğimi yaptırmaya uğraşan bir yapım var çünkü bir konuyu çok düşünür sonra kara veririm kendime göre de o doğru bir karardır ve uygulanmalıdır... Ama o zaman daha da beterdim. Diyorlar ki *“İşte sana bir yer bulduk. Oraya gider misin?”* Ben bulunan yeri inceliyorum mutlaka 2 konuda da ileri deneyim kazanacağım bir yer olmalı. *“Hayır, iki bölümün de olması lazım, hem halk sağlığı hem de kadın doğum. İki bölümünden de yararlanacağım, lütfen bana öyle bir üniversite bulun”*. Bu bir kapris. Ama İngiltere gelişmiş ülke. O kaprisime hiç kimse *“olmaz”* demedi ve çok uğraştılar. Bana kuzeyden bir yer, Liverpool'du galiba, oralarda bir yer buldular. O zaman dili çok zor öğrenmişim, bozmak da istemiyorum. Dedim ki *“ben oraya gitmem. Ben burada çok emek vererek dil öğrendim. İngilizce mi bozamam”*. Çünkü oranın şivesi farklı diye duymuştum. Ben oraya gitmem deyince bana Southampton'ı buldular. Southampton İngiltere'nin o dönemde en yeni üniversitesi. Yani en son programları uyguluyor. Bana Londradaki danışmanım dedi ki, *“bak seni görüşmeye çağırıyorlar git bütün gücünü kullan kendini kabul ettir”*. Ben görüşmeye gittim. O görüşmede beni en azından anladılar. Halk Sağlığı tarafı yani Community Medicine tarafı var; Dr. Barker ile görüşme yaptım *“tamam, biz seni kabul ederiz ama şimdi git kadın doğumla konuş. Onlar da kabul ederse seni buraya kabul ederiz”*. Sürem iki yıllıktı. Kadın doğumla gittim, Prof. Dr. John Dennis ile konuştum, kendimi anlattım. Yani artık İngilizce iyiydi. Zaten dil kullanmayınca kaybediliyor. Kadın doğum hocası beni diğerinden de daha çok benimsedi ve kabul etti. Sonuç olarak, haftada bir gün bazen iki gün community medicine, istatistik, epidemioloji tutorial olarak aldım, onun dışında da kadın doğum bölümünde poliklinik, ameliyathane, araştırmalar, eğitimlerde yer alarak çalıştım. Bana her tür yetkiyi verdiler ama yüzüme bakıp da vermediler tabii. Bir ay beni bir profesör değerlendirdi. *“Ben yapacağım, sen beni asiste edecksin dedi. İkinci ayda sen yapacaksın, ben sana iplik keseceğim”* dedi. Öyle bir değerlendirmeden sonra beni General Medical Council'a bile kaydettirdiler. Yani oradaki tüm hekimlerle benim haklarım aynıydı. Öylesine güçlü bir kabul gördüm. Tevazu göstermeyeyim çok başarılı oldum. 2 yılda 5 epidemiyolojik saha araştırması yaptım ilk yurt dışı yayınım o araştırmalardan biri idi. Ayrıca bir çalışmamı da Cambridge Üniversitesindeki uluslararası bir toplantıda slaytlarla sundum... Hatta en son Hacettepe'de yapmış olduğum *“Halk Sağlığı tezimi”* çok beğendiler, 15 yaş üzeri tüm yaş grubu kadında jinekolojik hastalık prevalansı çalışmıştım, danışmanım tabii ki Nusret Hocamdı. VII. International Epidemioloji Kongresi'nde sunayım diye bursumu 6 ay uzattılar. Benim

talebim yoktu, onlar uzattılar. Daha çok “social obstetric” dediğimiz, sosyal - kadın doğum alanında çalıştım. Halk sağlığı konusunda da Türkiye'yi iyi değerlendirdim. O sıra biz İngiltereden göstergeler bağlamında ve diğer insan hakları konularında yaklaşık 50 yıl gerideydik. Günümüzde insan hakları bağlamında kaç yıl geride olduğumuzu heaplama bile cesaret edemiyorum. İngiltere’de çok verimli iki yıl geçirdim. Ama daha sonra bir yıl da London School of Hygiene'e epidemiyoloji istatistik demografi de ek eğitim için WHO’dan Burslu gittim. Tekrar bir yıl sonra Southampton’a geri döndüm. Özetle benim toplam dört yılım İngiltere’de geçti. Hem kendime güvenim arttı. Zaten kendime yedi yaşından beri çok güvenen biri idim kendime güvenim çok katlandı. Çünkü dış ülkeyi aslında gözünüzde büyütüyorsunuz, gidince bakıyorsunuz ki sizin de ülke olarak çok üstünlükleriniz var. Bizim temel yanlışımız sanırım ülkemizde iyi olan uygulamaları “kurumsallaştırarak sürdürülebilir kılmayışımız”, gelişmiş ülkelerin ise esas başardıkları husus bu ve istikrarlı, liyakate önem veren adımları, sürekli ilerlemelerini sağlayacak şekilde atmaları ve her konunun içine politika bulaştırmamaları diye düşünmüşümdür.

Peki hocam döndükten sonrasıyla devam edelim. Tekrar Türkiye'ye döndünüz. Biraz şunlarla da harmanlayabiliriz. O sırada Türkiye'de bir sosyalleştirme dönemi var ve siz de Hacettepe'de toplum hekimliğinde öğretim üyesisiniz. Bunlara da biraz değinebilir misiniz?

İki buçuk yıl uzak kalınca Türkiye'yi çok özlemiştim. Gelince beni Hoca bizzat karşısına aldı ve dedi ki, “Hoş geldin. Sana bölümde bir oda hazırlattık. Alternatifleri söylüyorum; burada oturup bölümde kalıp çalışabilirsin. İkincisi Etimesgut’ta Doğan Benli’ye yardımcı olabilirsin”. Doğan Benli, daha önce de sözünü ettiğim gibi Etimesgut Sağlık Eğitim Araştırma Bölgemizin Başkanı idi; Nusret Hoca tarafından benimle birlikte seçilen o yedi kişilik gruptan birisiydi ama o bizden çok farklıydı, çok kıdemliydi. “Üçüncü alternatifteklif de biz Çubuk’ta yeni bir Eğitim Araştırma Bölgesini açıyoruz. Dolayısıyla Çubuk’a gidip oradaki hastanenin başhekimini olur, kadın doğumunu da sen yürütürsün”.

Tam da bu noktada aklıma gelen bir anımı paylaşmak isterim: Doğan Benli Hoca Etimesgut’un yöneticisi yani anahtar kişisiydi. Ben İngiltere öncesi ara ara yanına gidip - danışman gibi yardımcı olmuştum. Onun da bizim yetişmemizde çok emeği vardır. İki yıl ben Ergazi Sağlık Ocağı hekimiydim. Asistanlığımda. Doğan Bey bizim grup başkanımızdı. Orada bir süs havuzu vardı hala duruyorsa bilmem, işte o bahçeyi düzenlemek istiyoruz. O zaman gencecik, yeni mezun, bir de böyle çelimsizce görünen bir kız çocuğu. Ama

hekimim yani, bana göre koskoca hekimim. Bahçe düzeninde yapmak istediklerimiz için kepçe lazım, bu büyük araçlardan. Toprak kaldırıyor falan. Ama o sırada bulmamız imkansız... kiralayalım desek öyle bir paramız da yok zaten. Dediler ki burada zırhlı birlik var, onların kepçesi var. Komutanı kimse gideyim isteyeyim dedim. Beni bir garip karşıladılar. Çünkü oraya gidenler hep tayin, torpil filan istemiş. Ben kepçe istemeye gittim. Oranın başındaki komutana çıktım, *“Buyurun dedi, ne istemiştiniz? “Efendim dedim ben, Ergazi Ocak Hekimiyim bahçeyi düzenleyeceğiz, kepçe istiyorum”*. Çok babacan bir adamdı şaşırdı dedi ki kızım *“buraya her gelen başka bir şey ister. İlk defa bir hekim, kepçe istiyor hem de sağlık ocağı için,”* kepçeyi yolladı tabii mazotu ile birlikte ve *“istediğin kadar kullan”* işlerin bitince geri yollarsın ben de gelir senin bir kahveni içerim dedi. Biz o havuzu onun sayesinde yaptık. Daha sonra o babacan komutan geldi ve havuzun başında kahvemizi de içtik. Esasen Etimesgut, Hacettepe Ünivesitesi ve Sağlık Bakanlığı personeli için 25 yıl eğitim araştırma bölgesi olarak hizmet verdi ve Türkiye'nin sağlık hizmetlerinin yönlendirilmesinde örnek uygulamaları ile yıllarca çok önemli bir özelliği bir yeri - ağırlığı oldu.

İngiltere dönüşü bana sunulan 3 seçenekten birini yani Çubuk SAEA Bölgesinde Hastane Başhekimi ve de Kadın-Doğum Bölümünün yürütülmesini seçtim. Bu seçimde bir önemli faktör de Erzurum'dan iyi tanıdığım Nevzat Eren ağabeyin Çubuk Bölge Başkanı olmasıydı. Nusret Hoca'ya *“Ben masa başında oturamam hocam; gideyim Çubuk nereyse bakayım”* dedim”.

Çubuk deyince benim anladığım yeni açılacak olan Çubuk bölgesi değildi. Aklımda canlandırdığım Ankara merkeze yakın Çubuk Barajının olduğu alan gelmişti. Herhalde o civarda bir yerde bölge açıyorlar diye düşündüm. Meğer orası değilmiş. Çubuk ilçesi 40 kilometre gidiş, 40 kilometre geliş, hergün 80 km yol yapmak demekmiş. Sonuçta Çubukta benden beklenen görevleri olağan üstü bir Halk Sağlığı ekibi ile tam 15 yıl aralıksız yürüttüm.

Çubukta hastane başhekimiydim. Kadın doğumunu da yürütüyordum. Sonra da birkaç yıl Kadın-Doğuma başka gelen uzman arkadaşlar da oldu. Şunu hemen sizin sorunuza da yanıt olsun diye söyleyeyim. Ben 224 sayılı yasanın uygulamasıyla Erzurum'da tanışmıştım. Daha önce değindiğim gibi ilk tanışmam tüm acemiliklerime ragmen çok iyi olmuştu. Sistemin özelliklerini anladıkça uyguladıkça; Sistem bu olmalı diye düşünmüştüm... Hala da benzer düşünüyorum. Herkesin bildiği bir şeyi burada sırf tarihe not düşmek için söylüyorum; bizim 224 sayılı yasamız Alma-Ataya ilham vermiş bir yasadır. Bunu Alma-

Ata'nın kaynakları söylüyor. Dolayısıyla Etimesgut ve Çubuk bölgelerinde kitapta ne yazıyorsa 224 sayılı yasa olarak biz onu uyguladık. Başka bir şey yapmadık. Mesela sağlık ocağına uğramadan bana bir hasta gelmezdi önceleri öyle değildi ama bir yıl içinde ben onları bu düzene alıştırdım. Önce gelen hastaya bakmayız demedik. Baktık ama bir daha hastaneye doğrudan gelirsene bakmam dedim. Bir yıl sonra aciller hariç bir kişi bile ocağı uğramadan bize gelmiyordu. Dolayısıyla sistem, sağlık ocağı sistemi deyince halktan yana olan sistem o sistemdi. Şimdi bugünkü sistemi ne düşünebiliyorum ne de kıyaslayabilirim...

Dr. Ayşe Akın Ergazi Sağlık Ocağı - Dr. Doğan Benli Ziyareti

Dr. Ayşe Akın Çubuk Sağlık Eğitim Araştırma Bölgesinde

Arada bir soru sorayım hocam. Şimdi yeni bir aile hekimliği yönetmeliği çıktı. Yılda belli bir yüzdenin üstünde hasta aile hekimini görmeden hastaneye giderse, aile hekiminin ek gelirinde bir azalma oluyor ve aile hekimleri de buna çok itiraz ediyorlar. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Aile Hekimliği sistemi; hani 2004 yılında pilot çalışması yapıp, o ön çalışmanın bilimsel bir değerlendirilmesi bile yapılmadan uygulanan il sayısının giderek arttırıldığı ve en sonunda da 2011 yılı itibarıyla tüm Türkiye'ye genellenmiş olan sistem. Bu sistemi düşündüğümde hani neresini düzelteyim diye bir fıkra vardır ya benim aklıma hep o fıkra gelir. Neresine baksak yanlış. Bir kere, sağlık hastalıkla başlamaz. Sağlık hizmeti hastalıkla başlamaz. Paraya endekslenmez. Performans denen bir şey hizmete yön veremez. Olmaz öyle bir sağlık hizmet modeli. Ama bu sistemde olmaz diye ne varsa hepsi mevcut. Sistemin bir kaç noktasına değinecek olursam; bugünkü aile hekimliği sistemi denen uygulama, kırsal alanı dışlıyor, hizmet paraya endekli, koruyucu hizmetler geri planda, daha da önemlisi hükümetin önem vermediği hizmete “performans puanı” verilmiyor yani hükümet dolaylı yoldan “bu hizmetleri vermeseniz de olur” diyor.

Son 10 yılda koruyucu hizmetler çok fazla geri plana atıldı Neoliberal akım başladığında, onu da belirtmem lazım, biz ülke olarak çok iyi bir duruş sergiledik, adeta direndik. Ne zamana kadar? Ben, biliyorsunuz 1992-97 yılları arasında Sağlık Bakanlığında Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürüydüm. O dönemde bir takım insanlar, ne olduğunu anlamadığım yabancılar, geliyor gidiyor bizi bir şeye motive etmeye çalışıyorlardı, biz de onları ikna edip geri yolluyorduk. Biz derken bir tek genel müdür olarak ben değil, Bakanlarımız da öyleydi.

Prof. Dr. Ayşe Akın AÇSAP Genel Müdürü iken

Beş yılda ben yedi bakanla çalıştım. Yedisi de ülkeden yana insanlardı ve o neoliberal politikalara, gelmesin diye direndiler. Ama sonunda başarısız oldu tabii. Özellikle 2000'li yıllarda siyasi irade tarafından biraz daha güçlü desteklenince- talep edilince sağlık sistemi de değiştirildi.

Prof. Dr. Ayşe Akın Sağlık Bakanı Dr. Doğan Baran ve Kontraseptif yöntem desteğini aşamalı olarak sonlandırmak için gelen US-AID ekibi ile

Biz Halk Sağlıkçılar olarak çok direndik hatta bu noktada bir anımı anlatayım ben 2 dönem HASUDER başkanıydım Sağlıkta Dönüşüm çalışmaları başladığında Sağlık Bakanı Dr. Recep Akdağ idi biz HASUDER ve Sağlık ve Sosyal Yardım Vakfı (SSYV) olarak Zafer Öztekin Hoca Vakfı Adına ve bir kişi daha, ve HASUDERi temsilen ben Bakanla gittik... Çok net olarak bu sistemin Türkiye için olan sakıncalarını anlattık. Hatta Zafer Hoca dediki bir ön çalışma – bilimsel bir araştırma ile eski ve düşünülen yenisistemi değerlendiren bir çalışma yapılsın ileride Türkiye için olması gereken sisteme öyle karar verilsin. Bakan Bey bizi dinledi ve dedi ki siz HASUDER grubu olarak Sağlık Bakanlığının da katılacağı bir toplantı organize edin o toplantıda herşeyi ayrıntılı tartışalım... Biz yine her zamanki iyimserliğimizle “olur efendim” dedik ve gecikmeden Bolu’da HASUDER ve SSYV işbirliği ile, SB ve diğer tarafların katıldığı bir toplantı düzenledik. Bakan Bey başta olmak üzere SB’nin en önemli isimleri ve HASUDER tarafından da pek çok Halk Sağlığı Hocas, saha uygulayıcısı, yönetici toplantıya katıldı (Bu toplantının Raporuna HASUDER arşivinden ulaşılabilir). Toplantı haftası ben Kopenhagda DSÖ’nün yönetim toplantısına görevli olarak katıldığım için Boludaki toplantıya katılamadım ancak bana anlattığı kadarıyla Bakan Bey bir bütün gün Bolu toplantısına bizzat katılmış notlar tutmuş vb. Hocaların görüşlerini dinlemiş ve son noktayı şu cümle ile koymuş, “Toplantı için teşekkür ederim çok güzel noktalara değinildi, belirtilenler arasında doğru olan görüşler de var ancak getirilmesi

düşünülen Sağlık Sistemi bizim Hükümet programımızda yer alıyor her koşulda, yani siz doğruları dile getiriyorsunuz ancak siz karşı çıksanız da bu politik bir karar, biz bu sistemi getireceğiz” demiş. Bir anlamda bizler Halk Sağlıkçılar, Türk Tabipleri Birliği, diğer meslek örgütleri Türkiye’deki sağlık sisteminin değiştirilmesi sürecinde ellerinden geldiği ölçüde bilimsel yazıları, raporları, araştırmaları ve medyaya yansıyan tepkileri ile Türkiye için doğru olanı göstermek için çok çaba sarfettiler ancak bu çabaların nerede ise tümü politik bariyere takıldı ve duyulmadı, okunmadı, görülmedi.

Peki tekrar akademik yaşama biraz dönmek istiyorum. Çubuk'ta devam ettiniz. Çubuktan sonraki süreci de biraz özetleyebilir misiniz? Çubuk da dahil olabilir. Eksik kalan bir şey varsa onu da tamamlayabilirsiniz

Akademik yaşamımda doğru seçimler yapmaya çalıştım. Aynı anda pek çok işe el atmak yerine, yapmaya başladığım işi, hani seveyim mi, sevmeyeyim mi, bu bana uygun mu demeden canhıraş bir şekilde onu benimsedim, başarmaya bitirmeye çalıştım. Derler ya hiç “maymun iştahlı” olmadım. Yaşamı insanları, yaptığım işleri hep ciddiye aldım, lafta değil uygulamalarımla varlık göstermeye çalıştım. Akademik yaşamım dahil genel olarak yaşamımda tutarlı ve kararlı oldum; “Tüh, niye bunu yaptım” diye pişmanlıklarım olmadı sayılır. Özellikle tıbbın her kolu, iyi yaptınız mı mutlu olursunuz eser yaratırsınız, bilimselliği öne aldınız mı bilimden ne bıkılır, ne yorulunur. Dolayısıyla o tür bir pişmanlığım olmadı. Ya doğru seçimler yapmışım ya da o dönemin koşulları, rol modellerimiz bizi doğru yönlendirmiş. Meslek yaşamımın diyebilirim ki her aşamasında hem kendimle hem de çevremle hep barışık oldum kendimi kimse ile kıyaslamadım ama “daha iyisini yapabilirim- yapmalıyım şeklinde” sadece kendimle yarıştım. Kendi dönemlerimi düşününce bugün yeni mezun olan arkadaşlar adına üzülüyorum. Yani bizim, bize verilen o hür destekleyici ortamı, ben bugün göremiyorum. Günümüzdeki bazı mantıksızlıkların biz bile üstesinden gelmede zorlanıyoruz.

Benim yaş grubumun en şanslı olduğu yön Cumhuriyetin ilk on yılında, ülkenin gelişmesi bağlamında atılan dev adımlar ve olumlu etkileri devam ediyordu. Türkiye'nin çehresinin ilk değişmeye başladığında iyi hatırlıyorum ben ortaokuldaydım. Türkiye'yi sağlık bağlamında içinde yaşayan birey ve bir hekim olarak şimdi daha iyi değerlendirebiliyorum. Son on yıldır çok dile getiriliyor “eski Türkiye'nin değiştirilmesi gereği, Cumhuriyet öncesi dönemlere özlem vb.”; On yıldır koruyucu hizmetler, arka plana atıldı. Sağlığı geliştirici

hizmet diye ortada bir şey yok yapılanlar göstermelik.... Sağlık sistemi çok fragmente. Temel sağlık hizmeti o kadar fragmente bir alt yapıda verilmez, verilemez.

Çok eski dönemlerden söz ediyorduk Benim şu anda kolumda çiçek aşım var, verem aşım var. Bu aşılar bana doğduğum - o dağın tepesindeki köyde yapıldı. Dolayısıyla biz Türkiye'nin doğru dönemini bizzat yaşadık ve öyle formasyon aldık.

Gelelim esas soruya; Biz ekip olarak Çubukta 1975 yılında başladık; çalışmalarımız çok keyifliydi. Çünkü içinde bilimsel uygulamalardan ödün vermeyen alan çalışmaları, yaptığına inanan liyakatli bir ekip ulusal ve uluslar arası işbirlikleri vardı. Yaşamız ise halktan yana olan “Nusret Fişek tarafından şekillendirilmiş olan - 224 sayılı sağlık hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi yasası” idi.

Nusret Fişek'in başkanı olduğu Hacettepe Üniversitesi (HÜ)- Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Bölümü Türkiye için çok önemli çalışmalar gerçekleştirdi. Bir kaç örnek verecek olursam: Etimesgut ve Çubuk EA Bölgeleri Türkiye'ye uygulanabilir hizmet modellerini ortaya koydu; Türkiye'nin yıllarca kullandığı ülkeye mal edilen bilgilendirme eğitim iletişim materyalleri gebe, bebek, çocuk izleme kartları, 15-49 yaş kadın izleme kartları, aile planlamasında resimli rehberler, broşürler- bu noktada sevgili arkadaşım – o zaman asistanımızdı Prof. Dr. Şevkat Bahar Özvarış'ı – emeklerini anmadan geçemiyeceğim.”; Riskli gebelikler konusunda rehberler geliştirdik, en önemlisi de DSÖ işbirliğinde yürütülen “Hizmet Araştırmaları” ile ülkenin gereksinimi olan konularda yasal değişiklikler yapabilmek için kanıtlar ürettik. Belki de en önemlisi Türkiye'ye sağlık insan gücü yetiştirildi bu insan gücünün içinde tıp öğrencileri, ebe-hemşireler, Kadın-Doğum ve Halk Sağlığı uzmanları, yöneticiler vb... sayabilirim, Yapılan çalışmalarda hiç bir zaman Üniversite ya da Sağlık Bakanlığı ayırımı yapılmadı. Her iki tarafın bakış açısı da benzerdi: Ülkeye hizmet için gerekli olan ve birbirini tamamlayan 2 temel güç olunmasıydı.

1980 yılına dek HÜ Toplum Hekimliği Bölümünün kadrosu multi disiplinler nitelikte ve yaklaşık 70 kişiydi Etimesgut ve Çubuk Bölgelerinde çalışan yardımcı sağlık personeli (ebe-hemşire, sağlık memuru, tıbbi sekreter) hariç tüm ocak hekimleri, yöneticiler, uzmanlar hepimiz, tamamen HÜ kadrosundan görevlendirilmiştik.

1980 yılı pek çok yönü ile Türkiye için bir kırılma noktası oldu, uygulanan hukuksuzlukların yanı sıra YÖK'ün oluşturulması ile örneğin bizim Bölümümüzün adı bir gecede Toplum Hekimliği/Community Medicine'den Halk Sağlığı/Public Health'e döndü. Bütün kadrolar tırpanlandı yani çok kısıtlandı Özetle 1980 yılından sonraki gelişmeler, tabiri caizse Türkiye'nin altını üstüne getirdi, yani genel gidişatının yönünü etkiledi. Ben

yine hastane başhekimisi olarak kadın doğumunu yürütüyorum. Sonraları başka arkadaşlar da geldi kadın doğuma. Dr. Selma Çivi mesela, o da halk sağlığı ve kadın doğum ihtisasları yapmıştı. Daha sonra Dr. Gufran Bakırcı, halk sağlığı ve kadın doğum uzmanıydı. Gerek Hastane uzmanları gerekse Sağlık Ocaklarındaki hekimler ve diğer personel, çalışmaları çok güzel bir ekiple götürdük. Ama YÖK'ten sonra, daha doğrusu o neoliberal etkiler sağlık sistemine adım atmaya başladıktan sonra Bölgelerimizde de her şeyin rengi değişmeye başladı.

Bu noktada Çubuk Bölgesinde yürüttüğümüz çok önemli yasa değişikliğine yol açan bir çalışmamızı anlatmak isterim- eminim genç kuşaklara da örnek olur:

Hacettepe Halk Sağlığı AD Nusret Hocanın girişimi ile DSÖ'nün "Collaborating Center-CC" merkezi olmuştu. Bu mekanizma aracılığı ile pek çok sonuçları Türkiye'de rutin uygulamalara giren bilimsel araştırmalar yapmıştık. Onlardan biri de benim esas araştırmacı olduğum tabii ki Nusret Hocamızın danışmanımız olduğu 3 fazlı Sağlık Hizmet araştırması idi. Bu çalışmanın farklı komponentleri vardı. Aile Planlaması uygulamalarının daha yaygın erişilebilirliğini sağlamak amacı ile "acaba ebe, hemşire gibi hekim dışı personelden de yararlanabilir miyiz?" sorusunun yanıtını bilimsel bir araştırma ile bulmak amacı ile bu çalışmayı, Filipinler Manila'dak diğer bir CC olan bir merkez ile işbirliği yaparak yürüttük. Bu çalışmanın birinci fazında; ebe-hemşirelerin konu ile ilgili eğitim yöntemini geliştirmek ve eğitilebilirliğini ya da aksini ortaya koymak için önce DSÖ (Dr. Ron Gray, Ayşe Akın ve Rebeca Ramos) ile birlikte geliştirmiş olduğumuz "Rahim İçi Araç – RİA-Uygulama Rehberi" nin alan testini de yaparak kullandık daha sonra DSÖ bu rehberi İngilizce, Fransızca ve İspanyolca dillerinde bastırdı ve dağıtımını ülkeler düzeyinde yaptı. Ebe hemşirelerin eğitilebildiğini ortaya koyduktan sonra Çubuk Bölgesinde 1 yıl süre ile eğitilmiş ebelerin RİA uygulamalarını başarı düzeyini değerlendirerek pratisyen hekimlerin uygulamaları ile kıyaslamalı ortaya koyduk. Tüm bunları bilimsel olarak kanıtladıktan sonra Sağlık Bakanlığı AÇSAP Genel Müdürlüğü ile de iş birliği yaparak onların Türkiye'nin 14 ilinden seçerek bize gönderdikleri 201 ebe-hemşireyi benzer standartta Ankara İstanbul ve İzmir'de SB ile birlikte oluşturmuş olduğumuz 6 eğitim Merkezinde aynı yöntemle eğitimlerini sağladık Tümünün Çubuk'ta gerekli kontrole eğitim düzeylerinden emin olduktan sonra kendi hizmet illerine gönderdik ve tam bir yıl süreyle farklı aralıklarla sahada izledik denetimlerini yaptık. (Tüm bu çalışmaların bilimsel raporu ayrıntılı olarak yayınlanmış olduğundan daha fazla ayrıntıya gimeyeceğim).

Aynı kapsamda yaptığımız diğer bir çalışma: Biliyorsunuz 1955’li yıllarda Türkiye’de isteyerek düşükler illegal ve o konuda çok sayıda anne ölümleri meydana geliyordu, şöyle bir örnek vereyim, anne ölümlerinin içinde sağlıksız düşüğe bağlı pay yüzde 53’tü. Yani iki anne ölümünden biri sağlıksız koşullarda yapılan düşük nedeni ile meydana geliyordu. Dolayısıyla benim iki yönlü olmam kadın doğumcu ve halk sağlığı yönümlü Nusret Hoca ile o konuya da konsantre olduk ve biz yine Dünya Sağlık Örgütü ile beraber Collaborating Center olarak güvensiz düşükleri yada onun kötü sonuçlarını nasıl önleyebiliriz? Acaba pratisyen hekime Menstrual Regulation (MR- Karman Aspirasyonu) yöntemiyle gebelik sonlandırmayı öğretebilir miyiz? Bu konuda ki çalışmamız 35 Hekim üzerinde oldu ve bir yıl uygulamalarını izledik, yasa gereği müdahale ettikleri inkomplet düşük vakalarında başarılı olduklarını ortaya koyduk. Mevcut Nüfus Planlaması Yasasını değiştirmesine temel teşkil eden diğer DSÖ işbirliği ile biri Türkiye olmak üzere çok merkezli - 5 ülkede yapılan diğer bir çalışmamız da “İllegal – güvensiz düşüklerin sağlık sistemine olan maliyetinin / maddi yükünün ortaya konulması” çalışması idi. 5 ülkeyi kapsayan bu çalışma da yayınlanmış olup sonuç olarak güvensiz düşüklerin sağlık sistemine olan maliyetinin jinekolojik hastalıklara kıyasla on misli daha fazla olduğunu ortaya koyduk (Bu çalışmada rahmet ve sevgi ile andığım Prof.Dr. Münevver Bertan Hoca ve ben esas araştırmacı idik)

Özetle bizim yaptığımız bu araştırmalar 5 yılımızı aldı. Ben esas baş araştırmacı “principal investigator” idim ama Nusret Fişek başta olmak üzere, Nevzat Eren, Tandoğan Tokgöz, Ayşen Bulut, Pınar Senlet, Güldalı Aybaş, Adviye Temiz mükemmel bir ekip olarak yaptık ve bizim 5 yılımızı alan DSÖ işbirliği çalışmamız 2827 sayılı yasanın üç maddesine temel teşkil etti.

O dönemde yani 1980 sonrası bizi Çubuk’tan telefonla Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde bir komisyona çağırdılar. Komisyonun amacı Türkiye’ye Milli Sağlık Politikası üretmek üzere çalışma yapmamız. Çağrılan 60 kişi içinde Çubuk’tan rahmetli Yusuf Öztürk ve ben vardım. Çalıştık, 1000 sayfalık bir rapor oluştu. Sonra o 1000 sayfalık rapor 50 sayfaya düşecek, Kenan Evren’e takdim edilecek, yönetici özeti hazırlanacak denildi. Nasıl oldu bilmiyorum ama seçilen 7 kişiden biri bendim ve gittik. Benim tek amacım o 50 sayfanın içine kadınların ölümünü önlemek için isteyerek düşüğün de yasaya girmesi için güçlü bir öneri/ görüş yazmak. Çok ısrarcı huyum nedeniyle ısrarlı davrandım. O sırada Askerler bizi yönetiyordu. İstedğim, “anne ölümlerini önlemek için düşüğün yasallaşması önerisinin muhakkak 50 sayfalık yönetici özetine girmesini ifade ettim. Bizi dinleyen asker grubundan bir yarbaydı sanırım, dedi ki, *“Öyle diyorsunuz ama hocam (o dönem Doçentim), biz geçici bir hükümetiz. Eğer biz kürtaajla ilgili bir yasa çıkarırsak bizden sonra*

bizi savunan olmaz, bu tartışmalı bir konu". Biz de dedik ki "Merak etmeyin biz sizi savunuruz". Dolayısıyla o elli sayfaya bu vurguladığım husus girdi. Sonra herkesin seferber olduğu sayısız savunuculuk çalışmaları yaptık. Bu çalışmalarda o dönem duyarlı kadın sağlığını önceleyen duyarlı liyakatli Sağlık Bakanlığı grubu öncülük yaptı...Eğer Çubuk'taki özetlediğim çalışmalar/ araştırmalar olmasaydı amaçlananlar başarılamazdı, çünkü pek çok konuda büyük bir direnç mevcuttu, hele de kürtajın sosyal endikasyonla da yapılması konusunda direnç en fazlaydı. Tüm çalışmaların sonuçlarını kanıt olarak kullanarak savunuculuk seri halinde toplantıları yaptık transparentlerle araştırma sonuçlarını gösterdik...onların tümünü anlatsam sayfalar sürer o nedenle konu bağlamında son olarak: Bir gün ben Çubuk'taydım. Hiç unutmuyorum. Ameliyathanede vajinal histerektomi yapıyordum. Dr. Pınar Senlet İhtisas yapan Ocak hekimlerimizdendi şimdi uzman (kulaklarını çınlatıyorum) dedi ki, "Ayşe abla seni Sağlık Bakanı çağırıyor". "Niyeymiş diye sordun mu?" "Bilmiyorum. Hemen gelsin demişler". Ben hızla ameliyatı bitirdim ve aceleyle Bakanlığa gittim. Sağlık Bakanı Prof. Dr. Sn. Kaya Kılıçturgay. Oturttu beni. Çok da ciddi bir Bakandı, Hocaydı. İşte "şu kadarlık gebelikte uterus kaç santim olur? Şöyle mi olur?" Böyle bir sürü bir soru soruyor, ben de bütün kadın doğum bilgimle cevap veriyordum. Dedi ki "yarın Danışma Meclisinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin adı o zaman oydu Bu konu konuşulacak, bu teknik konular için siz de orada bulunun". Çok memnun oldum çünkü ben hiçbir yasanın geçişini bu kadar yakından görmemiştim. Biz de TBMM'ne gittik 4-5 kişi kadardık (Dr. Ziya Durmuş, Dr. Güler Bezirci, Dr. Cihangir Özcan). Mecliste, Müsteşar - Prof.Dr. Feridun Gökırmak ve Bakanın arkasında oturuyoruz. Bazı Danışma Meclisi üyeleri aleyhte bir şeyler, fikirler söylüyorlar. Lehte olanlar hiçbir kelime etmedi ama o aleyhte olanlar çok kötü konuştu. Yani kadını düşünmüyorlar. Amacın bağcı dövmek olduğu belli olan konuşmalar. Biz çok üzüldük. Bazı hususların yanıtını kağıtlara yazarak Sn. Bakana ilettik. Sn Bakan tüm konuşmalara tabii ki mantıklı anlamlı yanıtlar veren bir konuşma yaptıysa da bizlerinm morali çökmüştü... Oturum Başkanı ara verdi. Bizim grup "bu yasa herhalde geçemeyecek" dedik. Ara verince biz üzüntüden, yerimizden hiç kıpırdayamadık. Hatta bakan bize döndü, "çocuklar kısmet bu kadarmış" dedi. Yani yasa geçemeyecek. Hani derler ya "çıkmayan canda ümit vardır" o sırada ortalıkta bir hareketlenme oldu, belli ki bir olay oluyor... Biri Sn. Bakana geldi konuştular Bakan bize döndü ve dedi ki, "Sağlık Komisyonu diyor ki, yasal düşük sınırına 12 hafta demişsiniz bu düşük süresini 10 haftaya indirirseniz, yani biraz ödün verirseniz, biz de sizi destekleriz". Ben reflleks olarak "ne saçma" demişim. Çünkü 12 ya da 10 haftalık medikal komplikasyon yönünden hiç fark etmez. Sn. Bakan benim ne saçma sözüm üzerine

bana ters ters baktı “*Aksi halde dedi yasayı kaybedeceğiz*”. O zaman olsun dedik zarar yok 12 yerine 10 hafta olsun ve 10 dakika sonra Başkan oturumu açtı. Tüm katılımcılara hitaben- “Yasanın maddelerine geçilmesini kabul edenler?” dedi. Nerede ise herkes el kaldırdı. Sadece muhalif konuşan az sayıda kişi el kaldırmadı ve yasa geçmiş oldu. Özellikle kadın sağlığı yönü ile son derece önemli olan bu olaya emek vermiş olmak ve gerçekleştiği ana da bizzat tanıklık etmiş olmak meslek yaşamımda unutulmayacak başarılı bir örnektir; Tarih 24 Mayıs 1983 bu başarılı örnekte ders alınacak yönler; birincisi Ülkedeki önemli bir sağlık sorununa doğru tanı konulmuş olması; Müdahalede Nusret Hoca gibi 1965 ilk NP yasasında da olduğu gibi konuya yine öncülük yapmış bir liderin varlığı; Bilimsel yaklaşımlar, sektörler ve disiplinler arası iş birliğinin yanısıra uluslararası özellikle DSÖ’nün araştırmalar bağlamındaki işbirliği, Sağlık Bakanlığının sağduyulu – destekleyici yaklaşımları gibi pek çok faktörün varlığı son derece önemli olmuştur....Yasa geçtikten sonra bir grup çok mutlu bir şekilde TBMM’nin bahçesinde tarihi bir fotoğraf çektirdik – benim fotoğraf makinemle – o zaman cep telefonları, dijital fotoğraf çekme vb. imkanı yok... Daha sonra ben o tarihi fotoğrafı taradım o şeklini kayıt için yollarım. TBMM’ sinin bahçesinde çektiğimiz O fotoğrafa bakınca üzüntü de duyuyoruz çünkü o gün alınan sonuca en büyük katkıyı yapan pek çok kişiyi ne yazık ki daha sonra kaybettik ama işte yaşam böyle birşey... Hayatta olanlar da var.

TBMM Bahçesi-Nüfus Planlaması Kanunu Geçişi (24 Nisan 1983)

Çok tarihi bir anı anlattınız. Türkiye'de ilk defa istemli düşüklerin yasal bir hale gelmesi ve diğer aile planlaması ile ilgili uygulamalar o yasayla başlamış oldu. Çok önemli bir konuya değindiniz. Ama muhakkak başka önemli konular da vardır. Belki Çubuk'un eğitim bölgesinin kapatılmasını da bir nebze söyleyebilirsiniz.

Çubuk da Etimesgut da yıllarca başarı ile sürdürülmüş Türkiye'ye yol gösterici eğitim araştırma katkıları ile çok güzel - başarılı örneklerdi... daha sonra diğer Üniversitelerimizin de benzer son derece başarılı eğitim ve araştırma bölgeleri oldu... Ben Çubukla ilgili gelişmeleri daha yakından bire bir yaşadığım için onlara değineceğim... bu notun tarihe mutlaka düşülmesi gerek. Daha önce de belirtmiştim Çubukta 1975 yılında SB - HÜ arasındaki bir protokole dayalı çalışmaya başladık çok sonraları anladık ki Çubuk, o sırada milletvekili olan Halil Şıvgın'ın seçim bölgesiymiş ve seçim bölgesi olunca biliyorsunuz politikacılar oy uğruna hiç vazgeçmeden buraları manipüle ederler.... Çubuktaki durumu daha somutlaştırmak için bazı ayrıntılardan söz edeyim.

1985 lerden sonra Türkiye'de neo liberal politikaların etkisi hissedilmeye başlanmıştı ayrıca, çoğu zaman olduğu gibi sağlık alanının küçük hasaplarla poitik müdahalelerin hedefi haline gelmesi vb vb...O dönem YÖK'ün de etkisi ile bizim Üniversite Halk Sağlığı AD'da kadrolarımız azaltılmış, Üniversite kadrosundan Çubukta çalışan bazı hekim arkadaşlar 40 km gidip 40 km. dönmek ve sahada hizmet vermek yerine "Ankara'da Üniversite – Mekezinde yani Bölümde odalarında oturarak çalışmayı tercih etmişlerdi... o dönemde zaten Nusret Hoca emekli olmuştu yani yoktu. Bölge yine eğitim amaçlı kullanılıyordu ancak HÜ personeli olarak nerede is ben tek kalmıştım mevcut görevlerime ilaveten Grup Başkanlığına da benim bakmam istenilmişti. Şimdi bardağı taşıran bazı olaylardan söz edeyim; Grup Başkanlığında beş şoför var merkezde çoğu boş oturuyor. Bizim en uzakta, en zor köyümüzün "Kışlacık" şoförü, ayrıldı. Kışlacık Sağlık Ocağının Doktoru mevcut, aracı var, benzin var, ama şoför olmadığı için doktor köylere gidemiyor aynı şekilde ebeler de ziyaret yapamıyor. Ben de Sağlık Grup Başkanı olarak o beş şoförden birini oraya, görevlendirdim - yolladım. Sonra bir telefon emri geldi Halil Şıvgın'dan: "O şoförü oradan alsınlar". Derman Boztok, kulakları çınlasın. Telefonda Halil Şıvgın'a -milletvekili o zaman- diyor ki "ben Ayşe Hanım'a söylerim ancak O ne karar verir bilemem". "Hayır hemen alın" falan diyor. Derman "Sayın Milletvekilim, gelip siz Çubuğun sağlık problemlerine baksanız daha iyi olur" diye hafif bir yönlendirme yapıyor... yani böyle bir zıtlasma da oluyor. Ben tabii ki şoförü oradan almadım hizmetin aksamasına izin veremezdim. Yetmezmiş gibi o ara Halil Şıvgın, Semra Özal ile Çine gitmişlerdi dönüşte Sağlık Bakan oldu. Yani yaptırım gücü daha da arttı (!)

Aslında konu Halil Şıvgın olayı değil. Şıvgın yada benzer konumda olanların davranışı aynı “oy ve ülke” terazinin farklı kefelerine yerleştiriyorlar ve kantarın topuzu her nedense hep, oydan yana oluyor! O sıralar neoliberal politikalar ön planda ve amaç Türkiye’ye o politikaları sağlık alanında da eksiksiz uygulamak sağlığı da ticarileştirerek “meta” olarak görmek, iyi modelleri yok etmek. İşin özeti Çubuk iyi bir model. Tabii ki diğer eğitim araştırma bölgeleri de öyle. Ama en uzun, en dirençli biz olduğumuz için buraları yok edersek sanırım zaten diğerleri de yok olur diye düşündüler.

Gelelim son yaşanan olaya: Sağlık Bakanı olunca Halil Şıvgın bir gün bizi Çubuğu ziyarete geldi. Çok kısa süre önce haberim oldu, özel bir hazırlığımız yok. Ben saygıyla karşıladım çünkü o, o sırada Sağlık Bakanı ve biz bürokratik saygının ne demek olduğunu Fişek Hocamızdan öğrenmiştik. Ben Sağlık Bakanına hastaneyi gezdiriyorum. Gezdirdikçe gördüğü iyi şeyler karşısında giderek sinirinin bozulduğunu görmemek mümkün değil. Çünkü arı gibi işleyen bir hastane. Acili de öyle intörnler var, tam o sırada acil hastalara müdahale ediliyor... uzmanlar, diğer hekimler, kütüphane ameliyathane nerde ise tam donanımlı bir laboratuvar bölümü mevcut tümünü sıfırdan başlayarak büyük emeklerle oluşturmuşuz; Burada da emek vermiş olan Nevzat Eren ağabeyimiz başta olmak üzere diğer tüm arkadaşlara, tüm ekibe özellikle de laboratuvarımızı kuran mikrobiyolg Mehmet Aydın ve sonrasında geliştiren sevgili Dr. Vahit Çınar’a teşekkür ediyorum (Ne yazık ki daha sonra Vahit Beyi bir tarfik kazasında kaybettik – ruhu şadolsun).

Biz hastaneyi gezdirdikçe Bakanın resmen rahatsız olduğunu hissettim. Baktım ki rahatsız, iyi bir söz söylemesi zaten beklenmiyor “*efendim dedim, sağlık ocağını görmek ister misiniz?*” Çubuk Merkez Sağlık Ocağı hastane bahçesindeydi. Olumsuz bir ses tonuyla “*Görelim*” dedi. Gittik, sağlık ocağı hastaneden de daha da iyi, daha da arı gibi çalışıyor... O sıra da halk ta geldi yani Şıvgının seçmenleri (!) Asistanlar, öğrenciler, hemşeriler, ebeler hepsi toplanmış durumda. Malum politikacılar karşılarında kalabalık görmeye görsünler. Şıvgın dedi ki, “*biz dedi, buraları düzelteceğiz, buralar böyle olmamalı vb...vb...*” dedi. Mesela, “*buradaki döner sermaye üniversiteye para kazandırıyor, bunu hemen değiştireceğiz*” dedi. Ben araya girdim, “*efendim siz öyle mi zannediyorsunuz? Yanlışınız var, burası bakanlıkla Hacettepe’nin birlikte yürüttüğü bir yer ve döner sermaye bakanlığın yönetiminde. Yani biz bakanlığa para kazandıyoruz*” dedim. Bakan biraz şaşırdıysa da okadar peşin hükümle gelmiş ki (!)

O ara Dr. İlker Belek kulaklarını çınlatıyorum. Kişiliğini bilen iyi tanır... Bizim asistanımızdı, saha rotasyonu yapıyordu, beyaz önlüklü. “*Sayın Bakan bir şey söylemek*

istiyorum” dedi. “Buyurun buyurun” dedi, İlker’i de tanımadığı için zannetti ki kendisini destekleyici iyi bir şeyler söyleyecek. İlker: Şimdi dedi, “Hocam size Çubuk Bölgemizdeki durumu anlattı bebek ölümlerinin azalışı, bebek izleme fişleri, gebe izleme fişleri, aşılama düzeyi vb...” filan; “Biz çok yakında bir gezici seminer yaptık; Kuzeydeki illerimizi gezdik. Siz dedi, buraları değiştireceğiz derken oralara mı benzeteceksiniz?” Mesela dedi “gezdiğimiz illerde ne bebek izleme fişi vardı, ne de gebe izlem fişi. Aşılama da hiç iyi değildi. Gebeler izlenmiyor, 15-49 yaş kadın grubu izlenmiyor. Buraları da oralara mı benzetmek istiyorsunuz?” deyince, “hayır hayır dedi daha iyi yapacağız”. Ben artık orada yani yeni baştan Ayşe Akın oldum ve sakinliğimi kaybettim dedim ki: Sayın Bakan ben sizin buraya bizi ziyarete geldiğinizi düşünüyordum. Ama siz bize resmen hakaret etmeye gelmişsiniz ve peşin hükümle gelmişsiniz”. Vali yardımcısı vardı yanımda, o benim önlüğümde çekti yani karşıdaki bakan sen sus demek istercesine... Ona da şöyle elini iterek reaksiyon verdiğimi hatırlıyorum. İşte orada olay koptu diyebilirim. Şıvgın’ı yolcularken - bahçeye çıkarken “efendim bizim Çubukta ...” diye bir şey söyleyecektim ki “pardon buralar nereden sizin oluyor? Buralar bizim yahu” dedi. Ben de yanıt olarak artık tüm saygımı bir kenara bıraktım ve “özür dilerim ben sizin Çubuğu da kapsayan T.C.’nin Sağlık Bakanı olduğunuzu sanıyordum” çok pardon.... dedim ve bu kelimeler bizim konuşmamızın son cümleleri oldu...Herkesin elini sıktı en son kerhen benim de elimi sıktı ve gitti. O gittikten sonra tabi Bölgeyi kapatma işleri hızlandı ama beni bir türlü Çubuktan alamıyorlar. Çünkü on beş yıl süresince o bölgeye hizmet vermiş liyakatlı o süreçte önce Doçent sonra Prof. olmuş bir kişi var karşılarında. Acaba o zamanın bu politik atmosferi bile daha vicdanlı mıydı diyeyim bilemiyorum. Bana anlatılan, bu ziyaret sonrasında Halil Bey Doğramacı’ya gitmiş “Ne olur Ayşe Akın’ı oradan alın” demiş. Dolayısıyla ondan sonra YÖK’ten Üniversiteye bir yazı gitmiş, Üniversiteden de bana ve sonuçta 15 yıl gecemizi gündüzümüze katarak yoktan var ettiğimiz (ben bir gecede kendi arabam ile 2-3 kez Çubuğa acil hasta/sezaryen için defalarca gittiğimi hatırlıyorum... diğer uzmanların, personelin ve yöneticilerin de öz verileri aynıydı) SEA Bölgemizin bir politikacının eliyle kapatılma adımı atılmış oldu. Ben, ayrılacağım gün yarım gün hasta baktım son olarak 2 de ameliyat yaptım daha sonrasında alandaki sağlık ocaklarından gelen hepsi de SB kadrosunda olan o ocak hekimleri benimle bir toplantı yapmak istediler... Hatırlıyorum, toplantıda Olayın yorumunu bile yapmak isetemediler yalnız bana tek kızgınlıkları vardı “siz sizin kıymetinizi bu ölçüde bilmeyen Sağlık Bakanlığına karşın neden bu gün hasta baktınız neden ameliyat yaptınız (?) oysa bütün yaşamımda ben “akla kararıyı iyi ayırdım, birilerine kızıp da hiç oruç bozmadım ki?” O halk 15 yıl benimle bütünleşen - hizmet verdiğim halktı, onlar kandırılmış olabilirler

benim onlara karşı duygularım hiç değişmedi hala şundan aşağı kocaman insanlar beni ziyaret edip beni siz doğurtmuşsunuz diyorlar bundan büyük mutluluk olabilir mi?

Ancak Çubuk'ta o son gün ocak hekimleri ile olan toplantımızdaki içtenliği, benim ve ocak hekimlerimizin üzüntüsünü hiç unutmadım; O bölgenin kapanıyor olmasını da. Şimdi Çubukta yaşadığım olayın bana düşündürdüğü bir olayı anlatacağım. Bu daha öncelere ait bir anı:

Çat'ta ocak hekimiyim, Sağlık Bakanlığından Sosyalleştirme Daire Başkanı Dr. Abdurrahman Soyarslan yanında birkaç kişi ile bizi ziyarete geldi. "Bakanlıktan bir ekip bizi denetlemeye geliyor" Eyvah, bizi beğenecek mi acaba? Diye herkes heyecanlı. Geldiler, gayet saygılı, yüzümüze şefkatle bakıyor. Pek çok soru sordu. İşte falan serum var mı, o var mı, bu var mı? Ben de o ne sorsa söylüyordum, gösteriyordum. Sağlık ocağındaki ekip telaşlı, acaba beğendi mi, uyarı mı verecek, ne yapacak diye düşünürken bütün ekip gerilimliydi. Ziyaretin bitiminde sağlık ocağının giriş alanında herkes toplanmıştı Sn. Dr. Abdurrahman Bey geldi, ben de işte ufak tefek yeni mezun bir hekimim, başımın 2 yanından şöyle tuttu ve alnımdan şak diye öptü. O bu şekilde gayet özet biçimde memnuniyetini – taktirini ifade etti. Hepimiz çok mutlu olduk. Tabii ki hepimize daha fazla çalışma şevki verdi. Şimdi Çat'ta yaşadığımla Çubuk'ta yaşadığımı ve bu iki insanı kıyaslıyorum da daha doğrusu kıyaslanamazlar bile Çubuktaki emeğim çok daha fazla olduğu halde (!) Dolayısıyla iki olay farklı; liyakat, yaklaşım, ve aralarında uçurum olan iki ayrı bakış açısı, yönetici ve kişilik.

Hocam bu konuyu şöyle bağlayalım. Siz dediniz ki aslında neoliberal politikalar başlamıştı. Başka şeyler bahane edilerek bölgeler kapatıldı. Fakat öte yandan Halil Şıvgın'ın da seçim bölgesi, oranın milletvekiliydi yani mesele biraz da kişisel bir şey haline mi gelmişti?

Hayır, hayır. Kesinlikle hayır. Bir örnek daha vereyim. DPT ya da Başbakanlığın büyük bir salonunda toplantı yapıldı. Hiç unutmuyorum. Ben oradayım. Nusret Hoca da orada. Halil Şıvgın var ve Mehmet Haberal var. O zaman Prof. Dr. Mehmet Haberal'ı bu kadar yakından tanımıyorum... Aynı dönemde Hacettepede o Genel Cerrahi ihtisası yaparken ben de kadın-doğum yapıyordum, ameliyethane de rastlaşırdık. Sözünü ettiğim toplantıda, Halil Şıvgın Bakan olarak Türkiye'deki Sağlık Sisteminin değişmesi gerektiğini anlatmaya çalışıyor, özetle bu sistem değişsin. Meğer aile hekimliği ve sağlıkta dönüşümü anlatmaya çalışıyormuş ama o zaman biz farkında da değiliz, anlamadık. Mehmet Haberal Hoca elini

kaldırdı, dedi ki, “*pardon, siz niye başka bir sistem arıyorsunuz? Önünüzde bir Etimesgut, Çubuk örneği var. Niye onu görmek istemiyorsunuz?*” Bence bu tarihi bir uyarı idi. Halil Şıvgın O’na öyle bir tepkiyle baktı ki. Çünkü üst akıl – o dönem artık üstakıl kim ise sağlık sisteminin paraya endekslenmesi öylesine akla konmuştu ki orada olay Halil Şıvgın da değildi, Ayşe Akın da değildi. Yani asla kişisel bir konu değildi sadece ben kişi olarak fazla dayanıklı çıktım. Tamamen karar verilmiş bir senaryo uygulamaya konuluyormuş. Sistemin ve daha pek çok şeyin Türkiye’de değiştirilmesinin kurgusuydu. Bu kurguda bizler rastlantısal olarak yaptığımız doğru iş nedeni ile hedef olarak yer aldık.

En son kırılma son iktidarla birlikte 2000 li yıllardan sonra oldu ve pek çok konuda hız kesmeden “dönüşümler devam etti – hala da ediyor”. Bizler gibi Türkiye’nin bire bir uzun dönemlerini yaşamış, emek, hatta ömrünü vermişler hala bu dönüşümlerle Türkiye’nin nereye dönüştürülmek istediğini, ya da amaçlandığını tüm çabalarımıza ragmen “anlayabilmiş değiliz”; ya da anlamak istemiyoruz... Daha doğrusu çok iyi anlıyoruz ancak “Kabul edemiyoruz” çünkü benim neslim “hep ülkeden yana olduk” çok şükür ki Atatürkün Cumhuriyetimizi emanet ettiği gençlik de dün de ülkeden yana idi bu gün de... Gereğini yapacaklarından da eminim. Aksi eşyanın tabiatına aykırı olur.

Peki hocam, akademik yaşamınızda da çok büyük başarılarınız var. Birçok uluslararası kuruluşla çalıştığınız projeleriniz oldu. Biraz onları özetler misiniz?

Eğer benim akademik yaşamımı başarılı olarak niteliyorsanız teşekkür ederim.

Evet uluslararası işbirliği çalışmalarım kendimin beklediğinden de çok fazla oldu tüm hepsini özetleyeyim desem nerede ise olanaksız, ancak öncesinde aldığım mesafelerden yaşadıklarımın söz etmek isterim.

Eğer başarılı işler yaptıysam, başarılı olan her bir çalışmada benim rol modellerimin, içinde bulunduğum, birlikte çalıştığım ekibin - arkadaşlarımdan çok önemli payları var. Bu rol modellerinin / ekibin içine herkesi koyabilirsiniz ama bir Nusret Fişek faktörü var ki o bambaşka, sanırım bu faktör tüm Halk Sağlıkçıların ortak noktası.

O dönemde hep biz gibiler ya da biri birine benzeyen - dönüşen kendimize benzettiğimiz ekiplerle çalıştık. Diğer bir ifadeyle ya onlar bizi kendilerine benzettiler, ya biz onları kendimize benzettik. Dolayısıyla doğru zamanda, doğru adımlarla hep birlikte ilerlemeye ve başarmayı başardık. Ülkede aksilikler çıktığı zaman iniş çıkışlar olduğunda da o zaman biz iyi eğitilmiş-deneyimli ve artık güçlüydük. Yani biz pek çok şeye el atabiliyor

değiştirebiliyorduk. Sanırım politik ortam daha istikrarlı biraz daha az populist daha “hak temelliydi”. Bazı hatırladıklarım; Akademik yaşamımda mesela doçentlik sürem dolmuştu. Benim hiç aklıma gelmedi doçentlik sürem doldu ben doçent olsam diye düşünmemiştim. Hoca çağırdı ve “*senin doçentlik süren dolmadı mı?*” dedi. Herhalde dolmuştur dedim ama o sırada Çubukta çalışıyorum. Klinik hizmet o kadar yoğun ki, eğitim ve bir de yöneticiyim. Çalışmalar gerçekten ağırdı, Halk sağlığı eğitimleri - kadın doğum, klinik hizmet ve eğitimi; Bütün intörnler bizden geçiyor. Kadın doğum bile intörnlerini, son sene asistanlarını bana yolluyor. Öyle ağır ve hızlı bir tempoda Doçentlik benim aklıma en son gelecek bir şeydi. Hoca, “*ben dedi seni oradan bir ay süreyle alıyorum. Otur, araştırmanı yap, şunu yap bunu yap*”. Dedim Hocam “*hastalar ne olacak?*” hoca bu soruya ses çıkarmadı. Orada da Dr. Ziya Durmuş’u rahmet ve minnetle anıyorum, Ona gittim. Çünkü kadın doğum hastalarını ortada bırakıp ben doçent olmakla uğraşamazdım. Bana o bir ay için uzman verdi. Dolayısıyla ben Ankara’da doçentlik tezim olan, “sağlıksız düşüklerin kadın sağlığına olan etkisi” diye Ankara’yı temsil eden örneklem üzerinde (örneklemi DİE seçmişti) yüz yüze anket uygulayarak yaptım. O dönemler bizler doçentlik tezi falan yapardık, ders anlatırdık. Onları yaptım. Doçentlik jürim efsane hocalardı Nevres Baykan, Nusret Fişek ve diğer Hocalarımız, Çok ayrıcalıklı bir jüriydi. Sınavım İyi geçti. Doçent olduktan sonra profesörlük konusu bir süreç. Yalnız orada da yine bazı konulara değinmek için belirtmek istediklerim; Aslında profesörlük için başvurduğum ve yükseltilmem yapılmıştı - Rektör imzalı yazı da geldi, ünvanım yükseltildi ama kadrom yok. O süreçte gazetede bir kadro ilan edilmiş. Biri bana haber etti. Ben de ana bilim dalı başkanı Sevinç Oral Hocaya sordum. Yanıtı “*benim hiç haberim yok Ayşe*” dedi. Ana bilim dalı başkanı ve haberi yok (?). “*Peki ben başvurayım mı?*” dedim. “*Başvur tabii Ayşe*” dedi. Ben bin bir eziyetle bilmem kaç paket dosya hazırladım. Meğer o adrese teslim bir kadroymuş. Bu beni çok şaşırtan bir olaydı çok yadırgadım eğer bilseydim boşuna yorulmaz başvurmazdım. Kayırmalar, adrese teslim kadro olayı vb. demek o zamanlar başlamış. Liyakat konusu giderek arka plana atıldı. O zaman başladıysa da ne yazık ki giderk zirveye tırmandı. hatta günümüzde zirveyi aştı diyebiliriz.

Sözünü ettiğim konu akademik yaşamımda gerçekten de “*Hay Allah- Nasıl yani??*” dedirten ilk konuydu. Akademik yaşamımda hiç yapmadığım bir davranış da, bunu gençler için özellikle vurguluyorum. Ben insanlarla, hele akademik ortamda tabiri caiz ise hiç didişmem. Kendimle yarışırım, başkasıyla değil. Ara ara birileri benimle uğraşüyor ya da ben öyle hissedersen o kişi ya da kişilerden uzak dururum. Seviyelerine inmem. En fazla o kişiyi yok sayarım ama ne akademik ortamı yıprattım, ne kendimi, ne de ülkeyi. Gençlere

de ara ara bunu satır aralarında belirtiyorum, kendilerine net olarak şunu söylüyorum: *“İnsanların birbirini bir çıkar beklemeden desteklemesi bir erdemdir, bir kabiliyettir. O kabiliyetiniz yoksa birbirinizi yıpratmayın”* diyorum...

Sonrasında hocam uluslararası çalışmalar nasıl oldu?

Bu konuyu da aşırı ayrıntıya girmeden “tarihe not düşmek için” anlatayım. Yurt dışı deneyimi bağlamında gerçekten de nadir insan benim kadar şanslı olabilmiştir. Benim ingilizceyi binbir eziyetle öğrenmiş olmamın ve tabii Hacettepe Üniversitesi (HÜ) Halk Sağlığı AD olarak Dünya Sağlık Örgütü’nün İşbirliği Merkezi “Collaborating Center” olmamızın uluslararası çalışmalar yapmamda tevazu göstermeyeyim “kabul edilen aranan, tercih edilen biri olmamda” çok rolü var. Özellikle Nusret Hocanın etkisi ile, Dünya Sağlık Örgütü bizi iyi tanıdı. Tabii ki Nusret Hoca’yı zaten çok iyi tanıyorlardı. Hoca DSÖ’nün bir takım kurullarında yer alıyordu. Benim Cenevre-DSÖ yü ilk ziyaretim 1979 yılı RİA eğitim rehberini hazırlamamız vesilesi ile oldu. Daha sonra Nusret Hoca beni çağırdı ve dedi ki, *“Liege’de bir toplantı var, abortus konusunda. Beni davet ettiler ama ben şu an gidemeyeceğim, benim yerime gider misin?”* Hoca böyleydi “git” falan demedi, *“gider misin?”* dedi. *“Hocam sizin yerinize gidemem ama kendi yerime giderim”* dedim, teşekkür ettim. Orada Hocanın uyarısı çok önemliydi *“bak kızım benim görevim sizi uluslararası platformlara tanıştırmak sonrası size kalmış”* ben mesajımı almıştım.... Gerçekten Liege toplantısı benim ilk uluslararası büyük toplantımdı. Orada Christophe Titze ile tanıştım çok da heyecanlandım çünkü tezimde hep onun kaynaklarından yararlanmıştım ve bu önemli kişi şimdi karşımdaydı... O ilk adımdan sonra peş peşe davetler aldım, her davette de benden bir şeyler istenildi. Her gittiğimde elimden gelenin en iyisini yapmaya çalışarak gereğini yapıyordum....Bu ziyaretlerimde hem öğrettim hem öğrendim, kendi alanımda dünyanın güncelini yakaladım ve belki de en önemlisi öğrendiklerimde ülkem için katkı olacak hususlar var ise onları eğitim – araştırma, teknik, teknoloji bağlamında Türkiye’de de uygulanması için taşıdım / getirdim. Bnu yapabileceğim bir ortamım da vardı. HÜ Halk Sağlığı Anabilim Dalı Çubuk SEA bölgesi.

Daha sonra da 5 yıl Sağlık Bakanlığı AÇSAP Genel Müdürü idim yani herbiri yeniliklerin uygulamalara yansıtılması için potansiyel imkan... galiba ben bu potansiyel fırsatları iyi değerlendirdim... nereye çağrıldıysam oraya katkı vermeye çalıştım, buna çok itina ettim. Hiç aklımdan çıkarmadığım her yurt dışı çalışmada ben, Türkiye’yi temsil ediyordum. O duyguyu hiç kaybetmedim ve bu böyle devam etti. Konsültan olarak mesela bir ay

Filipinlere gittim. Onların yaptığı bir projeyi değerlendirmek üzere. Daha sonra bir ay Çin'e yolladılar. Dünya Sağlık Örgütü'nden 6 kişi idik sağlık sistemi ile ilgili bir “study tour” idi daha sonra Çin’e 3 kez daha gittim vb daha pek çoğu. Böylece uluslararası kuruluşlar beni giderek daha da tanıdı. Tanındıkça da katkı yapacağımı düşünerek en önemli toplantılara davet ettiler.

Prof. Dr. Ayşe Akın Çin Gezisinde

1997 Bölge toplantısı İstanbul'da yapılmıştı, o toplantıda ben SB'da Genel Müdür idim ve Avrupa bölgesi Standing Committee (SCRC) üyeliğine aday gösterildim ve seçildim. Bilindiği gibi SCRC WHO-bölge Ofisinin yönetim kuruludur. Ben beş yıl üyesiydim, son bir yıl başkanıyım.

DSÖ 47. Avrupa Bölge Komite Toplantısı, 15-19 Eylül 1997, İstanbul.
Heyet Başkanı Dönemin Sağlık Bakanı Dr. Hail İbrahim Özsoy

Burada bana acı gelen bir anımı anlatmak isterim. WHO-Standing Committee'nin başkanayım, Yıllık Bölge toplantısı Madrid'de yapılacak. O toplantıya usul olarak benim DSÖ'deki önemli pozisyonum da olduğu için, SB-yani Türkiye delegasyonu arasında katılmam beklenir ve bu Türkiye için de "bir prestijdir". Ben 5 yıl süren Genel Müdürlüğümde 7 farklı Bakanla çalıştım... genel olarak daha nötr yani politik olarak çok fazla taraf tutmayan Bakanlardı ancak ortam, o zamanki rüzgar, giderek değişiyordu. O ara Bakanlık Müsteşarı bizim camiadan "Halk sağlığı Doçenti" olmasına rağmen Bakanlık benim Madrid'deki Bölge Genel Kuruluna hem de SCRC başkanı olarak Türkiye Delegasyonu içinde katılmama "hayır" dedi. Bu hayır kelimesi benim için, ülkem adına bir utançtı diyebilirim. Ben çok etkilenmedim bir miktar DSÖ'ye karşı Türkiye adına kendimi mahcup hissettim ancak Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölge Başkanı Dr. Marc Danzon, anlayamadı ve dedi ki "her şeyini Dünya Sağlık Örgütü karşılayacak, ve sen bizim kadromuzdan katılacaksın, sen gel-katılmaman söz konusu olamaz" dedi ve ben Madrid toplantısına DSÖ ekibinin bir üyesi olarak gittim. Tabii bu hikayenin dahası da var; DSÖ-51. Regional Committee Madrid'de. 2001 yılında ve o toplantıda Regional Committee için Executive yani "İcra başkanı" seçilecek. Toplantıda TC Sağlık Bakanı oturuyor, Büyükelçi yanında ben de oradayım. Ben durumu biraz biliyorum çünkü Standing Committee'nin Başkanayım. Orada da başkan seçilebilirim ama ülkelerin beni önermesi – desteklemesi lazım ne varki önerilecek kişinin ülkesinin daha önceden bir miktar kulis yapmış olması gerekiyor... beni bir Türk olarak kadrosuna almayan Bakanlığın ya da Büyükelçiliğin

sanırım hakkımda kulis yapacağı da düşünülemez... ben de konuyu o kadar önemsemiyordum... Derken toplantıyı açan İspanya Sağlık Bakanı toplantının icra başkanlığı için, karşıda yaklaşık 500 kişi var onlardan öneri istedi... Şimdi duyunca biraz güleceksiniz, Ermenistan üyesi elini kaldırdı - hiç beklemezsiniz- dedi ki, *“bizim başkanlık için önerimiz Profesör doktor Ayşe Akın”*. Duyunca bakan da nasıl olur gibi bana bakıyor. Çünkü bunlar hep kulisle yapılabilen şeyler. Bizim bakanlık bırakın benim için kulis yapmayı, benim oraya bakanlık ekibi içinde bile gitmeme evet dememişti. Derken İsrail delegesi elini kaldırdı, Kabul edilmiş olması için öneriyi birinin- yani bir ülkenin second etmesi lazım. *“Biz İsrail olarak second ediyoruz”* dedi. Böylece Ayşe Akın Regional komitenin İcra başkanı oldu.

Tüm bu olanlar karşısında Büyük elçi artık dayanamadı ve bana döndü, *“Bu böyle nasıl oluyor Ayşe Hanım??”* dedi. Eh artık ben de dayanamadım ses tonumla da gereken vurguyu yaparak *“Oluyor efendim oluyor”* dedim... Tabii ki Sağlık Bakanlığı bundan rahatsız olsa da ülkem adına kendim adına büyük bir prestijdi. Daha ilk gün salonda 500 kişi vardı Avrupa Bölgesi Bakanları ve ekipleri. Komite toplantısını bir hafta süreyle ben yönettim. Ancak tam açılıştan 15 dakika sonra salonda bir kıyamet koptu. Tarih 11 Eylül 2001. Meğer İkiz Kuleler tam o sırada vurulmuş, canlı yayını da sanırım şaşkınlıktan salona vermişler o olayı da hiç unutmuyorum.

WHO Avrupa Bölgesi 51. Genel Kurulu Başkanlığı Madrid (2001)

Yurt dışı çalışmalarım diyebilirim ki aralıksız 2019 Covid-19 pandemisine dek aynı tempoda devam etti. Yurt dışı çalışmalarımı, ziyaretlerimi anıları ile birlikte anlatsam sanırım iki cilt kitap olur. Tüm yurt dışı gidişlerim en çok bilimsel ya da resmi yönetsel

amaçlı oldu, burada ancak bir kaç sayı verebilirim örneğin 4 kez Rusya, 4 kez Brezilya, 3 kez Meksika Afrika kıtasındaki ülkelere Uganda, Etiyopya, Güney Afrika, Kenya Fas, Mısır yaklaşık 10 kez; Avrupa ülkelerinin İzlanda dahil tümü, Uzak Doğu benim ensik en fazla gittiğim ülkeler; Çin dışında Japonya, Malezya, Singapur, Taylanda Pakistan, Hindistan ve de SriLanka. Yine UA çalışmalarımı bağlantılı olarak en sık ziyaret ettiğim Faaliyetlere katıldığım 3 şehir hangisi deseniz, sanırım Cenevre, New York ve Kopenhag gelir... Bu ziyaretlerin konusu yapılan çalışmalar resmi öz geçmişimde yer aldığı için burada ayrıntıya girmiyorum. En iyisi ben içlerinden bir kaç en önemli gördüklerimden kısaca söz edeyim:

Her yıl Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonunun Genel Kurulları New York'ta yapılır ve ben o toplantıların en az 10'una Türkiye Delegasyonu içinde katıldım. Kadın Konusunda tüm global sorunlar- çözüm önerileri bu toplantılarda şekillendirilir ve en sonunda da o yılın “mutabakat Sonuçları” diye bir Sonuç Raporu oluşturulur. 1946 yılında kurulmuş olan bu Komisyon aynı canlılığı ile çalışmalarını günümüzde de sürdürmektedir.

Alanımı da çok ilgilendiren 1994 Kahire Konferansı'na katıldım. O zaman genel müdürdüm. Bu toplantı meşhur “ICPD” dünya için bir dönüm noktasıdır ve Nüfus ve Sürdürülebilir Kalkınma konusunda dünya için 20 yıllık planın hazırlandığı bir toplantı olup öncesinde de 3 yıl süren bir hazırlık dönemi olmuştu. En son Kahire’de yapılan 10 günlük toplantı ile sonuç belgesi oluşturuldu.

ICPD nin arkasından 1995’de Pekin'deki kadın bağlamında daha kapsamlı - hakları daha geniş ele alan “Dördüncü Dünya Kadın Konferansı”na katıldım. O da kadın konuları için bir devrim niteliğinde idi.

1995 Pekin IV. Dünya Kadın Konferansı

Son olarak 2019 yılında katıldığım ICPD+ 25 toplantısından söz etmeliyim. Bu toplantı Kenya'nın başkenti Nairobi'de yapıldı ve ilk ICPD- 1994'den sonraki 25 yıl değerlendirildi ve özellikle Kadın sağlığı bağlamında herkesin iyi bildiği 3 sıfır hedefi konuldu. Nairobi toplantısının benim için şöyle bir özelliği de oldu: Bu toplantıda tüm dünyada 12 kişiye verilen BM-UNFPA ödülüne "kadın hakları ve sağlığı konularına yaptığım katkılar nedeni ile" layık görüldüm.

2019 Nairobi ICPD+25 Toplantısı

Ödülü aldıktan sonra o büyük toplantıda bir de konuşma yaptım. Esasen bu tür çalışmaların, işbirliklerinin, ara ara ödüllendirilmesi eğer ciddi ve etkili iş yapıyorsanız, özellikle uluslararası düzey bunu farkediyor... ek bir çaba göstermeniz gerekmiyor.

BM UNFPA ödülü Sahibi Prof. Dr. Ayşe Akın-2019 Nairobi

BM UNFPA ödülü Sahibi Prof. Dr. Ayşe Akın-2019 Nairobi

Uluslararası çalışmalarım kapsamında bir de sözünü etmek istediğim Dünya Sağlık Örgütü – Cenevre; UNDP, UNFPA, Dünya Bankası’nın desteklediği insan üremesinde araştırma, geliştirme ve eğitimi özel programının politika, koordinasyon komitesinin (PCC) 4 yıl süre ile Türkiye’yi temsilen üyesi ve bu komitenin 1994-95 yıllarında bir yıl süre ile başkanlığına seçildim. Yine DSÖ- Cenevre - Merkezinin “Gender Advisory Panel- GAP” diye bir danışma kurulu vardır. Ben 7 yıl da GAP’ta üye, son 3 yıl başkanıyım.

Burada başkan olmamın öyküsü: GAP toplantılarından birinde, kahve arasında Dünya Sağlık Örgütü’nün RHR - bölümünün Executive Direktörü yanıma geldi ve dedi ki, “ben başkan olarak seni önereceğim”, belki başka biri olsa hemen mutlu olur kabul eder “Önermeyin. Ben aynı şekilde gene çalışırım. Ben başkan olmayayım” dedim. Biliyorsunuz yönetici olduğunuzda teknikten uzaklaşıp başka şeylerle - ayrıntılarla uğraşıyorsunuz. Dinlemedi, Beni, önerdi ve eller kalktı, ben birdenbire başkan oldum.

Sanırım uygar ülkeler- uluslararası kuruluşların ölçütü ciddi, kalifiye, liyakatlı olunması bunlara bakıyorlar. Ben de ciddiyim. Yani tevazu göstermiyorum, kalifiyeyim de. hep belirttiğim gibi benim para gücüm ya da politik arkam hiç olmadı ama bilim gücüm vardı bence bu genellikle yeterli oluyor... tabii bu konuda dönemin politik özelliği de çok önemli.

Yurt dışı ziyareti/ çalışması önemli ciddiye alınacak bir fırsattır ülkeyi temsil ediyorsunuz, öğreniyorsunuz, öğretiyorsunuz, yararlanmayı bilerseniz her yurt dışı aktivite sizi güçlendirir. Hani bazen gezmeye gidiliyor ya o dış gezilere, onu ben ne yaptım ne yaptırdım. Mesela karar verici oluşum dönemlerde uygun olmayan kişiyi ben yurt dışına asla yollamadım. Gidebilecek kişi öncelikle dil bilecek, ülkeyi iyi temsil edecek, gittiği konuya hakim olacak. Covid'e kadar ben bu fonksiyonlarımı aktif olarak aynı standartta yaklaşık 40 yıl sürdürdüm.

Peki hocam, biraz da çalıştığımız ana bilim dallarından bahsedelim. İlk Hacettepe’de kuruldu Toplum Hekimliği. Sonra diğer ana bilim dallarının kuruluşu geldi. Sizin yorumunuzu merak ediyorum. Yani Türkiye’de bir ilerleme mi yoksa gerileme mi var? Geleceği ve geçmişi nasıl değerlendiriyorsunuz bu alanda?

Geçmişte ya da halen mevcut olan Halk Sağlığı Anabilim dalları için ben bir kelime ile başlamak isterim “İyi ki varlar”. Bizden sonra, yani Hacettepe’nin ilk ana bilim dalı olması ve ondan sonra kurulanlar. İlk dönemleri hatırlıyorum Hacettepe’nin desteğiyle kurulan, oluşturulan yaklaşık on kadar anabilim dalı var. Ankara, İstanbul, İzmir’deki

Üniversitelerde olan Tıp fakülteleri ve HS Anabilim Dalları eski olmalarına rağmen gelişmelerinde gerçek anlamda Halk Sağlığı formasyonunda olmalarında Hacettepenin daha doğrusu N. Fişek'in etki ve katkısı oldu demek yanlış olmaz.

Eskiler iyi ki vardılar yeniler iyi ki kuruldular. Ülkemizdeki sağlık sisteminin “*Halktan Yana*” olması gereken şeklini en iyi değerlendirebilecek kuruluşlar Halk Sağlığı AD'ları ve çoğunda da bir Hacettepe etkisi var. Tabii Eğitim araştırma bölgelerinin varlığı için de benzer şeyleri söyleyebiliriz. Hacettepenin en büyük katkısı yetiştirilen insan gücü.... Daha sonra diğer oluşturulan HS Anabilim Dallarının da kendi eğitimleri ile insan gücü yetişmesine olan katkıları ile büyük bir HS uzmanlar grubu var ülkemizde.

Halk Sağlığı Anabilim Dalları Özellikle Hacettepe grubu ama diğerleri de uzun yıllar Sağlık Bakanlığına destek verdi; Bakanlığın Merkezde ve periferde kullanacağı doğru eğitimi kalifiye sağlık insan gücünü yetiştirdi. Daha sonra Sağlık Bakanlığı'nda neoliberal etkiler arttıkça “proje, reform vesaire isimleri altındaki faaliyetler” başlatılana kadar her şey iyi gitti. O dönemde yetiştirdiğimiz öğrenciler, alana gittiğiniz zaman bile uygulamalarındaki farkı görüyordunuz. Yani HS Anabilim Dalları özellikle geçmişte – yıllarca Türkiye'deki mevcut sağlık sistemini- uygulamaları güçlendirdi ama daha sonra ortaya çıkarılan “aile hekimliği” konusunu ne aile hekimleri ne de Sağlık Bakanlığı konuyu çok da iyi anlayamadı, daha doğrusu anlamak istediği gibi anladı... Halk Sağlığı ve Aile Hekimliği içeriği, eğitimi, uygulama alanları farklı 2 disiplin olduğu halde herkes “karıştırdı” YÖK bile biz HS hocalarını rutin olarak Aile Hekimliği doçentlik jürisine koyuyorlardı, oysa eğitimin içeriği çok farklı idi sonrasında yapmaları beklenen işleri de. Bu konuda YÖK'e ilk yazılı itiraz Prof. Dr. Gazanfer Aksakoğlundan geldi ikinci itirazı da yazılı olarak ben yaptım ve elimdeki AH-Doçentlik dosyasını YÖK e “gerekçeli olarak” iade ettim ondan sonra YÖK bizlere bu tür dosyalar göndermedi.

Bana göre Aile Hekimliği uzmanlığına hız kazandırılması bile getirilmesi planlanan Aile Hekimliği sistemini vurgulama amacı güdüyordu. Aksi takdire AH uzmanları ile birinci basamakta istihdam edilen “aile hekimleri” nin benzerliği yok birinin adı aile hekimi diğeri aile hekimliği uzmanı.

Halk Sağlığının savunduğu sağlık sistemi neoliberal politikalarla bağdaşmaz belki de bu nedenle halk sağlığı uzmanlarına özellikle istihdam bağlamında yıllarca değil öncelik, yer bile verilmedi. Hatırladığım kadarı ile bir ara SB'ı hızlandırılmış (yaklaşık 3 ay süreli) kurslarla HS uzmanı yetiştirmeyi bile düşündü, çünkü yetkililer de biliyordu ki, Sağlık sistemlerinde vaz geçilmemesi gereken uzmanlık “halk sağlığı uzmanlığıdır” ancak

“formasyonu mevcut HS uzmanları gibi olmamalı” (!) Ankara’daki HS –AD başkanları, ben de o zamanki HASUDER başkanı olarak SB-Müsteşarını ziyarete gitik ve böyle bir uygulama yani 3 ayda biraz HS öğretilmiş bir eğitimin eğitim olmayacağını, böyle bir teşebbüsün mevcut her tür mevzuata da aykırı olacağını, asla yapılmaması gerektiğini anlattık... Bizi dinleyen yetkili en sonunda haklısınız böyle bir eğitim düşünülmüştü ancak yapılmayacak dedi bizler çok rahatlayarak ayrıldık....

Aile Hekimliği uzmanlık eğitiminin başlangıcı ile de garip bir anım var bunu da tarihe not düşelim...Yıllar önce başka bir vesile ile İstanbul'a “eğitim araştırma hastanesi de olan Haydarpaşa Numune hastanesine gitmiştim... Başhekim, benim kim olduğumu anlayınca *“Aman Ayşe Hanım bir şey soracağım size”* dedi. *“Buyurun”* dedim. *“Bize eğitim için, Sağlık Bkanlığından iki aile hekimi geldi. Program yapın eğitin diyorlar”* acaba eğitim programlarını nasıl düzenlesek dedi. Burada vurgulamak istediğim ilk başlangıca bakın, aile hekimliğinin uzmanlık eğitiminin programı yok. Eğitim araştırma bölgelerine, eğitim araştırma hastanelerine alın bunları eğitin diye asistan yollanıyor... Aile hekimliği uzmanlık eğitiminin başlangıcı böylesine belirsizdi daha sonra organize oldular, eğitimleri şekillendi vs. Biliyorsunuz başlangıçta hocaları bile yoktu. Bölümlerin başkanları bizim toplum hekimliği, ya da halk sağlıkçı hocalar oldu. Daha önce de belirttiğim gibi doçentlik imtihan jürülerine bizleri koyuyorlardı. Oysa biz onların ne bildiğini bilmiyorduk. Bizim bildiğimizi de onlar bilmiyordu. Böyle bir karmaşa.

Halk Sağlığı Uzmanlığı konusunda da hala farklı düşünülen hususlar var şöyle ki “Toplum hekimliği mi? Halk Sağlığı mı? Uzmanlık mı? Doktora mı?... Bu konuların bu alanların herkesin kendi işine geldiği gibi kullanılmasının engelleneceği şekilde ele alınıp çözümlenmesi gerekir. Önemli, olan Toplumun sağlığını ilgilendiren alanların eğitim içeriğinin, işlevlerinin zarar görmemesi uluslararası standartlar dikkate alınarak ülke gerçekleri de göz önünde bulundurularak bu karmaşanın da halledilmesi gerektiğini düşünüyorum.

Prof. Dr. Ayşe Akın, HÜKSAM Çalışmaları

Türkiye'deki HS Anabilim Dallarından söz ederken, halen çalışıyor olduğum Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD'dan da kısaca söz etmek isterim. HÜ'den emekli olma yılım geldi çattı! HÜ'de 42 yıl 9 ay çalışmışım. Keyifle çalıştım, HÜ Tıp Fakültesinin ilk öğrencileri benim öğrencilerim oldu her birinin daha sonra Dekanlığını, Rektörlüğünü gördüm... yaşadım... Bu da çok değişik – gurur verici bir duygu ve ben bunu Hacettepe'de tattım. Emeklilik yaşı gelince yıl 2008 düşündüm ben ancak birikimim olan bir alanda / konuda bir süre daha çalışmalıyım, kadın-doğumcu olarak özel çalışmak benim hiç düşünmediğim, denemediğim bir çalışma biçimiydi. Ne varki çalışacağım üniversite malum yaş icabı kamu olamaz, O halde çağdaş uygar en önemlisi de “Atatürk çizgisinde” olmalı... Bu kriterlerimle Başkent Üniversitesine (BÜ) karar verdim orada olan birkaç arkadaşım da beni yüreklendirdi. Kararımda diğer önemli bir etken Benim Hacettepe'de Şevkat'le birlikte kurduğumuz HÜKSAM'ın bir benzeri BÜ'de Sn. Haberal tarafından kurulmuştu, yani vardı. O kapsamda orada çalışmak da bana çok cazip geldi çünkü Kadın ve Çocuk sağlık hakkı olması gibi konularla uğraşması gereken bir merkezdi. BÜ'de

çalışabilir miyim konusunu ilk formal olarak danıştığım kişi o zaman Mütevelli Heyetinin başkanı olan benim, HÜ'den hocam olan Sayın Prof.Dr. Mithat Çoruh idi, kendisini saygı sevgi ve rahmetle anıyorum...Beni çok doğru yönlendirdi Sn. Mehmet Haberal'da hemen kabul etti ve ben bir hafta sonra emeklilik nefesi bile almadan Başkent Üniversitesinde göreve başladım. hem HS Anabilim Dalı Öğretim üyesi (iki dönem de başkanı idim) Kısa adı BÜKÇAM olan Kadın- Çocuk ve AP Araştırma ve Uygulama Merkezinin de Müdürüyüm. Buraya geçince ilk yaptığım işlerden biri HS Anabilim Dallarının eskisi gibi olmasa da imzalanmış protokolü olan Eğitim Araştırma Bölgelerinin olması o zamanki Bakanlık ve Müdürlükyetkilleri ile iletişim kurdum onlar da Ankara'daki HSAD Başkanlarını toplayıp protokol taslağı ve Bölgelerin dağıtımı ile ilgili bir çalışma yaptılar, ortaya bu gün uyguladığımız “yoktan daha iyi” diyebileceğimiz protokoller ve Bölgeler oluştu. Aklıma gelmişken bu konunun dah iyi hale gelmesinde HASUDER'e çok görev düştüğüne inanıyorum. Başkent Üniversitesi ile ilgili belirtmek istediğim bir iki husus; gerçekten Atatürk çizgisinde olan bir kuruluş o konuda asla taviz vermiyor verecek kişi de bu çatı altında barınamıyor... Sanırım bu nedenle de 4-5 yıl Silivri dönemi var- hep ne büyük kötülük diye düşünmüşümdür, Sn. Haberal gibi organ transplantasyonunda ciğer açmış Türkiye'ye kocaman başka illerde de eğitim ve hizmet veren kuruluşları olan bir Üniversite kazandırmış Tıp eğitiminde modeli Hacettepe o nedenle de ben en küçük yadırgama yaşamadım. HÜ den emekli olup buraya geçen çok sayıda hocanın olması da benim için çok hoş olan husus, kendimi hala evimde hissediyorum. Öğretim üyeleri olarak “özgürsünüz” bunlar yapacağınız bir çalışma engellenmiyor, yönlendirilmiyor bunlar aslında Üniversite kavramında “normal- olması gerekenler” Günümüz Türkiye'sine bakınca tablo farklı... Tüm bunlar benim düşüncelerim. BÜ-HS Anabilim Dalında şu anda kadromuz sayı ve nitelik olark “gayet iyi ve yeterli”. Ekip arkadaşlarım ya önceden tanıdıklarım bir-ikisi de burada karşılaşp biribirimizi benimsediğimiz tümü çok değerli bir ekip. İntern ve asistan eğitimlerimizin oluşturduğumuz yerleşik iyi işleyen bir programı mevcut. Son 1-2 yıl çok verimli oldu ve 4 yeni uzman mezun ettik, şu anda hepsi SB na ait Merkez ya da periferde uygun kadrolarda ülke sağlığına hizmet ediyorlar...

Prof. Dr. Ayşe Akın-Başkent Üniversitesi BÜKÇAM Kurucusu Prof. Dr. Mehmet Haberal ile

Sorunuzun diğerk bölümüne gelince; Türkiye'de bir ilerleme mi yoksa gerileme mi var? ve geçmiş ve geleceğı nasıl değerdendiriyorsunuz diye sormuştunuz... Geçmiş denilince Halk Sağlığı AD'larının kuruluşu, tamamen bilimsel esaslara dayalı SEA Bölgelerinin oluşturulması, gelişmeleri Halk Sağlığı alanının güçlendiğı ülkeye de bir çok alanda katkı yapılan dönemlerdi...çok özet olarak ifade edecek olursam sağlığa politik müdahaleler, sağlık alanının da meta/ rant olarak görülmesi, devleti küçültmek özelleşmeyi teşvik gibi "sağlık hakkı" ile hiç bağdaşmayan anlayışlar / yaklaşımlar arttıkça, özellikle de 2000'li yıllardan sonra hızlandıkça Türkiye'nin sağlık sistemini adım adım temel sağlık hizmeti sisteminden uzaklaştırdı ki bu sağlıkta bir geriye gidiştir.

Koruyucu sağlık hizmetlerinin geriye gidişindeki durum ne yazık ki ancak yıllar sonra sağlık göstergelerine yansıdığı zaman daha iyi anlaşılacaktır. Günümüzde de durumun hangi yöne doğru olduğunu anlamak için "BM-Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin" en önemlilerine Türkiye ne durumda diye hızla bir göz atmak bile yeterli olur.

Peki hocam, Hıfzıssıhha dönemi de var. Siz gerçi 60'lı yıllarda, sosyalleştirme döneminde çalıştınız ama o dönemde Ankara'da Hıfzıssıhha Okulu vardı, Hıfzıssıhha Enstitüsü vardı. Onlarla ilişkiniz nasıldı?

Okul ve enstitüyü kapsayan "Hıfzıssıhha Müessesesi", bütün Türkiye'ye hitap eden, 1928'lerde Atatürk döneminde kurulmuş olan çok güçlü bir kuruluş, bir referans laboratuvarı ve bir okul. Ben Ergazi Ocak Hekimi iken o okulda müdür olmak üzere yöneticiler, hekimler yetiştiriliyordu. Sağlık müdürlerini kursa alıyorlardı. Benim yanıma da uygulama amaçlı gelirlerdi. Çünkü Hıfzıssıhha Okulunun öyle bir misyonu vardı yani halk sağlığı yöneticisi yetiştirmek. O dönemleri iyi hatırlıyorum ve Hıfzıssıhhanın varlığı. bizim için övünçtü. Bu Merkezde üretilen Aşıları, dünya ülkelerine ihraç ediyorduk.

Üzülerek belirtmeliyim ki Cumhuriyetin yokluk yıllarında ülkenin ihtiyacına göre büyük bir öngörü ve çabalarla gerekli yatırımlarla oluşturulmuş ne kadar yararlı kuruluş varsa son 20 yılda giderek kapatıldı ya da atıl hale getirildi... Sağlığa ömrümüzü, emeğimizi vermiş olan bizler ne yazık ki tüm olayları üzüntü ile izlemek durumunda kaldık. Politik güç böyle bir şey önce önündeki engelleri yok ediyor sonra aklındakini uyguluyor. Hıfzıssıhha Enstitüsünün 2012 yılında kapatılması da bu konudaki üzücü örneklerden biridir. 1930'larda aşı ihraç eden ülke 2000'li yıllarda aşı ithal etmenin güçlüklerini yaşadı (COVID-19 pandemisindeki güçlükler henüz hafızalardadır).

Hıfzıssıhha Laboratuvarı, okulu bizim bir değerimizdi. Bütün sattığımız ya da kapattığımız yerler gibi onu da yok ettik. Şimdi yeniden kurulmaya çalışılıyor. Unutmamak gerekir Türkiye öyle bir ülke ki hiçbir yerle kıyaslanmayacak kadar güçlü bir potansiyelimiz var. Günümüzde sağlık personeli sayısı bir milyonu geçiyor. Cumhuriyetten bu yana oluşturulmuş olan sağlık alt yapısı güçlü; Temel Sağlık Hizmetleri Alma-Ata'ya bile ilham vermiş bir ülke, ne varki kıymetini çok iyi bilip aklın ve bilimin yol gösterdiği bir yönetimle, hiçbir şeyi peşin hükümle ya da düşünmeden yok etmeden aksine çağdaş sağlık anlayışına uygun üzerine eklemeler yapmamız gerekir... Ancak burada da gerçek anlamda politik bir iradeye ihtiyacımız var.

Türkiye'de şu anda halk sağlığının durumu ya da halk sağlığı hizmetlerinin durumu sizce nasıl? Onu biraz açabilir misiniz. Ya da başka hangi sorunlar var sizce?

Türkiye ve sağlık denilince benim aklıma ilk gelen ülkenin mevcut genel yönetim sistemi ben açıkçası bizim sistemin adını bile koyamıyorum, Padişahlık desek orada bile bir “sadrazam” varmış.....Başkanlık desek orada da başkanın üzerinde “senato” var... “Türk tipi” diye hiç bir yerde eşi benzeri olmayan kuvvetler ayrılığını tümü ile ortadan kaldıran TBMMnin nerede ise hiç bir fonksiyonunun - gücünün olmadığı bir sistem, adına da “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi” diyorlar. Oysa kaynaklarda bile böyle bir tanımlı bulamıyoruz... Sonuçta böyle bir sistemle yönetilen ya da “yönetilmeyen” bir Türkiye’de sağlık sistemi ya da sağlık hizmetlerinin durumunu irdelemek bile bana garip geliyor... Sanırım sağlık konusu da ülkedeki genel gidişe kuralsızlıklara paralel.... Yine de birkaç noktayı belirteyim:

Cumhuriyetin başlangıcında, özellikle ilk on yıl Atatürkün önderliğinde yapılan her şey adeta mucize, hangi birini anlatsam ki; oluşturulan dikey örgütlenme bile o dönemin sağlık sorunlarına –gereksinimlerine paralel – yanıt veren uygun bir yaklaşım. Çıkarılan yasalar da öyle ve o tempo ile imkanların da kısıtlı olduğu bir dönemde ne çok şeyi başarmışız...

Dah önce de belirtmiştim 1950 lerde ülkenin genel yönetim ve politik profili değişmeye başlamış... sonrasında 1960 daki toparlanmayı görüyoruz sağlığın bir kamu görevi olduğu görüşü ağırlık kazandı; Malum 224 sayılı yasa. Kadın, Anne ve çocuk sağlığı dahil pek çok mesafe alındı. Alınan mesafeleri 1963 yılında ilkinin Population Council işbirliğinde Nusret Hoca’nı yaptığı Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmasının (TNSA) daha sonra Hacettepe Üniversitesi NE. Enstitüsünün her 5 yılda bir yinelediği TNSA’ sonuçlarındaki olumlu eğilimlerde, somut olarak görmekteyiz. Kadın hakları ve sağlığı konusunda Cumhuriyet

döneminde atılan dev adımları anlatacak olsak bir kaç cilt kitap olur. Dünya da bile “kadın-erkek eşitliğinin dile bile getirilmediği bir dönemde yıl 1934 Kadınlara seçme seçilme hakkı verilen bir Türkiye; Daha öncesinde 1926, Türk Medeni Kanunu... Yıl 1937 TC Anayasasında eşitlik ve laiklik ilkesi, daha önce kadın sağlığını olumlu etkileyen yasalardan hizmetlerden söz etmiştim. Biraz da Türkiye’nin her bir sağlık basamağında çalışmış, emek vermiş 60 yıllık bir hekim olarak günümüzde daha doğru ifade ile özellikle son 15 yıldır Türkiye’de genel olarak sağlık ancak özelde de kadın sağlığında nelerde hangi alanlarda geri adımlar atıldığına değinmeliyim. 2007 yılından beri devam eden pronatalist politika ve ayrımcı söylemler mevcuttu; 2011 Sağlıkta Dönüşüm ile Aile Hekimliği Uygulaması tüm ülkede yaygınlaştırıldı.

Yıl 2012 - 663 sayılı KHK ile AÇSAP Genel Müdürlüğü Kapatıldı- kapatılması için gerekçe neydi hangi kanıtlar vardı ortada...ne bilimsel bir değerlendirme ne de kamu oyunun haberi – bilgisi vardı? Daha kötüsü kadın sağlığını iyileşmesinde çok payı olan 2827 sayılı Nüfus Planlaması Kanununu kaldırmaya teşebbüs edildi orada da bizlerin savunuculuğu ile geri adım atıldı ve halen yasa duruyor olsa da ilgili hizmetler engellenmekte, verilmemektedir. Örneğin, sağlık sisteminde aile planlaması hizmetlerinin verilmemesi veya en aza indirilmesi günümüzün rutin uygulaması; 15-49 yaş kadın izlemleri, pek çok koruyucu kadın sağlığı hizmeti (AP dahil) performans dahil değil diğer bir ifade ile bu hizmetler verilmesin isteniliyor, mevcut sağlık politikasında, performans puanı aracılığı ile “insan hakkı olan – sağlık hakkı engelleniyor, daha hafif bir ifade ile hizmete yön veriliyor. ...Eğer bir konu insan hakkı ise bu noktada politik irade “haddini bilmek zorundadır” yani etkilemeye çalışmaz aksine destekler. Daha da belirtmek istediğim çok şey var ancak belkide en kabul edilemez gördüğüm bir olayla bu sorunuzun yanıtını bitireyim; Türkiye’de, Kadının haklar bağlamında durumu belli... Hiçbir ülkede verilmeden eşit bir birey olma hakkı, kuruca liderimiz sayesinde Türkiye’nin kadınlarına verilmiştir. 1965 ve 1983 Nüfus Planlaması yasaları en çok da 1961 de kabul edilen 224 sayılı yasanın önem ve öncelik verdiği AÇS hizmetleri ve 15-49 yaş grubu kadınların izlenmesi hizmetleri ile Kadın Anne ve çocuk sağlığında çok olumlu gelişmeler olmuştu. Yine gözlemlediğim kadarı ile 2000’li yıllardan hemen sonra Türkiye’nin AB’ye girebilir mi heyecanı ile kadın hakları bağlamında özellikle de kadın hareketinin – STK ların da ısrarı ve savunuculuğu ile TCK, Medeni Kanun gibi bazı temel yasalardaki ayrımcı maddeler gözden geçirildi ve daha eşitlikçi yapıldı; Kadına yönelik Şiddete sıfır tolerans stratejisinin şekillendirildiği Başbakanlık genelgesi; 2008 yılında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı; 2012 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun vb.

gibi yasal anlamda olumlu adımlar atıldı burada memnuniyetle ifade etmek isterim ki 2000 li yılların öncesinde biz Halk Sağlıkçılar ya da Kadın sağlığı ile haklar bağlamında çalışan ülkenin özelliklerini, sorunlarını bilen bizler ülke için yapılan hazırlıklarda uzmanlık alanımıza göre çalışmalara rutin davet edilirdik katkılarımız alınırdı. Ne var ki sonraki yıllarda politik atmosfer giderek değişti ve bir grup yani bizler artık “onlar” muamelesi gördü artık danışmada bile liyakattan başka özellikler öne geçti oysa bilimin bilimselliğin tarafı olmaz objektif olmak esastır.

Kadın konusunda bizleri esas şaşırtan asla onaylamadığımız bir geri adımdan söz ederek bu konuyu bitireyim; Türkiye’nin İstanbul Sözleşmesinden imzasını geri çekmesi; Bu Türkiye gibi başka ülkelere uygar adımlarda örnek olmuş bir ülkeye yakışmayan bir adım olmasının yanı sıra kadının görülmek istenilen statüsü konusunda özellikle de kadına yönelik şiddet konusunda topluma çok yanlış mesaj veren bir adım oldu. Şöyle ki “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi”, Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddeti önleme ve bununla mücadelede devletlerin yükümlülüklerini belirleyen uluslararası bir insan hakları sözleşmesidir. Bu Sözleşmenin hazırlanmasına, Siyaset Bilimci Prof. Dr. Feride Acar Hoca’nın emekleri ile Türkiye çok destekleyici olmuştur. Sözleşme 2011 yılında İstanbul’da imzaya açıldı, Türkiye, 11 Mayıs 2011’de Sözleşmeyi ilk imzalayan ve 24 Kasım 2011’de parlamentosunda onaylayan ilk ülke oldu (Türkiye adına imzalayan - o zamanki Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Sn. Fatma Şahin). Sözleşme 2014 yılında uluslararası kanun gücü kazandı.

Anayasamızın 90. Maddesine göre bu uluslararası yasa bizim tüm kanunlarımızın bile üzerinde yerini aldı. Şaşırtıcı olan 20 Mart 2021 tarihinde yani imzalandığından 10 yılsonra Cumhurbaşkanı kararı ile sözleşme feshedildi. Bu hepimizi şoke eden bir karardı ben de merak ettiğim için imzamızı neden geri çektiğimizle ilgili yazılmış olan gerekçeleri inceledim. İstanbul Sözleşmesinde yazılı olmayan “cümleler” imzamızı geri çekme gerekçeleri olarak yazılmış. Örneğin “bu sözleşme ile Türkiye’de eşcinsel evliliklerin artma riski gibi vb(!) Bu Beni daha da şaşırttı, gerekçeyi okuyanlar da acaba ben kadar şaşırmış mıdır? Oysa bu yasa “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadeleyi Güçlendiren” önleme ve izlemeye özel ağırlık veren bir kanundur.

Son on yılda benim gözlemlediğim kadarı ile kadın hakları konusunda bir adım ileri gidip iki adım geri gidiyoruz. Amacını tahmin edebildiğimiz geri adımlar mevcut potansiyeline ragmen Türkiye’yi duraklatan olaylar, gerileme sözcüğünü kullanmak istemiyorum çünkü

Cumhuriyetle kazandığımız ivme ile biz gerilemeyiz, tüm çabalara rağmen geriletilemeyiz de.

Biraz da olumlu yönlerimizden söz edecek olursam: 1985'ten sonra ülkede çok iyi yerleştirdiğimiz bir bağışıklama hizmetleri var özellikle o yıllarda SB-UNICEF işbirliği ile yerleştirilen bir soğuk zincir konusu var... Bağışıklama hizmetlerimizde kilometer taşıdır diyebiliriz. Tam yeri gelmişken çoğumuzun da hocası olan Prof. Dr. Münevver Bertan'ın emeklerini anmadan geçmeyeyim. Tabii ki bağışıklama hizmetlerinin başlangıcı Cumhuriyetin kuruluşu ile. Dolayısıyla Cumhuriyet döneminde atılan o dev adımlar yok olmadı, ara ara biraz durakladı diyelim. 1920 ler Türkiye'de, trahom, verem, sıtma kol geziyor. Öyle bir dönemde 1920 yılında cephede savaş veriliyor. Avrupa bölgesinin üçüncü bağımsız Sağlık Bakanlığı'nı kurmuş bir ülkeyiz, bilmeyenler için belirtiyim bu günkü "UA Çocuk Hakları Sözleşmesinin" ilk versiyonunu 1928 yılında Gazi Mustafa Kemal Atatürk imzalamıştır.

Yani gerçekten potansiyelimiz var, okuryazarlık düzeyinde bugün daha iyiyiz desek de. Son 15 yılda 8 kez değiştirilen Milli Eğitim Sisteminden söz edildiğini biliyoruz. Sağlık yönünden baktığımız zaman, benim çok net görebildiğim, duraklama 1950'lerden sonra yaşadık. Ben Menderes dönemini de net olmasa da hatırlıyorum, çocuktum ama retrospektif değerlendirebiliyorum. İlk veya ortaokuldaydım, okulda peynirler dağıttılar. Sabun gibi de bir şeydi, sevmemiştik... Meğer o Marshall yardımı mıymış neymiş. Birileri el atmaya çalıştı. Ama Cumhuriyet o kadar güçlüydü ki el atamadılar. Sonra giderek giderek bir takım kayıplar, yozlaşmalar olay değişmeye başladı. Ama 2000'li yıllara kadar yine bir çaba direnç vardı. Biliyorsunuz 5 yıl ben, SB'da genel müdürdüm, 7 bakanla çalıştım. Çoğu, en azından sağlıkta Cumhuriyet değerlerini koruma ve IMF ya da Dünya Bankasına teslim olmamak için sağlıkta dönüşüme, neoliberal politikalara direnç göstermeye çalıştı. Sonrasında özellikle 2000'den sonra, biz o direnci değil, bilakis aksini gördük. Öyle de devam etti.

Kadın sağlığı benim ömrümü verdiğim meslek alanım son 10 yıl, anne ölümleriyle ilgili durumu örnek olarak kısaca anlatırsam belki ne demek istediğimi daha iyi anlatabilmiş olurum. Ben bu örneği her yerde anlatıyorum pek çok makalemdede yazdım; SB'nın yayınladığı kendi verilerine bakıyorsunuz Anne Ölüm Oranında (AÖÖ) 2010 yılına kadar dik-hızlı bir düşüş var. Yüzbinde 208'lerden 28.5'e iniyor ve çok uzun bir sürede değil. Sonra 2010 yılında, bıçakla kesilmiş gibi duruyor ve 2011'den sonra günümüze dek adeta bir plato çiziyor, artık belirgin bir azalma olmadığı gibi 2019 yani COVID 19 döneminde

Türkiye’de AÖO yüzbin CD’da 19 a yükseldi bu bile sağığın nasıl yönetildiğı konusuna işaret eden bir bulgudur. Düşünmemiz lazım bizim neden hala başka ülkelerden 2 veya 4 misli daha yüksek anne ölüm oranımız olsun? Çünkü o yılda yani 2011 yılında değışen sağığ sistemi tüm ülkeye genellendi. Yani 2011’den sonrası, sağığta dönüşüm yani “aile hekimliğı sisteminin genellendiğı” dönemdir, diğeri bir ifade ile sağığın paraya endekslendiğı, birinci basamğıın zayıflatıldığı koruyucu hizmetletin geri plana atıldığı dönemdir. Biz Türkiye olarak polio’yu hangi sağığ sistemi ile eradike etmiştik? Bu sorunun yanıtı ya da diğeri başardıklarımız bile “başarılı olduğumuz sistemin adını bize söyleyecektir”.

Diğeri sağığ dışı konuları uzmanlarına bırakalım ancak sağığ alanında Türkiye’nin A dan Z ye gözden geçirilmesi, mevcut birikimlerinin üzerine günümüzün önceliklerine göre önce sağığ sisteminin halktan/ toplumdann yana bir sisteme dönüşmesi lazım.

Bunu da en iyi yapacak bizim disiplin yani Halk Sağığçılarınıdır diye düşünüyorum. O nedenle de HASUDER’in rolünü çok önemsiyorum. Neler yapabilir? Çok şey. Sizin becerinizi, bilginizi birisinin kabul etmesi için, sizin onu göstermeniz lazım. Yani siz onu hakikaten biliyorsunuz, hakikaten başarabiliyorsunuz. Onun için de, yani geçmişte ben hatırlıyorum, halk Sağığı uzmanı sağığ müdürü oluyor. Beklenen performansı gösteremediğı zaman deniliyor ki “*aman canım zaten halk sağığçılar*”. Yani bizim de çok titiz olmamız lazım. Nereye gitsek bir başarı ortaya koymamız lazım. Yine benim genel müdürlük dönemimde, sonradan bana söylendi. Beni görevden almayı çok denemişler. alabilirlerdi de. SB’da yetkili birisi demiş ki “yani alacağız alacağız da kadın da işini biliyor ve çok iyi yapıyor”. Demek o zaman öyle bir vicdan mantık da varmış. Günümüzdeki atamalara uygulamalara bakınca emin değilim görevlendirmelerde, atamalarda liyakat kelimesi bir ölçüt müdür? Özellikle yönetimde kuralı olan bir uygulama var mı atanların artık isimini bile ezberleyemiyoruz, hızlı bir dönüşüm var. Özetle Türkiye’nin böyle popülist politiklardan vazgeçip daha stabil bir döneme girmesi lazım. Potansiyelimizden benim hiçbir kuşku yok. Bence Türkiye ile ilgili öncelikle “tek kişiden karar verildiğı bu yönetim sistemi” kesinlikle değışmelidir. Bu sistemde kim kendini başarılı kılabilir ki? Hangi doktor arkadaşımız? Yine de buradaki sözlerimi “ümit her zaman var” diye bitireyim...Son zamanlarda yaşadıklarımız da genç kuşağı güvenebileceğimizi, açık olarak gösterdi ve bizim için ümidimizin haklı olduğunu gösteren bir mutluluk kaynağı oldu.

Hocam, HASUDER'in potansiyelini nasıl görüyorsunuz?

HASUDER'in deyince yıllar önceye gidiyorum tabii. 1995 yılında HASUDER özveriyle, iyi bir kararla bilinçli bir şekilde kuruldu. Sanırım ilk iki dönem Remzi ve Zafer Hocaların dönemi, o dönemi iyi hatırlıyorum pekçok iyi şeyin temeli atılmış olsa da HASUDER yeni kurulmuştu çok tanınan bir Dernek değildi, kurumsallaşmamış, faaliyetlerinin ne olduğu da belli değildi. O dönemi iyi anlatmak için belirtiyorum... ne başka kuruluşlar bizi ciddiye alıyor Ne de biz kendimize güveniyoruz. Hiç unutmuyorum, benim seçildiğim Genel Kurulda sanırım kimse talip olmadığı için beni de Yönetim Kuruluna (YK) aday ol diye zorladılar ve ben seçildim, HASUDER YK Başkanı oldum. İki dönem, 2002-2004 ve daha sonra da 2004-2006 yılları arasında yani Derneğimizin emekleme döneminde görev aldık. Tevazu göstermeden belirteyim biz çok iyi bir ekiptik; Ben, Genel Sekreterimiz - Şanda Çalı, muhasebenden sorumlu olan iki arkadaşımız Deniz Çalışkan ve Nüket Paksoy, Feride Aksu, Meltem Çöl, Derman Boztok, Songül Acar Vaizoglu. Kasamızda nerede ise 5 kuruş yok.... HASUDER'i yürüttük.

Biz göreve başladık, Hacettepe'de odalarımız yan yana idi Zafer Öztekin Hoca – bizden önceki Başkan olarak bana devir teslim yapmak için odama geldi, yere iki tane küçük koli koydu. “*Al Ayşe Hanım, bunlar HASUDER*” dedi. Yani şimdi düşünüyorum da bir yerlere sığamıyorsanız, yeni bir mekan bile satın alındı... Kuruluş böyle başladı her gelen yeni ekip HASUDER'i biraz daha güçlendirdi, ben gelişmeleri objektif olarak çok iyi görebiliyorum... Hiç unutmuyorum bizim görevli olduğumuz o iki dönemde örneğin Sağlık Bakanlığına ya da TTB'ye HASUDER olarak resmi yazı yazıyoruz, cevap yok, adeta bizi yok sayıyorlar! Anlaşılır gibi değil...

Ben de o zaman tekit mekanizmasını işlettim, yavaş yavaş tanınır olduk. HASUDER'in tanınması için, kurumsallaşması lazımdı. Bu tür çatı kuruluşlar kişilerle varolmamalı; İşte Zafer Öztekin gider, Ayşe Akın gider ama HASUDER, bakın bugün burada. Yani her gelen grup yeni bir şey ekledi. Ben bütün gidenlere ve şu an görev başında olanlara çok teşekkür ediyorum. Sorunuzun yanıtını tek cümle ile vermem gerekirse, HASUDER'in artan güçlenen bir potansiyeli var.

HASUDER geçmişten günümüze çok şey başardı başarmaya da devam ediyor. Örneğin, 2020 yılında kapsamlı bir “*Türkiye Sağlık Raporu*” hazırladı bu fikrin temeli iyi hatırlıyorum bizim dönemimizde atıldı ancak başarmak daha sonraki gruplara nasiboldu. Yine bu gün varlığını başarı ile sürdüren “*Turkish Journal of Public Health*”, bilimsel periyodik dergimizin ilk sayıları bizim dönemimizde Şanda Çalı Hocanın maddi manevi

ısrar ve desteği ile başlatıldı ve sürdürüldü. Halk Sağlığı Günleri, Halk sağlığı Kongreleri vb. tümü o günlerin koşullarına göre pek çok imkansızlıklarla başlangıçları yapılmış olan faaliyetlerdi.

Bugün web sayfamıza baktığımız zaman iftihar ediyoruz. E- Kütüphanemiz var, ayrıca Arı gibi çalışan “Çalışma Gruplarımız” var. Dolayısıyla HASUDER artık kurumsal kimliği-saygınlığı olan tanınan önemli bir güç. HASUDER’den gelen bir bilgiye herkes güvenerek atıf yapıyor. Dolayısıyla HASUDER bana göre halen çok güçlü bir düzeye geldi. Güçlü bir yere gelmek o önemli ancak kuşkusuz yeterli değil... Esas önenli olan gelinen noktadan geri gitmemek gerekir. Yani mevcut yönetici grubun işi daha zor çünkü çıta yükseldi ve daha da yükselmesi lazım... yani daha sonraki yönetimlerin işi daha da zor. Sonuç olarak ben bugün görevde olan bütün yönetim kurulunu kutluyorum, ne var ki iyinin her zaman daha iyisi vardır. Umalım ki daha sonra gelen arkadaşlar daha da iyisini yapsınlar. HASUDER eleştirildiği vakit ters tepki vermesin, her bir eleştiriden bir ders çıkarılır...Aşırı methiye de bazen “atalete” götürür...

Gelecekle ilgili yani HASUDER şunları yapmalı. Önümüzdeki 5 yılda, 10 yılda ya da vizyonu şöyle olmalı gibi bir görüşünüz var mı?

Siz üyelerin çeşidini arttırdınız. Yani hep akademiden değil, bu çok iyi bir yaklaşım oldu. Yani alandaki uzmanların da sesi görüşü olmalı biz bu vesile ile alandan çok kıymetli arkadaşlar tanıdık. Akademik ünvanı yok, ama HASUDER yönetiminde yer alarak son derece etkili başarılı katkılar yaptılar, yapıyorlar.

Bir konuyu biraz yanlış anlaşılacağı mı bile dile getireceğim; Malum halk sağlığında bir uzmanlık eğitimi almış olanlar var bir de daha farklı (daha teorik eğitimle diyebilirim) doktora yapmış olanlar var. Bu grubun içinde de hekim olanlar bir de hekim olmayanlar mevcut. Bu konuda düşüncede ve uygulamalarda bir karmaşa yaşandığını hepimiz biliyoruz. Öncelikle şunu düşünelim:

HASUDER hangi grubun derneği (?) Adı üzerinde “HS Uzmanları” o zaman bu konu ilkesel ve kurallar olarak, yapılacak işler, istihdam alanları, örneğin hekimlerin uygulamalı eğitimleri, Tıp fakültesinde Anabilim Dalı Başkanı- yönetici olma, eğitimden sorumlu akademisyen olunması ya da Sağlık Müdürü ya da alanda yönetici, daha üst düzey yönetici olma gibi basamaklarda temel eğitim ve mezuniyet sonrası eğitimin niteliği vb. gibi alanlarda ayırımcılık değil ayırım yapılması, kurallarının ilkelerinin ortak akılla çalışılması

objektif olarak ortaya konulması bana göre HASUDER’e düşen çok önemli bir görev, ileride yapacaklarından biri kesinlikle bu olmalı. Bu konuyu yani HS Uzmanlığı ve HS’da Doktorası olmak bir rekabet haline getirmemek lazım. Belki HASUDER kurallarını ortaya koyarak yönlendirici bir denge sağlayabilir.

İleriye yönelik HASUDER’den diğer bir beklentim, bu güne dek yapılmış, başlatılmış olan olumlu güzel çalışmaları niteliğini de artırarak “sürdürmek” Bir şeyin ilkinin yapmaktan daha da önemlisi o aktivitenin – çalışmanın kimin başlattığına bakılmaksızın “sürdürülmesi”dir. Politikacılar bunun aksini yapıyor. Bizler hekimleriz politikacı değiliz.

Kendi çalışmalarımın şöyle bir örnek vereyim; Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve AP Genel Müdürlüğünü Sn. Prof. Dr. Tomris Türmen’den devralmışım kendisinden önce de çok değerli Genel Müdürler çok değerli hizmetler başlatmışlardı. Tomris Hoca’ya şu cümleyi net ifade ederek söz verdiğimi hatırlıyorum: “Başlatılan tüm çalışmaları/ projeleri ekip olarak eksiksiz yürüteceğiz ancak henüz başlatılmayan ya da eksik yönler var ise onların da gereğini yapacağız”. Nitekim öyle de yaptık Sağlık Bakanlığındaki Genel Müdürlüğüm döneminde toplam 24 farklı başlıklarda çalışma yürüttük bunların çoğu başlatılmış yürütülen çalışma idi onları daha ileriye taşıdık bazı çalışmaları da tümü ile yeni başlattık tümünü de yine ekip olarak benzer başarıda yürüttük. Öyle sanıyorum ki her alanda olduğu gibi sağlık alanında da her dakika her şeye sıfırdan başlanmamalı “süreklilik-sürdürülebilirlik “önemli bir stratejidir”.

HASUDER hep biz olmayı başarmak zorundadır; Vizyonunu ulusal koşullar sorunlar unutulmadan, göz önüne alınarak uluslararası norm ve standartlara uygun oluşturmalıdır.

Gelen 5-10 yıl diye baştan ayırmayalım ancak görev alan her grup kendi iş takvimini gerçekçi bir şekilde en geniş katılımı sağlayacak biçimde yapmalıdır. Bu bağlamda HASUDER’in Çalışma Grupları doğru bir mekanizma olup şimdilik iyi de işliyor.

HASUDER’in uluslararası projeler yürütmesini ben çok olumlu buluyorum. Sanırım son yıllarda çok olumlu örnekler de ortaya konuldu özellikle Deprem illerinde yürütülen 2 başarılı çalışma izledik. Bu bizim görünürlüğümüzü de artırır.

HASUDER’le ilgili belirtmek ve teşekkür etmek istediğim önemli bir konu son başlatılan “Sözlü Tarih çalışması” mevcut Yönetim Kurulu bu konuyu akıl etti başlattı çok da emek verdi. Hepimiz sonucu merakla bekliyoruz... Böylece tüm yazılanlar küçük öyküler dahil Nusret Fişek Hocamızdan başlayarak diğer Halk sağlığına emek vermiş Hocalarla ilgili yazılmamış unutulmuş ya da yanlış bilinen bilgiler ile ilgili bilimsel nitelikte olmasa da değerli gelecek kuşaklara bırakılacak “yaşanmış bilgilerin – yazılı kaynaklarını oluşturacaktır”.

Başta da belirttiğim gibi “HASUDER YK Başkanı, Genel Sekreteri ve her bir YK üyesine, Ayşe Akın olarak, teşekkür ederim...

Hocam son soru olarak da halk sağlığı uzmanlarının sahadaki çalışmalarını sormak istiyorum. Çok sayıda genç halk sağlığı uzmanı son 5-6 yıl içinde sahaya çıktı. Yüzlerce uzmanımız var. Bakanlıkta yaklaşık 800 uzman çalışıyor. Onların çalışmaları hakkında hiç geri bildirim alıyor musunuz ya da gözlüyor musunuz? Neler düşünüyorsunuz ya da nasıl destek olmalısınız?

Güzel anlamlı bir soru bunun yanıtını iyi veriresek bu konuda doğru adımlar atarsak sanırım bizim Halk Sağlığı Uzmanlarımızın da kabul edilirliliği artacaktır.

Hemen belirtiyim ki benim jenerasyonum HS Uzmanı olarak iyi yetiştik sonrasında da görev aldığımız konumlarda ister akademi de ister Sağlık Bakanlığında ya da uluslararası platformlardaki çalışmalarımızda da başarılı olduk örneklerinden bu yazı kapsamında söz ettim. Ancak devir değişti bizim dönümimizin en önemli olumlu özelliği Türkiye’deki genel yönetim sistemi daha da önemlisi mevcut sağlık sistemi ve bizi eğiten rol modellerimiz/hocalarımız farklı idi.

Gelelim son yıllara; Genel değerlendirmeme göre belirtmeliyim ki Anabilim Dallarının imkanlarının çok farklı olmasına rağmen biz uzmanlarımızı iyi yetiştiriyoruz. Kaynaklara erişim vb. konusunda çok daha fazla imkanlara sahipler, alana gittiklerinde de gerçek dünyayı tanıyorlar kendi ilgi ve becerileri ölçüsünde akademideki uygulama eksiklerini de tamamlayarak “gerçek Halk Sağlığı uzmanı” oluyorlar. Mesleğimizi iyi temsil eden her bir arkadaşımız iyi örnek olarak HS Uzmanının farkını ortaya koyabilmeli. Alandan genç arkadaşlardan anladığım kadarı ile bunu nötr ortamlarda zorlanmadan başarabiliyorlar populist politikaların hakim olduğu yörelerde ise daha çok yorulup istedikleri doyumu sağlayamıyorlar. Yine aldığım geri bildirimlere göre Sağlık Bakanlığı da iyi / başarılı örnekleri gördükçe HS uzmanının ne demek olduğunu daha iyi anlayıp, “politik atmosferin izin verdiği ölçüde” uzmanlarımızı daha uygun konumlarda istihdam ediyorlar. Bizim uzmanlarımızın sahada fark yarattıklarını biliyorum, görüyorum, Gönlümüzde yatan hem bizim HS uzmanlarını ülke gerksinimine göre dah iyi eğitmemiz, hem de SB’nın bizim uzmanlarımızı en uygun yerlerde istihdam etmeleri Türkiye’nin onlardan maksimum yararlanmasını sağlaması. Bu konuda Sağlık Bakanlığı ile Üniversitelerin ilişki ve iletişimi son derece önemli her iki taraftan kaynaklanan eksikler varsa da politikanın her aklına gelen konun içine müdahale etmesi, el atması temel düzeltilmesi gereken yanlış o zaman

teoride düşünölüp önerilen doğrular “boşlukta kalıyor”. Yine de bunların hiç biri bahane ya da engel olmamalı hep birlikte genç kuşaklara öğrencilerimize, araştırma görevlilerimize daha da fazla emek vermeliyiz. Çünkü onlar ülkeye, Türkiye'mize yapabileceğimiz en iyi yatırım. Nasıl bizim hocalarımız bize emek verdiyse, biz bugün elimizde olan imkanları onlar için daha iyi kullanmalıyız.

Bütün bu belirttiklerim Ülkenin genel yönetim sistemi, sağlık sistemi ile bire bir ilişkili günümüzde geline nokta ile ilgili yorum ya da öneri yapmak bile çok zor. Söyleyebileceğimiz uygulamalara yönelik hiç vazgeçmeden ümidimizi yitirmeden topyekün mücadele etmemiz, savunuculuk yapmamız. Geçmişte Üniversiteleri eğitimlerini güçlendiren “Eğitim-Araştırma Bölgelerimiz vardı onlar olmayınca biz şu anda biraz teorik ağırlıklı uzman yetiştiriyoruz. Öyle olmaması lazım. Yani muhakkak o Eğitim Araştırma Bölgelerinin eski canlılığını kazanmasa bile oraların varlığı ve güçlendirilmesi gerekir. Bu bağlamda HASUDER'in de devreye girerek yapacağı yapacakları olmalı. TTB de benim çok değer verdiğim kendi meslek örgütümüz. Onun da HASUDER'in de güçlü ve duyarlı olması gerekiyor. Kuşkusuz biz apolitik olamayız bizler hak temelli sağlık hizmetinden ve de Halktan yanayız yani “tarafız” ancak biz politikacı değiliz. Olabildiğince bu konularada diplomatik olmalıyız el ele verme kültürünü asla kaybetmememiz lazım. HASUDER'in bu kültürü sağlamada da önemli rolü olmalı oluyor da... Bu bölümde aklıma gelenler bunlar.

Bu noktada şunu sormak isterim. Şimdi eskiden sizin döneminizdeki halk sağlığı uzmanlık eğitimine baktığınızda klinik dal rotasyonları, sahada çalışma ama klinikle birlikte çalışmanın çok ön planda olduğunu görüyoruz. Hacettepe örneğinde çift dal uzmanlıklar var. Şimdi günümüze baktığınızda ise toplamda yine 6 ayla sınırlı bir eğitim var. Bu ikisini kıyasladığınızda yorumunuz nedir?

Eskiyle bugünkü fotoğraf kıyaslanmayacak kadar ayrı iki “fotoğraf”. Bizim dönemim koşullarını düşünüyorum Bölgelerimizin eğitim araştırma hastaneleri vardı. Bizim halk sağlığı asistanları cerrahi, dahiliye, çocuk ve kadın doğum rotasyonlarını bölge hastanelerinde yani alanda / bölgede yapıyorlardı. Yani Üniversite hastanesinin içinde değil, bizim Hacettepe asistanları mesela pekala rotasyonlarını Hacettepe’de yapabilirlerdi. Hiç kimse orada yapmadı. Hepsi bölge hastanesine geldiler, Bu yaklaşımı HS eğitime katkısı çok fazlaydı ne var ki o sisteme nasıl dönülür, dönülür mü? çok zor görünüyor. Ne sağlık Bakanlığı bizim dönemdeki SB ne de Üniversiteler aynı... Artık dünyadaki koşulların değişim yönü bile eski ile çok farklı tüm bunlar geleceğe yönelik düşünce ve

uygulamaların yönlenmesinde dikkate alınması gereken hususlar. Yine de biz bir kere Sağlık Bakanlığı'yla ne olursa olsun çok iyi bir ilişki, iletişim kurmamız lazım. Yani onların bizi sevmesi şart değil, bizim de onları sevmemiz şart değil ama birlikte ahenkli çalışmak zorundayız. Arkadaşlarımız alanda araştırma yapalım diyorlar. SB- genel olarak izin vermiyor “ya bir eksiğimizi bulurlarsa” endişesi... Bu düşünce biçimi yanlış eğer bir eksik varsa bırakın akademi bu eksiği araştırsın, bulsun siz de düzeltin. İşbirliği çalışmalarında karşılıklı saygı ve samimiyet önemli hani “sempatik ilişkiler” diyorlar bu benim benimsemediğim bir sözcüktü, ama iyi bir lafımız- önem verebiliriz. Örnek vereyim; bizim Başkent Üniversitesi olarak Sağlık Bakanlığı ile imzalandığımız protokole dayalı “Kazan SEA Bölgemiz” var. İletişim ve işbirliğimiz gayet iyi, internlerimiz düzenli oraya gidiyorlar halen orada bizim isteyip de yapamadığımız bir uygulama olmadı. Çünkü aramızda iyi bir iş birliği, ilişki var. Birbirimize “O / onlar” diye bakmamamız lazım. Birbirimizi tanıdıkça da göreceğiz ki bizler aynı insanlarız ve hizmet için hedef ülkemiz aynı yani Türkiye. Ben 5 yıl başka sandalyede oturdum, yıllarca da üniversite sandalyesinde. Ayrımcılık sorunu sadece SB’den kaynaklanmıyor, çift taraflı. Yine bir örnek: Genel Müdürlük dönemimde Bakanımıza tüp bebek danışma kurulunun listesini götürdüm. İşte *“Efendim bu Sağlık Bakanlığı’nın hastanesinden, öbürü üniversite hastanesinden”*. Şöyle baktı, *“Niye dedi üniversiteleri ayrıca koydunuz? Hepsi bizim SB - EA-Hastanelerimizden olsaydı...”* Bu cümleyi yadırgadım ve dedim ki “efendim bunlar da bizim Üniversitelerimiz kaldı ki yönetmelik gereği nereden koyacağınız, belli bir oranda olmak zorunda” dedim.... Bu ayrımcılık uygulamada sürekli yapılıyor... Burada üniversiteyi de eleştiriyorum, yani bu ayrımcılıkta üniversiteli olarak bizim de payımız oluyor. Biz de onları ara ara dışlamışız. Biz de bilimi onlarla paylaşmıyoruz veya ortak etmiyoruz. Onlar da bizi ortak etmiyorlar. Onların kaygısı politik, bizimkisi tembellik mi acaba? Onların yaşadıkları da kolay değil. Biz halk sağlığı uzmanları toplumu biliriz, kendimizi biliriz ve hizmet etmek isteriz. Bizim grubun tek beceremediği galiba diplomatik olmak. Ülke adına esas sandalyede outtran Sağlık Bakanlığı. Devleti, hükümet olarak temsil ediyor. Ülke için pek çok önemli çalışmayı/ işi birlikte yapmak durumundayız. Anlatmıştım biz, 2827 sayılı yasayı çıkardığımız 3 fazlı araştırmada araştırma sahibi bizdik ancak pekçok aktivitenin iznini SB’den aldık. Ben araştırmanın esas araştırmacısı idim ama o zamanki Genel Müdürü de daha başlangıçta 2. Esas Araştırmacı/Principal Investigator yaptım. Onun adını da koydum. Dolayısıyla araştırma sonucu sadece benim sonucum değildi, ikimizin yani Üniversite ve SB’nın sonucuydu. Dolayısı ile sonuçların benimsenmesi- savunulması da daha kolay daha etkili oldu.

Ben SB'nın çok tepede ve politik olanlarını katmıyorum ama il düzeyinde, hele il Müdürlükleri düzeyinde işbirlikleri yakın olmalı. Mesela şöyle bir örnek vereyim, Aile bakanlığıyla ben konum icabı çok yakın çalıştığım dönemler oldu. Aile Bakanlığı'nda yani merkezi düzeyde “toplumsal cinsiyet” lafını anlaşılmaz bir nedenden dolayı kullanamazsınız(!). Her nedense bu kelime yasaklı kelime oldu. Politik eğilime paralel, YÖK bile toplumsal cinsiyet tutum belgesini web sayfasından kaldırdı. Böyle anlaşılmaz bir durum hala devam ediyor. Ama il düzeyinde durum farklı. Kadına yönelik şiddet konularını tartışabiliyoruz, toplumsal cinsiyet diyebiliyoruz. Yani periferle merkezi ayırmak lazım. Ankara belki bunun dışında olabilir. Ankara pek çok bakanlığa yakın, örneğin İzmir'de ya da Diyarbakırda ve diğer illerde olan arkadaşlarımız sanırım daha rahattır.

Ben 15 - 20 yıl Bakanlıkla ortak çalıştım. Evet, kadrom üniversitedeydi ama alanda çalışmaları bakanlıkla beraber yürütüyorduk. Hiçbir yaptığım işe Sağlık ya da Aile Bakanlığından bir engelleme gelmedi. Çubukta çalıştığımız dönemden bir örnek anlatayım: Sağlık Grup başkanayım, Ankara Sağlık Müdürlüğü benim sağlık ocaklarımın birindeki ebeyi tayin etti. O sağlık ocağı bölgesi sağlık sorunları nedeni ile çok olumsuz BÖH yüksek vb...Ben de “tebellüğ ettirmiyorum, yerine birini atarsanız ben de hemen tebellüğ ettiririm” dedim. Bugün acaba bunu diyebilir misiniz? Hadi bir cesaret söylediniz diyelim sonrasında siz kendinizi nerede bulursunuz? Müdür Bey gayet saygılı, “aman hocam ne olur bir şey yapın”. Dedim ki “o köyün bebek ölüm hızı en yüksek. Ben nasıl ebesiz bırakabilirim orayı? Yerine bir ebe verin ben hemen öbürünü yollayacağım”. Şimdi şu farkı görelim: bugün mevcut görevlilere bu lafı bile edemeyiz diyemeyiz, o dönem diyebiliyorduk. Sağlık Müdürlüğü yeni ebe verene kadar o ebeyi almadı. Ortamın farklılığı çok aşikar. Zıtlasma yok, düşmanlık yok! Ne var ki bu ortamı da yine değiştirecek başkası değil biziz, kastettiğim gençler ama bizler de gücümüz yettiği kadar onların yanında arkasında olacağız destekleyeceğiz. Gençleri, yaptıklarını, potansiyellerini tanıdıkça, Bayrağı bizden daha iyi taşıyacaklarına inancım güvenim artıyor.

Hocam son olarak söylemek istediğiniz bir şey var mı?

Ben teşekkür ediyorum. Gerçekten bu sözlü tarih çalışmasını başlatmanız başka vesileyle de söyledim. Keşke bizler akıl edip bizden önceki dönemlerdeki büyüklerimizle şu an kaybettiğimiz hocalarımızla ilgili benzer çalışmalar bu tür kayıtlar, konuşmalar yapabilseydik. Bitiriken Nusret Hoca ile olan “Son Anımı” da burada anlatayım: Nusret

Hocanın bilimsel öğretileri yanında bir de “diğer kulağıımıza küpe olan öğretileri vardı onlardan birkaç başlık;

- Ülkeye hizmet duvar örmeye benzer herkes bir tuğla koyar bir de bakmışsınız ki duvar örölmüş ve bitmiş.

- Ülkeye hizmet için “*silinmeyi öğrenin*” derdi yani diğer bir ifadeyle ben değil “*biz olun*” derdi....

- Hiçbir bilimsel araştırmanızı sadece “akademik egzersiz amacı ile yapmayın; Sonuçları mutlaka ülkeye halka uygulanabilir olmalı- uygulanmalı o zaman gerçek anlamda - halkın sağlığına katkı sağlar”.

Bunlar bizim meslek yaşamımızı etkileyen önemli öğretilerdi.

Nusret Hoca ile olan son anıma gelince; Vefatından tam bir hafta önce idi.... yurtdışına Singapur’da FİGO toplantısına gidecektim... Hoca TTB yönetim Kurulu Başkanı idi, hastalığı nedeni ile evde yatıyordu... tekerlekli sandalye ile mobilize oluyordu. İçime doğan bazı duygularla evine ziyarete gittim yatakta idi evde çok sevdiği eşi Perihan Hanım vardı. Beni gördüklerine sevindiler epey oturdum ayrılmak hiç içimden gelmiyordu ve hala da oturuyordum. Evde bir hareketlilik hissettim. Hoca Perihan Hanıma “*Ayşe yabancı değil ki o da kalsın*” dedi...o zaman anladım ki Prof. Dr. Kazım Türker TTB-Genel Sekreteri Türkiye’deki 42 Tabip Odası adına beraberindeki birkaç kişi ile birlikte Hocayı ziyarete gelecekmiş. Geldiler ellerinde Hoca için tam 42 kırmızı gülle birlikte... sade güzel içten bir mini seremoni ile gülleri Hocaya takdim ettiler; O zamanlar cep telefonlarımız yoktu hemen fotoğraf çekemiyorduk hala hayıflanırım neden o anı tespit edemedik diye TTB grubunun fotoğraf çekip çekmediğini de hiç hatırlamıyorum...belki TTB’ nin arşivinde bu ziyaret yer almıştır(?). Bu benim Hocayı son görüşüm oldu.

Singapur dönüşü uçakla dönüyorduk Tomris Hoca elinde bir Cumhuriyet Gazetesi ile yanıma geldi ve “*Ayşe, Nusret Hocayı kaybetmişiz*” dedi. Olayı beklediğimiz halde sanki dünya yıkıldı... Evet cismen aramızdan ayrıldı ama sanırım öğretileri ile yetiştirdiği bizlerle bizim yetiştirdiklerimizle ülkeye doğrudan ve dolaylı kattıkları ile... Nusret Hocamız hep yaşıyor ve yaşayacaktır da

Şimdi düşünüyorum da yaptığınız bu çalışma çok değerli benden sonra bunu okuyanlar, ya da yaptığınız kayıtları izlerken biz hocalarını hatırlayacaklar bazen üzülerken seyredecekler, bazen de bizlerle ortak anılarını mutlulukla anımsayacaklar ya da bizim

anlattığımız olaylar ışığında Türkiye'yi biraz daha iyi anlayacaklar, daha da ileriye götürecekler....

Benim için önemli olan bizim anlattıklarımızdan bazı mesajlar almaları. Verdiğimiz olumsuz örnekleri kendilerinin yaşamaması-yaşatmaması... İyi örnekleri de mümkünse yaşamlarındaki uygulamalarına yansıtmaları

Tüm meslektaşlarımın yolu açık olsun...

Hocam, söyleşi için size çok teşekkür ediyoruz.

Ben de sizlere çok teşekkür ediyorum...

Sevgilerimle

Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Mezuniyet Töreni - Ayşe Akın Öğrencileriyle

SON SÖZ

Bu söyleşide Ayşe Akın hocamız, sadece deneyimlerini, yıllanmış saf bir bilgiyi değil aynı zamanda bilimselliğini, inatçılığını ve mücadele azmini de genç kuşaklara aktarıyor. Cumhuriyetin bu idealist hekimi kimi zaman bir dağ köyünde at üstünde hasta ziyareti veya aşılama yaparken, kimi zaman bir ameliyathanede doğum yaptırırken veya yurt dışında uluslararası bir toplantıda en üst düzeyde yönetici olarak seçilirken, Türkiye Halk Sağlığı camiasını üstün başarıyla temsil etti. Cumhuriyet ve Atatürk devrimlerinin, kadınlara verilen eğitim fırsatının ve kadın-erkek eşitliğinin en büyük temsilcisi oldu.

Bu söyleşinin Türkiye Halk Sağlığı tarihi açısından öne çıkan temalar ise alttaki başlıklar altında özetlenebilir:

- 1) Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin Anadolu halkının sağlığını korumak amacıyla halk sağlığına yaptığı yatırımların önemi ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede özellikle idealist bir sağlık insan gücünün yetiştirilmeye çalışıldığı, genç kuşaklara milli bir bilinç verilmeye çalışıldığı görülmektedir.
- 2) Etimesgut'ta başlayan Sağlık Eğitim Araştırma Bölgesi uygulamasının Çubukta ve diğer illerde/üniversitelerde büyük başarıyla devam ettirildiği, bu uygulamalara Nusret Fişek'in önderlik yaptığı görülmektedir. Bu bölgelerin tekrar canlandırılması gerekmektedir.
- 3) Cumhuriyetin ilk 50-60 yıllık döneminde oluşturulan kamucu ve sosyalleştirme ağırlıklı sağlık sisteminin, 1980 yılından sonra başlayan liberal ekonomi anlayışıyla yerini Dünya Bankası destekli sağlık reformlarına bıraktığı ve bu dönemde Sosyalleştirmenin önce desteksiz bırakıldığı, 2010 yılından sonra yıkıldığı görülmektedir.
- 4) Halk sağlığı uzmanlarının çabalarının önce TTB içinde, 1995 yılından itibaren HASUDER yapısı altında bir dayanışma ve örgütlenme yoluna girdiği, ilk yıllardaki emekleme dönemini atlatan halk sağlığı uzmanlarının günümüzde HASUDER aracılığıyla ülkemiz sağlık sektöründe önemli bir aktör haline geldiği saptanmıştır.
- 5) Halk sağlığı uzmanlarının bilgi ve görgülerinin artmasında yurt dışı eğitim olanaklarını kullanmalarının ve uluslararası kurumlarda çalışarak deneyim kazanmanın çok önemli olduğu görülmektedir.
- 6) Türkiye'nin sağlık sorunlarının çözümü için Sağlık Bakanlığı ile üniversiteler bir arada çalışmak zorundadır. Tüm kurum ve kişilerin öncelikli hedefi Türkiye toplumunun sağlığı olmalıdır.

Hocamızın genç kuşaklara öğüdü ise “**çok çalışmak**” başlığı altında 3 temel öneriden oluşmaktadır:

- 1) Bilgiye önem veriniz, öğrenme azminizden ve enerjinizden bir şey kaybetmeyiniz.
- 2) Ümidinizi, umutlarınızı, hayallerinizi hiç bir zaman yitirmeyiniz.
- 3) Dayanışma içinde olunuz, ben değil, biz olunuz.

Böylece geçmişten geleceğe halk sağlığı tarihinden çıkartılacak dersler, özellikle genç kuşaklara aktarılması gereken bilgi birikimi bu söyleşi ile özetlenmiş olmaktadır.

Bizler gelecek adına çok umutlu ve coşkuluuz. Halk sağlığı tarihi açısından önemi büyük uygulamalara, anılara ve kurumlara sahip çıkmaya devam edeceğiz.

HASUDER olarak gelecek yıllar için ve toplum sağlığının korunması/geliştirilmesi için gereken her şeyi yapmak kararlılığındayız.

Türkiye halk sağlığı tarihine iz bırakmış herkese saygılarımızla...

Prof. Dr. Nusret Fişek (Çizen: Ümit Kartoğlu)

Kaynaklar

- Aydın E. "Türkiye'de Sağlık Teşkilatlanması Tarihi". Naturel Yayınları, Ankara, 2002.
- Benenson AS. "İnsanda Bulaşıcı Hastalıkların Kontrolü". Muzaffer Akyol (çeviren), Hatiboğlu Yayınevi, Ankara, 1986.
- Beşer E. "Türkiye Halk Sağlığı Tarihinde Büyüklerimiz". Tarihsel Bakışla Türkiye'de Halk Sağlığı. Okyay, Öztekin, Dedeoğlu (editörler). HASUDER Yayınları, Ankara, 2018.
- Bilir N, Öztekin Z. "Türkiye'de Çağdaş Halk Sağlığının Gelişme Sürecinde Hacettepe Etkisi". BG Tasarım, Ankara, 2021.
- Doğan AE. "Hıfzısıhha Okulu ve Nusret Fişek". Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı, Ankara, 2005.
- Hacettepe Üniversitesi Toplum Hekimliği Bilim Dalı. "Çubuk Bölgesi 1977 Yılı Çalışma Raporu", Ankara, 1978.
- Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı. "Etmesgut Sağlık Bölgesi 1985-89 Yılları Çalışmalarının Değerlendirilmesi". Benli, Özcebe (haz.), Yayın No: 91/53, Ankara, 1991.
- Hacettepe Üniversitesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı. "Prof. Dr. Ayşe Akın'ın Penceresinden", Ankara, 2008.
- HASGÜN. "Halk Sağlığında İz Bırakanlar:Prof. Dr. Ayşe Akın". Halk Sağlığında Gündem, Şubat 2013. HASUDER Yayınları.
- HASUDER. "Halk Sağlığı/Toplum Hekimliği Uzmanı Meslek Tanımı, Bilgi ve Beceriler Listesi". Ankara, 2002.
- HASUDER. "Türkiye Halk Sağlığı Tarihine İz Bırakanlar ve Genç Kuşaklara Öğütleri". Yayın No: 2025/1. HASUDER Sözlü Tarih Serisi, Ankara, 2025.
- HASUDER. "Deneyimlerimden Halk Sağlığı Yaklaşım Örnekleri:Prof. Dr. Ayşe Akın". Ulusal Halk Sağlığı Kongresi, Çevrimiçi Oturum, Akşam Sohbetleri-3. Moderasyon:T Günay, E Karaca, 16 Aralık 2020.
- HÜSSAM. "Akademide Kadın Olmak: Gelecek Kuşaklara Öneriler:Prof. Dr. Ayşe Akın". Hacettepe Üniversitesi Sosyal Sorumluluk Araştırma ve Uygulama Merkezi Kuşaklar Arası Dayanışma Seminerleri Dizisi, Moderasyon:Prof. Dr. Dilek Aslan, 16 Mayıs 2013, Ankara.
- Metin B. "Türk ve Dünya Sağlığına Hizmet Veren Bilim İnsanı ve Yöneticisi: Prof. Dr. Ayşe Akın". 12.02.2022. <https://www.healthworldnews.net/turk-ve-dunya-sagligina-hizmet-veren-bilim-insani-ve-yoneticisi-prof-dr-ayse-akin/>
- Metin B. "Küresel Salgın Hastalıklar ve Uluslararası Sağlık Örgütlenmeleri – Dünya Sağlık Örgütü ve Türkiye İlişkileri" Kitabı, Palme Yayınevi, Ankara, 2022

Metin B. “Refik Saydam Hıfzıssıhha Enstitüsü ve Okulu, Dünü Bugünü ve Geleceği”. Barış Kitap, Ankara, 2024.

Öztek Z. “Türkiye’de 100 Yıl Böyle Geçti:Sağlıkta Olanlar”, SOSA, HASUDER Sosyal Bilimler ve Sağlık Bülteni. 2023 Sonbahar, Sayı:8, s:4-30.

Öztek Z. “Nusret Fişek İle Söyleşi”. Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi, Ankara, 1992.

TTB. “Nusret Fişek ve Hekimlik”. Türk Tabipleri Birliği, Ankara, 1991.

TTB. “Halk Sağlığı Uzmanının Görev Tanımı ve Görev Analizi”, TTB Halk Sağlığı Kolu, Eren N.(ed), Ankara, 1992.

TTB. “Prof. Dr. Nusret Fişek’in Kitaplaşmamış Yazıları-Sağlık Yönetimi”. R.Dirican (haz.), Türk Tabipleri Birliği, Ankara, 1997.

TTB. “Prof. Dr. Nusret Fişek’in Kitaplaşmamış Yazıları-Ana-Çocuk Sağlığı, Nüfus Sorunları, Aile Planlaması”. R.Dirican (haz.), Türk Tabipleri Birliği, Ankara, 1998.

TTB. “Prof. Dr. Nusret Fişek’in Kitaplaşmamış Yazıları-III, Eğitim, Tıp Eğitimi, Sürekli Eğitim ve Diğer Konulardaki Yazıları”. R.Dirican (haz.), Türk Tabipleri Birliği, Ankara, 1999.

Yakıncı C, Durmaz Y, Erkurt MA. “Anılarla Tıpta Öncüler-I”, Akademisyen Yayınevi Kitabevi, Ankara, 2024.

ÖZGEÇMİŞ

Prof. Dr. Ayşe N. AKIN

İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesini bitirdi. Kadın Hastalıkları-Doğum ve Halk Sağlığı uzmanı olup, 42 yıl Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD öğretim üyesi olarak çalışmış, 2008 yılında emekliliği müteakip halen Başkent Üniversitesi Kadın – Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü ve Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi olarak çalışmaktadır.

Prof. Akın Türkiye’de Erzurum-Çat Sağlık Ocağı Hekimliğinden başlayarak, Türkiye’nin sağlık sisteminin her basamağında; 4 yıl- Sağlık Ocağı Hekimliği, 15 yıl - Hastane Başhekimliği, 3 yıl -Grup Başkanlığı ve 5 yıl - Sağlık Bakanlığında AÇSAP Genel Müdürü olarak görev yapmıştır. İngiltere’de Southamton Üniversitesi ve London School of Hygien and Tropical Diseases’de toplam 4 yıl ileri eğitim deneyimi olan Prof. Akın, uzun süre Dünya Sağlık Örgütü’nün, çeşitli danışma kurulları (Gender Advisory Panel) ve yönetim komitelerinde (SCRC) görev almış, başkanlık yapmış olup halen “Dünya Sağlık Örgütü”, “Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu” (UNFPA) gibi uluslar arası kuruluşların danışmanıdır. Prof. Akın’ın temel ilgi alanı “Kadın Sağlığı / Üreme Sağlığı ve Toplumsal Cinsiyet

Ayırımcılığı (Gender) konularıdır, bu konularda çeşitli araştırma ve yayınları mevcuttur. En önemli eserleri ise yetiştirip ülkeye kazandırdığı insan gücüdür.

Prof.Akın, çalıştığı alanlarda pek çok, “bilim ve hizmet ödülü” almıştır. Aldığı ödüllerin bazıları:

- 1994 yılında, Türk Tabipleri Birliği (TTB) – Onur Ödülü
- 1995 yılında TTB Prof. Dr. Nusret Fişek, Halk Sağlığı Bilim Ödülü
- 1997 yılında Hacettepe Üniversitesi Hizmet Ödülü
- 2007 yılında Hacettepe Üniversitesi 40 yıl Hizmet Ödülü
- 2012 yılında, Dünya Sağlık Örgütü – Cenevre İcra Kurulu Kararı ile İhsan Doğramacı Aile Sağlığı ödülü.
- 2019 yılında, Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği Bilim Ödülü
- 2019 yılı Birleşmiş Milletler – Dünya Nairobi Zirvesinde “İnsan Hakları ve Kadın Haklarına yaptığı katkılar için – Hizmet Ödülü. Bu ödül, Global düzeyde 12 kişiye verilmiş olup Dr. Akın’a Kadın Sağlığına ve İnsan Haklarına son 25 yılda yaptığı katkılar nedeni ile verilmiştir (on the occasion of ICPD 25 – Nairobi Summit UNFPA Award for Dr’Akin’s contribution to Health of Women at the Global and National levels since 1994 ICPD Cairo – 2019)
- 2025 yılında TTB Prof. Dr. Nusret Fişek, Halk Sağlığı Hizmet Ödülü

ÜYELİKLER

Türk Tabipleri Birliği Üyesi

Ankara Tabip Odası Üyesi

Türk Jinekoloji Derneği Üyesi

Halk Sağlığı Uzmanları Derneği Üyesi

Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği Üyesi

Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı Mütevelli Heyet Yönetim Kurulu Üyesi

Sağlık ve Sosyal Yardım Vakfı kurucu üyesi ve halen 2. Başkanı

SEÇİLMİŞ BAZI YAYINLARI

Akın, A, “Emergence of the Family Planning Program in Turkey”, in The Global Family Planning Revolution, Three Decades of Population Policies and Programs, Ed. Robinson, W. C., Ross, J. A., The World Bank, Washington DC, 2007, s.85-102. The Worldbank. <http://siteresources.worldbank.org/>

Akın, A.; “From Research to Practice: Use of Non-Physicians in Family Planning Services in Turkey”, *Health Human Care Resource Availability: The Impact on Health in Turkey*. France: Cahiers de Sociologie et de Demographie Medicales 50, 4, 2010, ss. 445-462.

Akın, A., Özvarış, B. Ş. (2012). Bölüm 6: Kadın Sağlığı/ Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması, *Halk Sağlığı Temel Bilgiler Kitabı içerisinde*. (Ed. Güler, Ç., Akın L.) Ankara: Hacettepe Üniversitesi yayını, ss. 210-241.

Akın,A., Moazzam,A.; “Celebrating the 25th anniversary of the International Conference on Population and Development: A perspective from Turkey” *Int J. Gynecol Obstet* 2019; 1-2 wileyonlinelibrary.com/journal/ijgo, 2019
International Federation of Gynecology and Obstetrics.

Akın,A.; “Türkiye’de Değişen Nüfus ve Sağlık Politikaları Doğrultusunda, İsteyerek Düşükler ve Üreme Sağlığı Hizmet Sunumunda Geleceğe Bakış” *Turkish journal of public health - Türkiye halk sağlığı dergisi* kasım 2012, cilt 10, düşükler özel sayı 1, ed.Bulut,A.ss., 43-60

“Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Sağlığı” Ed.Akın,A.,Özpınar,S.;Nobel Yayınları,yayın No.2179,ISBN-978-605-7928-88-7, Aralık 2018 (Birinci Baskı)

Akın, A. ; Özpınar, S.: *Toplumsal Cinsiyet Ve Kadın Sağlığı- (Güncellenmiş 2. Baskı)* Nobel Yayınevi- Mart 2023 Yayın No-2179; Sağlık Bilimleri No:036, ISBN: 978-605-7928-88-7, E-ISBN;978-625-402-434-4, Ankara. (355 sayfa Kitap)

Akın,A.: *Toplumsal Cinsiyet, Eşitlik, ve İnsan Hakları “Toplumsal Cinsiyet Ve Kadın Sağlığı- Akın, A. ; Özpınar S.: Toplumsal Cinsiyet Ve Kadın Sağlığı- Ed. (Güncellenmiş 2. Baskı) içinde ss .1-16.*

Türkiye Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Durum Analizi Raporu: Türmen, T.; Akın, A. (Ed). (2021); ISBN 978-605-70326-3-8 - CİSÜ Platformu,

Türkiye Sağlık Raporu 2020 - Üner,S. ve Okyay, P. (Ed.). (2020). Ankara: Hipokrat Yayınevi. ISBN: 978- 605-7874-83-2 www.hasuder.org.tr

Akın,A.,Türkçelik,E.; *Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi “Sağlık Hizmetlerine Erişimde*

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması”, CEİD Yayınları: 9, ISBN: 978-605-64847-80, Aralık 2018, Ankara. İlk baskı 2018- Güncelleme 2020, Ankara

Akın,A.; Günay;T. : Türkiye Sağlık Raporu-2020 Bölüm 2 Toplumsal Cinsiyet, Kadın Sağlığı, Üreme Sağlığı Bölüm Editörleri, ss 123-221, Türkiye Sağlık Raporu 2020 ISBN: 978-605-7874-83-2, Ankara

Özvarış, B.,Ş.; Akın,A.: “Anne Ölümleri”, Türkiye Sağlık Raporu Türkiye Sağlık Raporu 2020 ISBN: 978-605-7874-83-2 içinde ss. 123 – 128, Ankara

Akın, A.; Özvarış, B.,Ş.:”Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı’nın (ICPD) 25. Yılında Nairobi Zirvesi: Dünyada ve Türkiye’de Neler Değişti?”, Türkiye Sağlık Raporu 2020 ISBN: 978-605-7874-83-2 içinde ss. 137 – 149, Ankara

Akın,A.; Terzi,Ö.; “İstenmeyen Gebelikler ve İsteyerek Düşükler, Türkiye Sağlık Raporu-2020 içinde ss. 151- 163, Ankara

EKLER

Ek-1

AYŞE AKIN KRONOLOJİ (ZAMAN DİZİN)

1941	Erzincan Kemaliye Yeşil Yamaç' da doğdu. (14 Mayıs)
1965	İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi MD
1965-1966	Erzurum, Çat Merkez Sağlık Ocağı tabibi
1966-1970	Hacettepe Üniversitesi Halk Sağlığı Anabilim Dalında asistan
1967-1968	Ankara, Ergazi Sağlık Ocağı tabibi
1968-1971	Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Anabilim Dalında asistan
1970	Hacettepe Üniversitesi Tıp Fak. /Toplum Hekimliği / Halk Sağlığı AD. Uzmanlık
1972-1974	İngiltere-Southampton Üniversitesi Tıp Fakültesi Kadın Hastalıkları ve Doğum ve Toplum Hekimliği bölümlerinde uzman olarak çalışma İleri eğitim/ Sertifika
1973	Hacettepe Üniversitesi Tıp Fak. Kadın Hastalıkları ve Doğum AD. Uzmanlık
1974-2008	Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalında akademik personel.
1975-1988	Çubuk Eğitim Araştırma Hastanesi Başhekimisi ve Kadın Hastalıkları ve Doğum bölümü sorumlusu.
1976	Hacettepe Üniversitesi Tıp Fak. Halk Sağlığı AD Doçent

1978-2008	Dünya Sağlık Örgütü-Hacettepe Üniversitesi İşbirliği Merkezi Koordinatörü
1979-1980	İngiltere, Londra Halk Sağlığı Okulunda İstatistik, Epidemiyoloji ve Demografi Kursu Sertifika
1979-1992	UNFPA ve DSÖ'nün Türkiye'de Sağlık Bakanlığı ile yürüttüğü Ana Sağlığı ve Aile Planlaması Programlarının Ulusal Danışmanı;
1980	İngiltere Edinburgh Üniversitesi, Üreme Sağlığı Kursu Sertifika
1982	Hacettepe Üniversitesi Halk Sağlığı AD. Profesör 1982
1984-1989	DSÖ-Avrupa Bölgesi, Sağlık Hizmetleri Araştırma Danışma Kurulu Üyesi. Bu dönemde, "Priority Research for Health For All" dökümanının hazırlanmasına katkıda bulundu.
1985	İngiltere Southampton Üniversitesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Bölümü, 6 ay Dünya Sağlık Örgütü Cenevre bursu ile "sosyal obstetri" alanında ileri çalışmalar.
1987-1988	Çubuk Sağlık Eğitim ve Araştırma Bölgesi grup başkanı
1988-1990	Dünya Sağlık Örgütü ve UNICEF'in çeşitli ülkelerde yürüttüğü ana-çocuk sağlığı ve aile planlaması programlarında Danışman (Pakistan, Güney Kore, WHO Cenevre, Kazakistan vs.)
1990-2010	Sağlık ve Sosyal Yardım Vakfı yayını "Toplum ve Sağlık" bilimsel dergisi yayın kurulu üyesi (1990-2010) 2010 dan itibaren ve halen Editörü).
1990-1995	DSÖ/ Avrupa bölgesi üreme sağlığı bölümünün yayın organı olan Entre-Nous'un Editörler kurulu üyesi
1992-1997	Sağlık Bakanlığı AÇS-AP Genel Müdürü olarak görev yaptım ve ülkede yürütülen rutin AÇS/AP programlarından sorumlu olmasının yanı sıra kadın-anne ve çocuk sağlığı ile ilgili olarak toplam 24 Ulusal program Dr. A. Akın'ın sorumluluğu ve rehberliğinde gerçekleştirilmiştir.
1992-1997	Türkiye, Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması (AÇSAP) Genel Müdürü

1993-1996	Dünya Sağlık Örgütü, UNDP, UNFPA, Dünya Bankası' nın desteklediği insan üremesinde araştırma, geliştirme ve araştırma eğitimi özel programının karar, koordinasyon komitesinin (PCC) 4 yıl süre ile üyesi ve bu komitenin 1994-95 yıllarında bir yıl süre ile Başkanı
1993-2001	DSÖ Avrupa Bölge Komite Toplantılarında Türk Heyeti Üyesi olarak katıldı.
1994	Kahire'de düzenlenen "Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansına katıldı.
1994-1995	Dünya Sağlık Örgütü, UNDP, UNFPA, Dünya Bankası'nın desteklediği insan üremesinde araştırma, geliştirme ve araştırma eğitimi özel programının karar, koordinasyon komitesinin (PCC) 4 yıl süre ile Türkiye yi temsilen üyesi ve bu komitenin 1994-95 yıllarında bir yıl süre ile başkanı.
1994-2001	DSÖ Genel Kurul (Asamble) Çalışmalarında Türk Heyet Üyesi;
1995	Pekin'de düzenlenen IV. Dünya Kadın Konferansına katıldı.
1995-2002	Uluslararası, nüfus programları yönetim konseyi (ICOMP) yönetim kurulu üyesi.
1997-2000	Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölgesi daimi komite (SCRC) üyesi (Türkiye adına)
1997	DSÖ, Üreme sağlığında araştırma önceliklerinin gözden geçirilmesi PCC'nin önerisi ile oluşturulan (AD HOC) çalışma grubunun üyesi.
1997-1999	DSÖ Avrupa Bölgesi Daimi Komite SCRC) Üyesi ayrıca, "Üreme Sağlığında Eğitim ve Araştırma Danışma Kurulu Üyesi" CCEE/NIS
1999-2000	DSÖ-Avrupa Bölgesi Daimi komite ikinci Başkanı
1999-2008	Hacettepe Üniversitesi Sağlık Merkezleri Koordinatörü
2000-2001	DSÖ-Avrupa Bölgesi 50. Genel Kurul İcra Başkan Yardımcısı
2000-2001	DSÖ-Avrupa Bölgesi Daimi Komite Başkanı
2001-2002	DSÖ-Avrupa Bölgesi 51. Genel Kurul İcra Başkanı

2001-2004	DSÖ Avrupa Bölgesi Daimi Komite Başkanı
2001-2008	Hacettepe Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezini kurdu (HÜKSAM), Rektörlüğe bağlı olan bu merkezin müdürü olarak görevlendirildi
2007-2017	WHO- Merkez-Cenevre “Gender Advisory Panel- GAP Danışma Kurulu üyesi
2008	Başkent Üniversitesi Kadın – Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Araştırma ve Uygulama Merkezi (BÜKÇAM) Müdürü ve Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi oldu
2010-2017	DSÖ Cenevre Merkezde Gender Advisory Panel – GAP üyesi olup, 2015-2017 arası 3 yıl süre ile Kurulun Başkanlığı
2012-2016	Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Halk Sağlığı AD Başkanı olarak
2015-2017	WHO- Merkez-Cenevre “Gender Advisory Panel-Danışma Kurulu Başkanı
2019	Kenya-Nairobi’de düzenlenen ICPD 25 uluslararası toplantılarına Türkiye Delegasyonu olarak katıldı.
2020-2022	Başkent Üniversitesi Halk Sağlığı AD COVID-19 çalışmaları
2024	Azerbaycan UNFPA işbirliği ile "Azerbaycandaki sağlık personelinin cinsiyet seçimine bağlı kürtaj konusundaki bilgi görüş ve uygulamaları" araştırmasına danışmanlık
2025	TTB Prof. Dr. Nusret Fişek Halk Sağlığı Hizmet Ödülü aldı

Ek-2: Söyleşide İsmi Geçen Kişiler (Alfabetik Sırasıyla)

Adviye Temiz

Yıllarca Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü altında çalışıp alana büyük katkı veren bilim uzmanı.

Dr. Ahmet Ajun:

Dönemin Etimesgut Devlet Hastanesi başhekimi.

Dr. Ahmet Korman:

Dönemin Etimesgut Devlet Hastanesi iç hastalıkları uzmanı ve başhekimi.

Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu (1928 – 2004):

Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı öğretim üyesi; ülkede çocuk psikiyatrisinin kurumsallaşmasının önde gelen isimlerindendir.

Prof. Dr. Ayşe Baysal (1930 – 2016):

Köy Enstitüsü kökenli, ülkede beslenme disiplininin kurucusu akademisyen. 2000 Nusret Fişek Halk Sağlığı Hizmet Ödülü sahibi.

Prof. Dr. Ayşen Bulut:

Halk sağlığı uzmanlığını Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalından aldıktan sonra İstanbul Üniversitesi Çocuk Sağlığı Enstitüsünde uzun yıllar görev yapan, Marmara Üniversitesi Tıp Eğitimi Anabilim Dalı kurucusu, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı Yönetim Kurulu üyeliği yapan akademisyen.

Dr. Cahit Başkök (1923 – 1983):

Hıfzısıhha Okulu Müdürlüğü, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı (HÜTF HSAD) öğretim üyeliği yapmıştır; ülkede tüberkülozla savaşmada büyük katkısı olmuştur. 1991 Nusret Fişek Halk Sağlığı Hizmet Ödülü sahibi.

Dr. Christophe Titze (1908-1984):

Kürtajın kadın için bir seçim olması gerektiğini savunan ve ABD’de yasallaşması için büyük çaba gösteren hekim. Emek ve üretimini onurlandırmak için Amerikan Halk Sağlığı Birliği her yıl Dr. Christophe Titze İnsani Yardım Ödülü vermektedir.

Dr. Öğr. Üyesi Cihangir Özcan:

Halk sağlığı uzmanlığını 1976 yılında Hacettepe Toplum Hekimliği Enstitüsünden almış, uzun yıllar Sağlık Bakanlığında, Müsteşar Yardımcılığı da dahil üst düzey görevler üstlenmiş, günümüzde Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalında çalışan akademisyen.

Prof. Dr. Deniz Çalışkan:

Halk sağlığı uzmanlığını Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalından alan ve günümüzde Anabilim Dalı Başkanlığı görevini yürüten akademisyen. HASUDER Yönetim Kurulu üyeliği yapmıştır.

Dr. Derman Boztok:

Halk sağlığı uzmanlığını Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalından almış, Sağlık Bakanlığının uç ve merkez örgütlenmelerinde görevler almıştır. Nükleer Savaşa Karşı Hekimler Derneğinin Yönetim Kurulu Başkanlığını yürütmüştür. HASUDER Yönetim Kurulu üyeliği yapmıştır.

Prof. Dr. Doğan Benli (1926 – 2011):

Van Sağlık Müdürlüğü yapmış, Nusret Fişek'in HÜTF HSAD'na davet ettiği ve uzun yıllar Etimesgut Sağlık Eğitim Araştırma Bölge Başkanlığını yürüten akademisyen. 1993 Nusret Fişek Halk Sağlığı Hizmet Ödülü sahibi.

Prof. Dr. Feride Aksu:

Halk sağlığı uzmanlığını Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalından alan, aynı kurumda olağan dışı durumlar, eşitsizlikler, sağlık eğitimi alanlarında çalışan akademisyen. TTB Merkez Konsey ve HASUDER Yönetim Kurulu üyeliği yapmıştır.

Prof. Dr. Feridun Gökırmak (1930 – 2019):

Bursa Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Anabilim Dalı Emekli Öğretim Üyesi, Sağlık Bakanlığı Eski Müsteşarı.

Prof. Dr. Gazanfer Aksakoğlu (1950 – 2025):

Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesinden uzmanlık eğitimini aldıktan sonra Liverpool School of Tropical Medicine'de çalıştı. 1982 yılında Dokuz Eylül Üniversitesine geldi. Uzun

yıllar Narlıdere Eğitim ve Araştırma Bölgesini yönetti. 2017 yılında emekli oldu. 2002 yılı TTB Nusret Fişek Halk Sağlığı hizmet ödülü sahibidir.

Dr. Gufran Bakırcı:

Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalında mezuniyet sonrası eğitim alıp halk sağlığı ve kadın hastalıkları ve doğum dallarında uzman olan hekim.

Dr. Güldalı Aybaş

Çocuk gelişimi uzmanı akademisyen.

Uzm. Dr. Güler Bezirci

Ankara Ana-Çocuk Sağlığı Uzmanı. 1989 Sağlık Bakanlığı Aile Planlaması ve Ana Sağlığı Genel Müdürü

Halil Şıvgın (1950 – 2025):

1989-91 arası Sağlık Bakanlığı görevini üstlenen MHP kökenli ANAP milletvekili, hukukçu. Çubuk Sağlık Eğitim Araştırma Bölgesinin kapanışı ve protokolün sonlandırılmasında büyük etkisi olmuştur.

Dr. Hicran Gözüm:

Dönemin Sağlık Bakanlığı Zatişleri Genel Müdürü (Personel Genel Müdürü).

Prof. Dr. Hüsnü Kişnişci (1929 – 2010):

Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Anabilim Dalı öğretim üyesi.

Doç. Dr. İlker Belek:

Uzmanlığını 1990 yılında Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalından almış, uzun yıllar Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalında görev yapmış, çok sayıda kitabıyla alana katkı sunan akademisyen. 2007 Nusret Fişek Halk Sağlığı Bilim Ödülü sahibi.

Doç. Dr. İrfan Özer:

1960 başlarında Erzincan İl Sağlık Müdürü olarak görev yapmış; daha sonra 1973 yılında Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalını kurmuştur.

Prof. Dr. İsmail Topuzoğlu (1917 – 1925):

Ülkede iş sağlığı disiplininin kurucusu, eski iş müfettişi, İSGÜM ve ÇASGEM kurucusu, HÜTF HSAD öğretim üyesi, TTB İşçi Sağlığı ve İşyeri Hekimliği Kol başkanı. 1992 Nusret Fişek Halk Sağlığı Hizmet Ödülü sahibi.

Prof. Dr. Kaya Kılıçturgay (1929 – 2020):

GATA kökenli enfeksiyon hastalıkları ve klinik mikrobiyoloji uzmanı, 1980 Darbesinden sonra Sağlık Bakanlığı Müsteşarlığına getirilmiş, 1981-83 yılları arasında Sağlık Bakanı olarak görev yapmıştır.

Prof. Dr. Kazım Türker (1928 – 2006):

Farmakoloji uzmanlığını İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Farmakoloji Enstitüsü'nden almış, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak çalışmış akademisyen. 1974 yılında TÜBİTAK Bilim Ödülü sahibi ve Türkiye Bilimler Akademisi Şeref Üyesidir. Nusret Fişek'in Merkez Konseyi Başkanlığını yürüttüğü dönemde Türk Tabipleri Birliği Genel Sekreterliğini üstlenmiştir. Nusret Fişek Halk Sağlığı Bilim Ödülü (1999) sahibidir.

Mehmet Aydın:

Çubuk Sağlık Eğitim Araştırma Bölgesi Devlet Hastanesi Mikrobiyoloji Laboratuvarını kuran mikrobiyolog.

Prof. Dr. Meltem Çöl:

Halk sağlığı uzmanlığını Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalından alan, aynı kurumda Anabilim Dalı Başkanlığı, Epidemiyoloji Bilim Dalı Kurucu Başkanlığı görevlerini yürüten, ağırlıklı olarak bulaşıcı olmayan hastalıklar alanında çalışan akademisyen. HASUDER Yönetim Kurulu üyeliği yapmıştır.

Prof. Dr. Mehmet Haberal:

Hacettepe Üniversite Hastanesi, Genel Cerrahi Bölümü'nde Yanık ve Organ Nakli Ünitelerini kurucusu, ülkede canlı donörden böbrek naklini gerçekleştiren ilk cerrah. Türkiye Organ Nakil ve Yanık Tedavi Vakfı'nın Kurucu Başkanı, Başkent Üniversitesi kurucusu.

Prof. Dr. Mithat Çoruh (1930 – 2023):

Uzun yıllar Hacettepe Üniversitesinde görev yapan, ardından Bilkent Üniversitesi Rektörlüğü ve Başkent Üniversitesi Mütavelli Heyet Başkanlığı görevlerini üstlenen pediatrist akademisyen.

Dr. Muzaffer Akyol (1917 - 1993):

1917 yılında doğmuş, 1942 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinden mezun olmuştur. 1958 yılında Mikrobiyoloji ve İntaniye uzmanı olmuştur. Hıfzıssıhha’da eğitim alarak Halk Sağlığı uzmanı olmuş, ardından DSÖ bursuyla London School of Hygiene and Tropical Medicine’de ileri eğitim almış ve DPH – Diplome of Public Health sahibi olmuştur. 1948-60 arası Bulaşıcı Hastalıklar alanında Sağlık Bakanlığı Bulaşıcı Hastalıklarla Savaş Kurulu gezici hekimi olarak çalışmıştır. Bulaşıcı hastalıklar ve salgınlar konusunda deneyimli, Hıfzıssıhha mektebinin 1960-74 arasında öğretim üyeliğini, 1974-82 yılları arasında müdürlük görevini yürütmüştür. 1993 yılında TTB Nusret Fişek Halk Sağlığı Hizmet Ödülü’nü almıştır.

Prof. Dr. Münevver Bertan (1933 - 2021):

1960-1964 yılları arasında Ankara’daki Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı Enstitüsü’nde pediatriye öğretim görevlisi olarak çalışmış pediatri uzmanıdır. 1964-1966 yılları arasında ABD’de Epidemiyoloji eğitimi görmüştür. 1992 yılında Hacettepe Üniversitesi Halk Sağlığı AD Başkanı olmuş ve Halk Sağlığı Enstitüsü Müdürlüğü görevini de sürdürmüştür. Türkiye UNICEF Milli Komitesinde de Genel Sekreterlik görevinde bulunmuştur.

Prof. Dr. Nevres Baykan (1918 - 1997):

Hıfzıssıhha Okulunda öğretim üyeliği yaptıktan sonra Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Toplum Hekimliği Kürsüsünün 1974 yılındaki kurucu başkanlığını yapmış, 1995 Nusret Fişek Halk Sağlığı Hizmet Ödülü sahibi, Celal Sungur ve Yaşar Bilgin ile birlikte ülkede “Toplum Hekimliği” başlıklı ilk ders kitabının yazarı olan akademisyen.

Prof. Dr. Nevzat Eren (1937 – 2000):

Nusret Fişek’in Bölümün kuruluşunda davet ettiği hekimlerden biri; Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalının öğretim üyesi, Ankara Tabip Odası Başkanlığı ve TTB Merkez Konseyi Üyeliği yapmış, halk sağlığı disiplinine çok önemli katkıları olan öğretim üyesi. 1996 Nusret Fişek Halk Sağlığı Hizmet Ödülü sahibi.

Prof. Dr. Nusret Fişek (1914 – 1990):

Türkiye’de halk sağlığı uzmanlık eğitimine çağdaş biçimini vermiş, Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Yasası’nın (224) mimarı, Bakanlık Müsteşarlığı, TTB Merkez Konseyi Başkanlığı yapmış ve Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalını kurmuştur.

Prof. Dr. Nüket Paksoy:

Halk sağlığı uzmanlığını Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalından alan, aynı kurumda kadın sağlığı, çevre ve iş sağlığı ile eşitsizlikler alanında çalışan akademisyen. HASUDER Yönetim Kurulu üyeliği yapmıştır.

Prof. Dr. Orhan Köksal (1922 – 2008):

Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD öğretim üyesi; HÜ Gıda Mühendisliğinin kurucu bölüm başkanlığını yapmıştır.

Dr. Pınar Şenlet:

Halk sağlığı uzmanlığını 1980 yılında Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalından alan hekim.

Prof. Dr. Recep Akdağ:

AKP Kurucularından, 2003-2013 arasında Sağlık Bakanlığı yapmış, pediatri kökenli siyasetçi. Sağlıkta Dönüşüm Programını uygulamayan koyan Sağlık Bakanıdır.

Prof. Dr. Selma Çivi:

Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalında mezuniyet sonrası eğitim alıp halk sağlığı ve kadın hastalıkları ve doğum dallarında uzman olan, uzun yıllar Meram Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalında görev yaptıktan sonra Aile Hekimliği Anabilim Dalına geçen öğretim üyesi.

Prof. Dr. Sevinç Oral (1925 – 2006):

Ondokuz Mayıs ÜTF HSAD kurucu başkanlığını üstlenmiş, Hacettepe ÜTF kurulurken toplum tabanlı hizmetle ilgili deneyim ve birikim kazanmak için Diyarbakır Bismil’de çalışan pediatrist grubunun sorumluluğunu üstlenen, HÜTF HSAD başkanlığı yapmış pediatri kökenli akademisyen.

Dr. Sezai Onarcan:

Dönemin Etimesgut Devlet Hastanesi genel cerrahi uzmanı.

Ord. Prof. Dr. Sıddık Sami Onar (1897 – 1972):

Ülkede idare hukukunun kurucusu kabul edilir. 1946 – 1963 arası 3 kez İstanbul Üniversitesinin rektörlüğünü yapmıştır. 1961 Anayasasını Hazırlık Komisyonu Başkanlığını üstlenmiştir.

Prof. Dr. Songül Acar Vaizoğlu:

Aile Hekimliği alanındaki uzmanlığın ardından Halk sağlığı uzmanlığını Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalından almış, temel sağlık hizmeti sunumunda çok çeşitli aşamalarda çalışmıştır. Çevre sağlığı alanında çalışan bir akademisyendir. HASUDER Yönetim Kurulu üyeliği yapmıştır.

Prof. Dr. Şanda Çalı:

Uzmanlığını 1978 yılında Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalından almış, uzun yıllar Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalında görev yapmış olan Prof. Çalı emeklilikten sonra Yakın Doğu Üniversitesinde çalışmaya devan etmektedir. HASUDER Yönetim Kurulu üyeliği yapmıştır.

Prof. Dr. Şevkat Bahar Özvarış:

Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalının öğretim üyesi, Ankara Tabip Odası Yönetim Kurulu üyeliği yapmış, HÜKSAM Müdürlüğünü yürüten, sağlık eğitimi, toplumsal cinsiyet, üreme sağlığı ve eşitsizlikler alanında çalışmaları ile tanınan akademisyen.

Dr. Tandoğan Tokgöz (1935 – 2025):

İktisat doktorasından sonra Johns Hopkins Üniversitesinde halk sağlığı yüksek lisans eğitimini tamamlamış, 1986-88 arasında Sağlık Bakanlığı Müsteşarlığı yapmış, bürokrasi, siyaset ve akademi görevler üstlenmiştir.

Prof. Dr. Tomris Türmen:

Çocuk sağlığı uzmanı akademisyen. Uzun süre yurt dışında klinisyen ve akademisyen olarak görev yaptıktan sonra Dünya Sağlık Örgütünde üst düzey görevler üstlenmiş, son olarak Uluslararası Çocuk Merkezi Başkanlığını yürütmüştür.

Dr. Turgut Alsirt (1932 – 2017)

Dönemin Etimesgut Devlet Hastanesi kadın hastalıkları ve doğum uzmanı.

Dr. Vahit Çınar:

Uzun yıllar Çubuk Sağlık Eğitim Araştırma Bölgesi Devlet Hastanesinde hizmet veren mikrobiyoloji uzmanı.

Prof. Dr. Yusuf Öztürk (1941 – 2018):

Hacettepe Üniversitesi Toplum Hekimliği Enstitüsünden uzmanlığını almış, Çubuk Eğitim Araştırma Bölgesi'nin kuruluşunda bölge başkan yardımcısı olarak büyük emek vermiş, Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalının bugünkü güçlü yapısına kavuşmasına önemli katkı vermiş olan akademisyen. 2000 yılı Nusret Fişek Halk Sağlığı Hizmet Ödülü sahibi.

Dr. Ziya Durmuş:

Ankara Zekai Tahir Burak Kadın Hastalıkları ve Doğum Hastanesinin 28 yıl başhekimliğini yapmış, yalnız jinekolojiye değil ana çocuk sağlığı hizmetlerine de büyük katkısı olmuş kadın hastalıkları ve doğum uzmanı.

Ek-3: Söyleşide İsmi Geçen Kurumlar (Alfabetik Sırayla)

Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk sağlığı Anabilim Dalı

BÜKÇAM (Başkent Üniversitesi Kadın-Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Araştırma ve Uygulama Merkezi)

Çubuk Sağlık Eğitim Araştırma Bölgesi

Ergazi Sağlık Ocağı

Etimesgut Sağlık Eğitim Araştırma Bölgesi

General Medical Council

Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk sağlığı Anabilim Dalı

HASUDER (Halk Sağlığı Uzmanları Derneği)

Hıfzısıhha Enstitüsü ve Okulu

HÜ DSÖ Collaborating Center

HÜKSAM (Hacettepe Kadın Sorunları Araştırma Merkezi)

HÜNEE (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etüdları Enstitüsü)

London School of Hygiene

Population Council

Southampton Üniversitesi

Ek-4: Söyleşide İsmi Geçen Olaylar (Metinde Geçtiği Sırayla)

28-29 Nisan olayları, 1960

Varto Depremi, 1966

Aile Hekimliği Sistemi

Sağlıkta Dönüşüm Programı

Bolu Toplantısı

Neoliberal Politikalar

International Conference Population and Development (ICPD), 1994

47. Dünya Sağlık Asamblesi, 1994

IV.Dünya Kadın Konferansı-Pekin, 1995

49. Dünya Sağlık Asamblesi, 1996

50. Dünya Sağlık Asamblesi, 1997

47. Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölge Toplantısı, 1997

51. Dünya Sağlık Asamblesi, 1998

49. Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölge Toplantısı, 1999

50. Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölge Toplantısı, 2000

BM Newyork Kadının Statüsü Komisyonu Genel Kurulu

ICPD-25 Nairobi Zirvesi, 2019

Ek-5: Söyleşide Geçen Mevzuat (Kronolojik Sırayla)

1926, Türk Medeni Kanunu

1930, Umumi Hıfzıssıhha Yasası

1934, Kadınlara seçme seçilme hakkı

1960, Anayasa sağlıkla ilgili maddeler

1961, Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesine Dair 224 sayılı Kanun

1965, Nüfus planlaması hakkında kanun (557 sayılı)

1983, Nüfus Planlaması Hakkında Kanun (2827 sayılı)

2008, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı

2011, İstanbul Sözleşmesi (Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi)

2012, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun

Ek-6: Söyleşide Geçen Rapor ve Yayınlar

HASUDER “Türkiye Sağlık Raporu-2020”

HÜNEE Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA, ilki 1968 yılında yapılmıştır, 5 yılda bir tekrarlanır)

SB, RİA Eğitim Rehberi-1979

SB, İllegal Düşüklerin Maliyeti Çalışması

Ek-7:

FOTOĞRAFLAR

Prof. Dr. Ayşe Akın, Erenköy Kız Lisesinde Öğrenciyken

Prof. Dr. Ayşe Akın, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinde Öğrenciyken

Prof. Dr. Ayşe Akın, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinde Öğrenciyken

Prof. Dr. Ayşe Akın, Erzurum Çat Mecburi Hizmet

Prof. Dr. Ayşe Akın, Erzurum Çat Mecburi Hizmet

Prof. Dr. Ayşe Akın, Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın Erzurum ziyaretinde

Prof. Dr. Ayşe Akın Çubuk Eğitim Araştırma Sağlık Bölgesinde

*Prof. Dr. Ayşe Akın, Dr. Muzaffer Akyol (Hıfzıssıha Okulu Müdürü), Dr. Doğan Benli
ve diğer bazı Halk Sağlığı ekibi mensupları-Çubuk*

Prof. Dr. Ayşe Akın, Dr. Yusuf Öztürk, Mikrobiyolog Vahit Çınar, Dr. Nazmi Bilir, Dr. Fatih Ayoğlu, Dr. Hülya Kazan, Dr. Ayşen Bulut, Dr. Güneş Ermumcu, Dr. Enis Balkan

Prof. Dr. Ayşe Akın, Prof. Dr. Doğan Benli ile - Çubuk

Prof. Dr. Ayşe Akın, Prof. Dr. Nevzat Eren ile - Çubuk

Prof. Dr. Ayşe Akın, BM Newyork Kadının Statüsü Komisyonu Genel Kurulu

Prof. Dr. Ayşe Akın, Pekin Konferansı- 1995 Türkiye resmi delegasyonu

*Prof. Dr. Ayşe Akın, Sağlık Bakanı Dr. Yıldırım Aktuna ve
UNFPA direktörü Dr. Nafis Sadık ile*

Prof. Dr. Ayşe Akın Nüfus Planlaması Danışma Kurulu toplantısında

Aile Sağlığı ve İslamiyette Aile Planlaması Oturumu 17.11.1995

Prof. Dr. Ayşe Akın Dünya Sağlık Asamblesi-1994

1995 Pekin IV. Dünya Kadın Konferansı: Gaye Erbatur, Narinç Ataman, Necla Arat ve Prof. Dr. Ayşe Akın

BM Newyork Kadının Statüsü Komisyonu Genel Kurulu

BM Newyork Kadının Statüsü Komisyonu Genel Kurulu

BM New York Kadının Statüsü Komisyonu Genel Kurulu

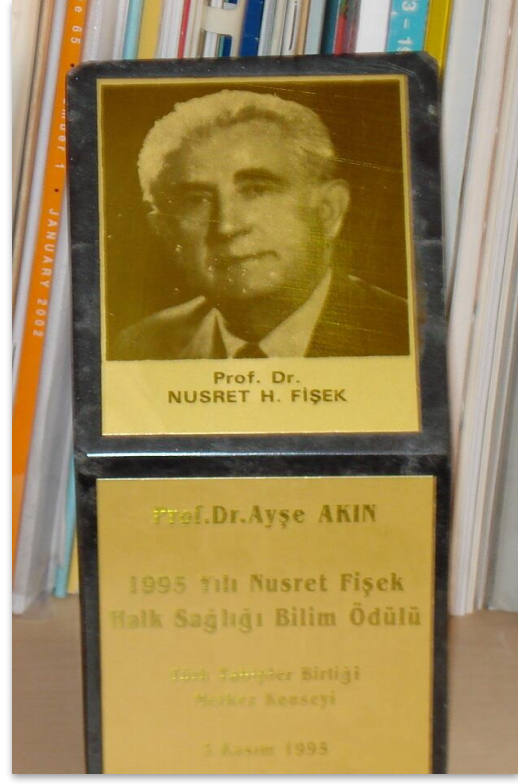
Sevgili Dr. Füsun Sayek'in anısına HÜ'de düzenlenen ve Prof. Dr. Türkan Saylan; Prof. Dr. Leziz Onaran ve Benim panelist olduğum toplantıdaki sunumumdan "Tıbbiyeye heves ederse bir Kız". Her iki Hocamı ve Sn. Füsun Sayek'i rahmet ve saygı ile anıyorum.

Prof. Dr. Ayşe Akın, Prof. Dr. Nusret Fişek ve bir grup Halk Sağlığı Öğr Üyesi ile

Prof. Dr. Ayşe Akın bir toplantıda bir grup Halk Sağlığı Öğr Üyesi ile

Prof. Dr. Ayşe Akın – TTB Nusret Fişek Halk Sağlığı Bilim Ödülü-1995

WHO Cenevre İ. Doğramacı Aile Kadın Çocuk Sağlığı Hizmet ödülü 2012

*BM tarafından Global olarak Kadın sağığına, Aile Planlamasına ve İnsan Haklarına
Katkısı olan 12 Kişiyeye verildi*

Prof. Dr. Ayşe Akın, Münevver Bertan, Nakajima, Nedret Emiroğlu ve Füsün Sayek

Prof. Dr. Ayşe Akın Bir Uluslararası Toplantıda

Dönemin Sağlık Bakanı Ecz. Kazım Dinç, Prof. Ayşe Akın, BM Cenevre Daimi Temsilci Yardımcısı Bilge Cankorel, Dr. Nedret Emiroğlu, Bekir Metin, Ecz. Nurdan İnan ve Prof. Dr. Münevver Bertan; Cenevre, 47. Dünya Sağlık Asamblesi Heyeti, 4 Mayıs 1994

*Dönemin Sağlık Bakanı Dr. Yıldırım Aktuna, Müsteşar Yardımcısı Ecz. Ömer Yıldız, BM Cenevre Daimi Temsilcisi Büyükelçi Tugay Uluçevik. Arka Sıra: Prof. Dr. Ayşe Akın, Dr. Rıfat Köse, Bekir Metin, Dr. Mehmet Özden, Haldun Müderrisoğlu ve DPT'den Muharrem Varlık;
49. Dünya Sağlık Asamblesi, Cenevre, 20 Mayıs 1996*

*DSÖ Genel Direktörü Dr. Halfden Mahler, Prof. Dr. Ayşe Akın, Bekir Metin,
Cenevre, Mayıs 1998*

UNFPA'in, Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansının 25. yıldönümünde, 12-14 Kasım 2019 tarihleri arasında Kenya'nın Nairobi kentinde düzenlenen Zirve'de ödül alan Prof. Dr. Ayşe Akın

Prof. Dr. Ayşe Akın; 11-14 Eylül 2000 DSÖ 50. Avrupa Bölge Komite Toplantısı İcra Başkan Yardımcısı ve 2001-2004 DSÖ Avrupa Bölgesi Daimi Komite Başkanı

50. Dünya Sağlık Asamblesine katılan heyet (Cenevre, 5-14 Mayıs 1997): Ön sıra: Bekir Metin, Prof. Dr. Ayşe Akın, Prof. Dr. Münevver Bertan, Dr. Vecdet Öz, Büyükelçi Tuğay Uluçevik. Arka sıra: Dr. Hasan Çelik, Dr. Niyazi Çakmak, Muharrem Varlık, Dr. Cihangir Özcan, Şanver Kızıldeli

Prof. Dr. Ayşe Akın, Dr. Niyazi Çakmak, Dr. Serdar Savaş, Muharrem Varlık, Bekir Metin, Prof. Dr. Münevver Bertan ve Prof. Dr. Vural Bertan, Cenevre, 20 Mayıs 1999

Prof. Dr. Ayşe Akın, Dönemin Sağlık Bakanı Dr. Osman Durmuş ve Bekir Metin: DSÖ 49. Avrupa Bölge Komite Toplantısı, İtalya Floransa, 13-17 Eylül 1999

Dönemin Sağlık Bakanı Dr. Osman Durmuş ve Bekir Metin ile Prof. Dr. Ayşe Akın ve Gürcistan Sağlık Bakanı DSÖ 49. Avrupa Bölge Komite Toplantısı, İtalya Floransa, 13-17 Eylül 1999

Prof. Dr. İhsan Doğramacı, Prof. Dr. Ayşe Akın ve Bekir Metin

*Prof. Dr. Ayşe Akın, Prof. Dr. Tomris Türmen, Prof. Dr. Münevver Bertan ve Bekir Metin; 51.
Dünya Sağlık Asamblesi, Cenevre, 12 Mayıs 1998*

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Özel Oturumuna Dr. Osman Durmuş Başkanlığında Katılan Heyet: Bekir Metin, Ali Durmuş, Feza Öztürk, Prof. Dr. Aykut Toros, Prof. Dr. Ayşe Akın, Prof. Dr. Haldun Güner ve Uğur Aytaç; New York, 29 Haz.-4 Temmuz 1999

Prof. Dr. Ayşe Akın Aga Khan Üniversitesi toplantısında

*Prof. Dr. Ayşe Akın ve Bir Grup Halk Sağlığı Öğretim Üyesi -Halk Sağlığı Kongresi-
Antalya 2022*

Prof. Dr. Ayşe Akın Çubuk EAB Sağlık Personeliyle

Prof. Dr. Ayşe Akın Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Öğretim Üyeleriyle

Prof. Dr. Ayşe Akın Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Öğretim Üyeleriyle

Prof. Dr. Ayşe Akın-Azerbaycan TV Röportaj Sırasında

Prof. Dr. Ayşe Akın Hacettepe Üniversitesi Halk Sağlığı Öğretim Üyeleriyle

Prof. Dr. Ayşe Akın-İşyerinde Çalışma Odasında

Prof. Dr. Ayşe Akın-Ödül Alırken

Prof. Dr. Ayşe Akın ve Bülent Kılıç (Söyleşi Çekimleri -Aralık 2024)

Prof. Dr. Ayşe Akın (Söyleşi Sırasında-Aralık 2024)

Prof. Dr. Ayşe Akın ve Beyhan Cengiz Özyurt (Kongre-Aralık 2024)

Prof. Dr. Ayşe Akın (Söyleşi Oturumu-Kongre -Aralık 2024)

Prof. Dr. Ayşe Akın (Söyleşi Oturumu-Kongre -Aralık 2024)

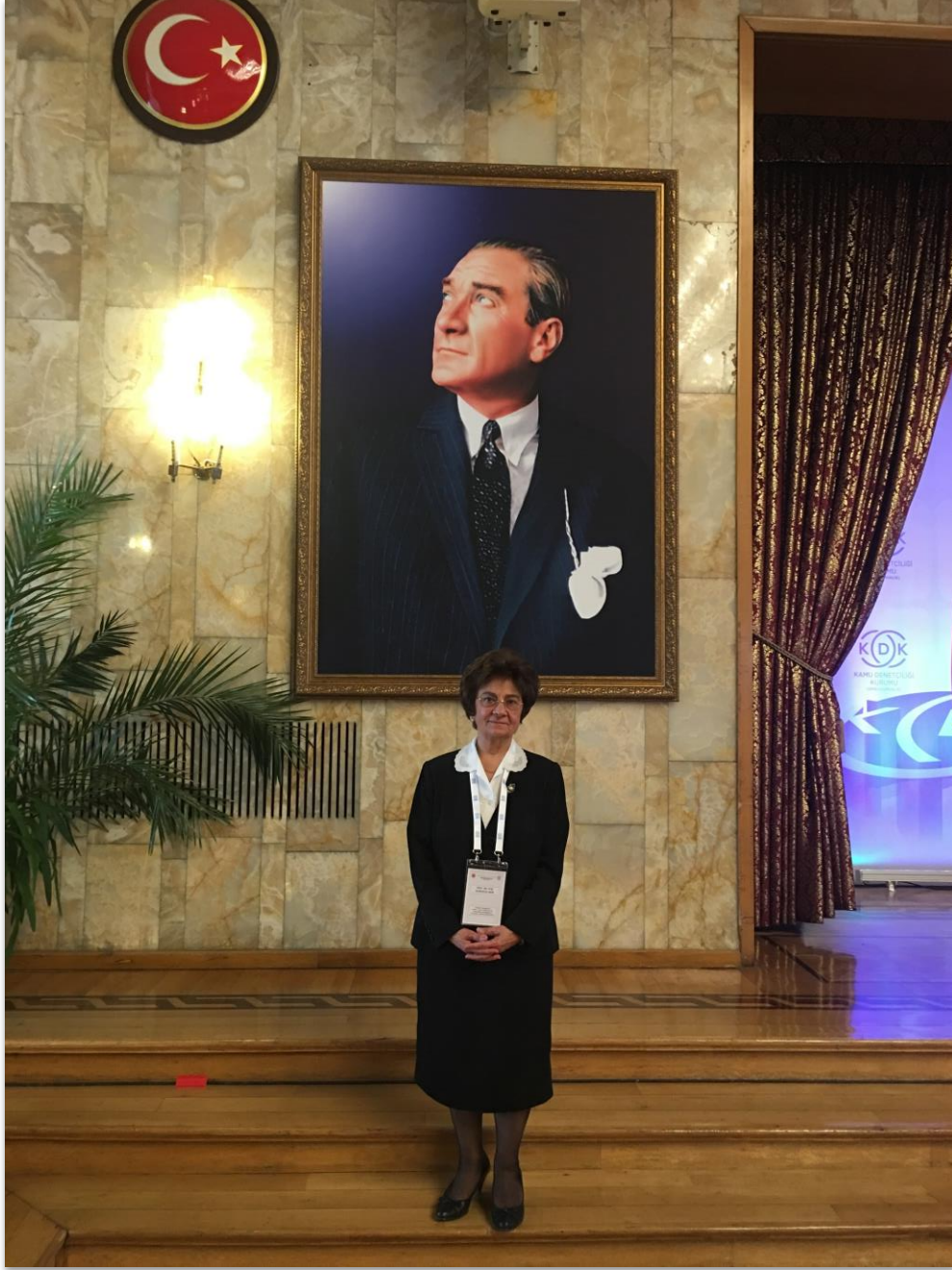
Prof. Dr. Ayşe Akın (Söyleşi Oturumu-Kongre -Aralık 2024)

Prof. Dr. Ayşe Akın – TTB Nusret Fişek Halk Sağlığı Hizmet Ödülü-2025

*Prof. Dr. Ayşe Akın ve Prof. Dr. Reyhan Uçku 2025 Nusret Fişek Hizmet Ödülü Alırken
(Doç. Dr. Derya Çamur-HASUDER ve Dr. Nasır Nesanır-TTB HSK ile)*

Prof. Dr. Ayşe Akın ve Çok Değer Verdiği Atası – TBMM

Türkiye Halk Sağlığı Tarihine İz Bırakanlar Prof. Dr. Ayşe Akın

HASUDER olarak, Türkiye’de halk sağlığı biliminin ve uygulamalarının gelişimini kaleme alan “Sözlü Tarih” çalışması serimizin ikinci kitabını halk sağlığı tarihi açısından büyük önemi olan Prof. Dr. Ayşe Akın hocamızla devam ettiriyoruz.

Sözlü tarih dizisi, Türkiye’de halk sağlığı alanında yapılan çalışmaları ele almak ve tarihe bir not düşmek amacını taşımaktadır. Bu çalışmayla genç kuşaklara, Türkiye’de halk sağlığının kuruluşunu en doğru biçimde ve ilk ağızlardan aktarmayı umuyoruz.

Bu seride yer alan çalışmalar yalnızca bir yazılı bellek ve sözlü tarih çalışması değil; aynı zamanda geçmişe bir selam ve geleceğe bir çağrıdır. Hocalarımıza duyduğumuz vefa ve anlatılarıyla tanık olduğumuz geçmişleri aynı zamanda bize düşen görevin de büyüklüğünü gösteriyor.

HASUDER Yayınları
ISBN: 978-625-93709-0-3
HASUDER Yayın No: 2025/2
Sözlü Tarih Serisi Yayın No:2
Aralık 2025 / Ankara